

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tea Jenko

**Analiza volitev v Evropski parlament 2014:
drugorazrednost volitev**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tea Jenko

Mentor: izr. prof. dr. Damjan Lajh

**Analiza volitev v Evropski parlament 2014:
drugorazrednost volitev**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Posebna zahvala mentorju izr. prof. dr. Damjanu Lajhu – z vašo pomočjo mi je uspelo!

Hvala ...

oči, ker si me med nekajletnim premorom večkrat spomnil na nedokončano študijsko zgodbo,
mami, ker si mi z neprecenljivo podporo in potrpežljivostjo dala zagon za pisanje,
Nina in Matej, ker sta enostavno verjela, da bo moje magistrsko delo nekoč ugledalo luč sveta,
babi in dedi, ker nikoli ne podvomita vame.

Analiza volitev v Evropski parlament 2014: drugorazrednost volitev

Magistrsko delo predstavlja analizo volitev v Evropski parlament, izvedenih v Sloveniji leta 2014. Vloga Evropskega parlamenta se je v nadvladavni javnopolitični areni razvila od nepomembne evropske institucije do enakopravnega sozakonodajalca, ki potrjuje Evropsko komisijo, kar pomeni, da vsak državljan EU z volilno pravico posredno odloča o izvršnem organu EU. Evropske volitve so bile v 80. letih prejšnjega stoletja opredeljene kot drugorazredne, kar se kaže v nizki volilni udeležbi, večjem deležu neveljavnih glasov, večji podpori manjšim, novim ali/in opozicijskim strankam ter izgubi velikih ali/in koalicijskih strank. Na volilno udeležbo vplivajo dejavniki institucionalne podpore in institucionalne mobilizacije. Med mobilizacijskimi dejavniki igra pomembno vlogo nacionalni volilni cikel, ki vpliva na uspeh političnih strank na volitvah v Evropski parlament, med podpornimi dejavniki pa najbolj izstopajo množični mediji, ki vplivajo na volilno kampanjo političnih strank. Zaradi slovenske politične krize, ki se je zgodila mesec dni pred evropskimi volitvami, ravno ko se je začela kratkoročna volilna kampanja drugorazrednih evropskih volitev, se je pozornost preusmerila na predčasne državnozbornske volitve, zato je postala predvolilna kampanja prvorazrednih parlamentarnih volitev. Na podlagi izidov volitev je ugotovljeno, da so bile slovenske volitve v Evropski parlament dejansko testne volitve.

Ključne besede: volitve v Evropski parlament, drugorazrednost volitev, dejavniki vplivanja na volilno udeležbo, volilna kampanja, testne volitve.

An analysis of elections to the European Parliament 2014: the second-order elections

Master's thesis presents an analysis of elections to the European Parliament, held in Slovenia in 2014. European Parliament's role in the transnational policy arena has evolved from being irrelevant European institution to equal co-legislator that confirms the European Commission, which means that every EU citizen with the right to vote indirectly decide about the executive body of the EU. In 80-ies of the last century, European elections were defined as second-order, which is reflected in low voter turnout, a greater proportion of invalid votes, greater support for small, new and/or opposition parties and the loss of large and/or coalition parties. Factors affecting turnout are divided on institutional support and institutional mobilization. National electoral cycle as the mobilization factor plays an important role, which also affects the success of political parties in elections to the European Parliament. Mass media as the supporting factor affects the electoral campaign of political parties. Due to the Slovenian political crisis, which occurred a month before the European elections were held, just at the beginning of the short-term electoral campaign, the focus has turned to the early parliamentary elections. This is the reason why electoral campaign of second-order European elections has become a first-order pre-election campaign of parliamentary elections. Regarding the election's results, Slovenian elections to the European Parliament were in fact test elections.

Key words: elections to the European parliament, the second-order elections, factors affecting turnout, election campaign, test elections.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	9
1.1 RAZISKOVALNI PROBLEM.....	9
1.2 RAZISKOVALNI CILJI	12
1.3 HIPOTEZE.....	12
1.4 RAZISKOVALNE METODE IN TEHNIKE	13
2 RAZISKOVALNO-TEORETIČNA IZHODIŠČA	14
2.1 RAZVOJ EVROPSKEGA PARLAMENTA.....	14
2.2 VOLITVE V EVROPSKI PARLAMENT	18
2.2.1 Uvedba neposrednih volitev v Evropski parlament	18
2.2.2 Pravna ureditev volitev v Evropski parlament	20
2.3 DRUGORAZREDNOST VOLITEV	26
2.4 VOLILNA UDELEŽBA	33
2.4.1 Odločitev voliti ali ne voliti	33
2.4.2 (Ne)glasovanje na volitvah v Evropski parlament	34
2.5 DEJAVNIKI VPLIVANJA NA VOLILNO UDELEŽBO.....	38
2.5.1 Dejavniki institucionalne podpore	41
2.5.2 Dejavniki institucionalne mobilizacije.....	45
3 ANALIZA SLOVENSКИH VOLITEV V EVROPSKI PARLAMENT 2014	50
3.1 POLITIČNO DOGAJANJE PRED VOLITVAMI V EVROPSKI PARLAMENT	50
3.2 DRUGORAZREDNOST SLOVENSКИH EVROPSКИH VOLITEV 2014?.....	51
3.2.1 Volilna udeležba	51
3.2.2 Neveljavni glasovi.....	55
3.2.3 Rezultati kandidatnih list.....	56
3.3 DEJAVNIKI VPLIVANJA NA SLO. VOLILNO UDELEŽBO LETA 2014	57
3.3.1 Volilni sistem.....	57
3.3.2 Dostopnost volišč	72
3.3.3 Čas izvedbe volitev	74
3.3.4 Institut obveznih volitev	77
3.3.5 Volilne kampanje in množični mediji.....	79
3.3.6 Moč in obseg pristojnosti Evropskega parlamenta	85
4 SKLEPNE UGOTOVITVE	86
5 LITERATURA	91
PRILOGA: Detajlen opis postopne rasti Evropskega parlamenta	105

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Razvoj Evropskega parlamenta	17
Tabela 2.2: Klasifikacija dejavnikov vplivanja na volilno udeležbo na evropskih volitvah....	39
Tabela 3.1: Volilna udeležba na volitvah v EP v državah članicah EU.....	52
Tabela 3.2: Delež neveljavnih glasov na volitvah v DZ RS in v EP med leti 1992 in 2014....	56
Tabela 3.3: Rezultati volitev v DZ RS 2000 in 2004 ter 1. slovenskih volitev v EP 2004	58
Tabela 3.4: Rezultati volitev v DZ RS 2008 in 2011 ter 2. slovenskih volitev v EP 2009	60
Tabela 3.5: Rezultati volitev v DZ RS 2011 in 2014 ter 3. slovenskih volitev v EP 2014	61
Tabela 3.6: Delež izgubljenih glasov na volitvah v DZ RS in v EP.....	65
Tabela 3.7: Delež preferenčnih glasov na vseh treh slovenskih volitvah v EP	65
Tabela 3.8: Izvoljeni kandidati z največ preferenčnimi glasovi na volitvah v EP	68
Tabela 3.9: Ure odprtosti volišč na volitvah v EP v vseh državah članica EU	75
Tabela 3.10: Število in delež volivcev na predčasnem glasovanju volitev v DZ RS in v EP ..	76
Tabela 3.11: Volilna udeležba v državah članicah EU z obveznim glasovanjem.....	78
Tabela 3.12: Število časopisnih člankov o volitvah (25. 4.–23. 5. in 13. 6.–11. 7. 2014).....	80
Tabela 3.13: Število volilnih televizijskih soočenj (25. 4.–23. 5. in 13. 6.–11. 7. 2014).....	81
Tabela 3.14: Število novic na spletnih straneh strank (25. 4.–23. 5. in 13. 6.–11. 7. 2014)....	82
Tabela 3.15: Število objav na FB časovnici strank (25. 4.–23. 5. in 13. 6.–11. 7. 2014).....	83
Tabela (v Prilogi): Rast Evropskega parlamenta po številu poslancev in držav članic EU ...	105

KAZALO SLIK

Slika 1.1: Proučevani temeljni pojmi raziskovalnega dela	11
Slika 2.1: Povezave dejavnikov vplivanja na volilno udeležbo na evropskih volitvah	40
Slika 3.1: Vzorec glasovnice na volitvah v EP leta 2014.....	70

KAZALO GRAFOV

Graf 2.1: Prikaz rasti števila poslanskih mest v Evropskem parlamentu	25
Graf 2.2: Volilna udeležba na volitvah v Evropski parlament med leti 1979 in 2014	35
Grafi 3.1–3.4: Volilna udeležba na slovenskih volitvah med leti 1992 in 2014.....	54

SEZNAM KRATIC

AS – Aktivna Slovenija
DeSUS – Demokratična stranka upokojencev
DL – Državlјanska lista
DS – Demokrati Slovenije
DSD – Demokratična stranka dela
DSS – Demokratska stranka Slovenije
DVK – Državna volilna komisija
DZ RS – Državni zbor Republike Slovenije
ED - NPS – Enakopravni deželani - Naprej Slovenija
EK – Evropska komisija
EP – Evropski parlament
EU – Evropska unija
FB – Facebook
GS – Gibanje za Slovenijo
GŽS – Glas žensk Slovenije
JL – Junjska lista
KDS – Krščansko demokratska stranka
KSS – Krščanski socialisti Slovenije
LDS – Liberalna demokracija Slovenije
LGS – Liberalno gospodarska stranka
N.Si – Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka
NLPB – Neodvisna lista za pravice bolnikov
NPS – Naprej Slovenija
NS – Nova stranka
NSD – Nacionalna stranka dela
PS – Pozitivna Slovenija
PSS – Piratska stranka Slovenije
SD – Socialni demokrati
SDS – Slovenska demokratska stranka
SEG – Stranka ekoloških gibanj Slovenije
SEM-Si – Stranka enakih možnosti Slovenije

SJN – Slovenija je naša
SKD – Slovenski krščanski demokrati
SLS – Slovenska ljudska stranka
SMC – Stranka Mira Cerarja
SMS – Stranka mladih Slovenije
SN – Slovenski narod
SNS – Slovenska nacionalna stranka
SS – Sanjska služba
SSN – Stranka slovenskega naroda
TRS – Stranka za trajnostni razvoj Slovenije
ZaAB – Zavezništvo Alenke Bratušek
ZL – Združena levica
ZLSD – Združena lista socialnih demokratov
ZPS – Za podjetno Slovenijo
ZS – Zeleni Slovenije
ZZ – Združeni zeleni

*»In a world in which government authority is derived
from representative parliamentary assemblies,
Europe cannot be built without such an assembly.«
(Jean Monnet)*

1 UVOD

1.1 RAZISKOVALNI PROBLEM

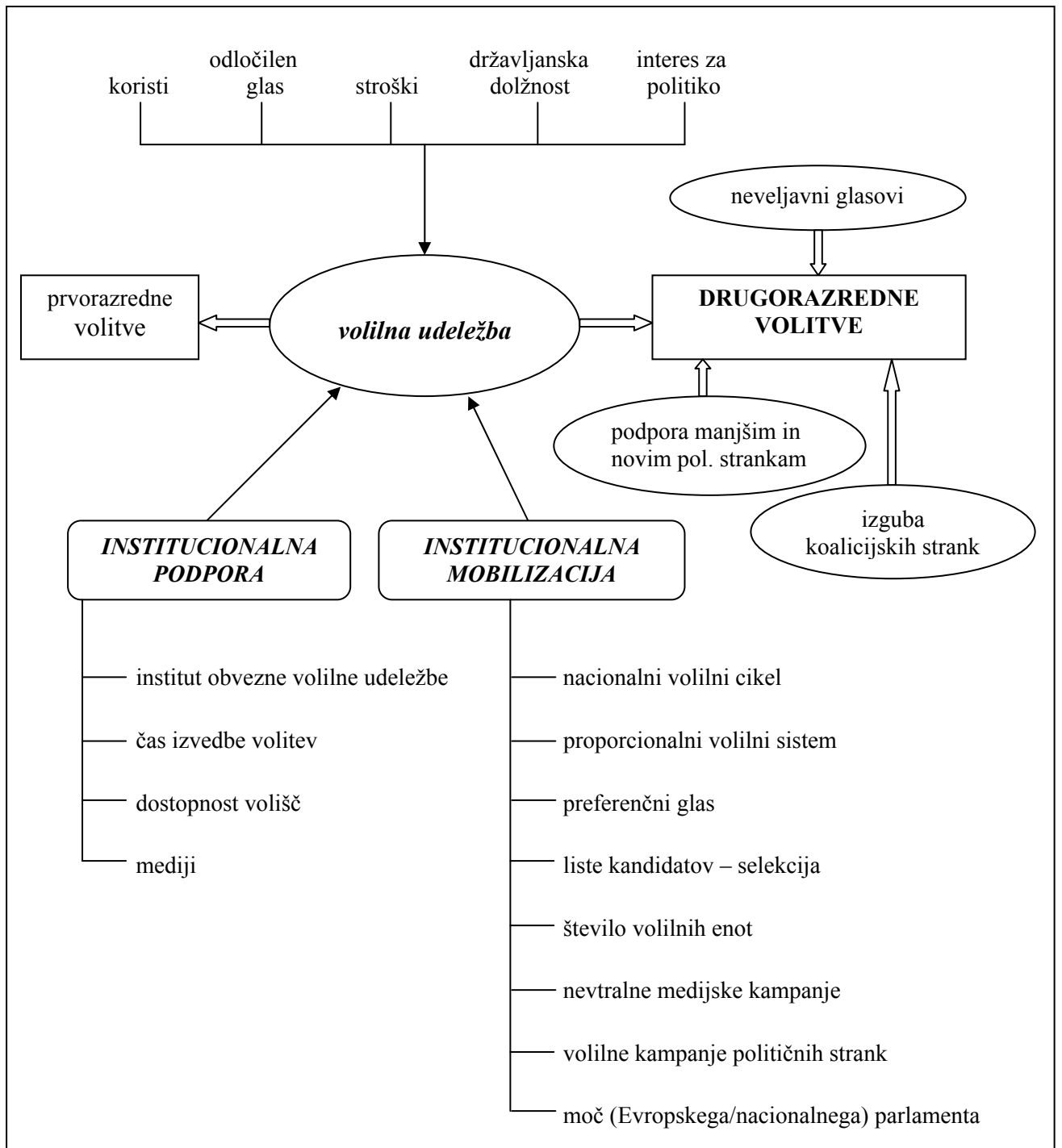
Leto 2014 si bomo Slovenci zapomnili kot t.i. "volilno leto", saj smo imeli vsi volilni upravičenci vsaj štirikrat priložnost obiskati volišča. Slovensko volilno sezono so v mesecu maju odprle volitve poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, sočasno z volilno kampanjo evropskih volitev pa je notranjepolitično dogajanje pričelo pisati novo poglavje v zgodovini slovenske politike. Namen pričujočega dela je natančnejša analiza rezultatov zadnjih volitev v Evropski parlament na primeru Slovenije kot države članice Evropske unije.

EP je edini neposredno izvoljeni organ EU, zato uživa najvišjo stopnjo demokratične legitimnosti (Bebler 2007, 137). V zadnjih desetletjih je razvojno napredoval od predstavniškega telesa s šibkimi pristojnostmi do organa, ki ima zakonodajne, nadzorstvene, proračunske in volilne funkcije ter pristojnosti (Grad 2004, 85; Kohler 2014, 602). Kljub temu se zdi, da se državljani EU pravzaprav ne zavedamo pomena EP in da po 36 letih, odkar so bile izvedene prve neposredne volitve v EP, te še vedno dojemamo kot manj pomembne, saj se vsakih naslednjih volitev udeleži manj državljanov EU z volilno pravico (Evropski parlament 2015). Že takrat se je razvil koncept drugorazrednih volitev (ang. *second-order elections*), pri katerem je najpomembnejši vidik volitev v EP dimenzija "manj je v igri" (Reif in Schmitt 1980, 8–9): državni in civilnodružbeni igralci zaznavajo volitve v EP kot manj pomembne, zato je vložek v njih manjši (Schmitt 2005, 38; Hix 2005, 193). Posledično se rezultati drugorazrednih evropskih parlamentarnih volitev v primerjavi s prvorazrednimi nacionalnimi parlamentarnimi volitvami kažejo v nižji stopnji volilne udeležbe, večji volilni podpori manjšim in novim političnim strankam, večjemu odstotku neveljavnih glasov ter slabšemu volilnemu rezultatu koalicijskih strank (Reif in Schmitt 1980, 9–10).

Na odločitev, ali se bo državljan z volilno pravico udeležil glasovanja na volišču ali ne, vplivajo številni dejavniki. Blais in drugi (2000, 193) so z empiričnim testom ugotovili, da na volilno udeležbo vplivajo koristi in stroški glasovanja, verjetnost odločilnega glasu, državljanska dolžnost ter zanimanje za politiko. Deželan (2005, 153–158) je v slovenski institucionalni okvir postavil dejavnike institucionalne podpore in institucionalne mobilizacije, ki vplivajo na stopnjo volilne udeležbe na volitvah v EP. Med dejavnike institucionalne podpore, ki na slovenske volivce delujejo kot predpogoji v volilnem procesu, uvršča poleg instituta obveznih volitev, ki ga sicer slovenska volilna ureditev (še) ne pozna, tudi čas izvedbe volitev, dostopnost volišč in množične medije. Dejavniki institucionalne mobilizacije so učinki volilnega sistema, moč in obseg pristojnosti EP, nevtralne medijske kampanje ter volilne kampanje političnih strank in kandidatov. Med slednjimi v primeru slovenskih volitev v EP 2014 glede na notranjepolitično dogajanje najbolj izstopata dva dejavnika: nacionalni volilni cikel in volilne kampanje političnih strank. Za volitve v EP velja, da so s političnega vidika pomembne za nacionalne volitve, saj kažejo razpoloženje volilnega telesa (Grad 2004, 89). Glede na to, da so bile evropske volitve in predčasne volitve v DZ RS izvedene v razmiku manj kot dveh mesecev, se postavlja vprašanje, ali se je po izvedenih predčasnih volitvah v DZ RS rezultat slovenskih volitev v EP izkazal kot "barometer" nacionalnih volitev. Istočasno se zastavlja vprašanje, ali je bila zaradi kratkega časovnega intervala med omenjenimi volitvami volilna kampanja za EP samo predpriprava za predčasne parlamentarne volitve.

Raziskovalni problem magistrskega dela (glej Sliko 1.1) se bo torej nanašal na analiziranje slovenskih volitev v EP 2014 in ugotavljanje, ali rezultati teh volitev kažejo na model drugorazrednosti, saj nekateri avtorji (npr. Hix in Marsh 2007, 505; Rohrschneider in Clark 2008, 149) trdijo, da je model drugorazrednosti volitev v EP pri vzhodnoevropskih državah članicah, ki so EU pridružile leta 2004, manj primeren oziroma bi ga bilo potrebno dopolniti. Hkrati se bo preučilo, kateri dejavniki institucionalne podpore in institucionalne mobilizacije imajo v okviru slovenskega institucionalnega okolja pozitiven in kateri negativen vpliv na stopnjo volilne udeležbe na volitvah v EP, ter raziskalo, ali so rezultati volitev v EP posledica tedaj aktualnega političnega stanja v Sloveniji oziroma nacionalnega volilnega cikla.

Slika 1.1: Proučevani temeljni pojmi raziskovalnega dela

1.2 RAZISKOVALNI CILJI

V skladu z raziskovalnim problemom in namenom magistrskega dela so raziskovalni cilji naslednji:

1. analizirati rezultate (slovenskih) volitev v Evropski parlament 2014 in jih primerjati z rezultati volitev v Evropski parlament, izvedenih leta 2004 in 2009,
2. na podlagi rezultatov analize ugotoviti, ali se glavne štiri predpostavke modela drugorazrednih volitev (volilna udeležba, neveljavni glasovi, podpora manjšim in novim političnim strankam, izguba koalicijskih strank) kažejo na primeru slovenskih volitev v Evropski parlament 2014,
3. proučiti, ali na stopnjo volilne udeležbe na slovenskih volitvah v Evropski parlament delujejo vsi dejavniki institucionalne podpore in institucionalne mobilizacije,
4. preveriti, ali je volilna kampanja volitev v Evropski parlament 2014 vsebovala elemente volilne kampanje predčasnih parlamentarnih volitev,
5. raziskati, če in kakšen vpliv je imelo aktualno notranjepolitično dogajanje v Sloveniji na rezultate volitev v Evropski parlament 2014.

1.3 HIPOTEZE

V okviru analize rezultatov volitev v EP 2014 se bosta preverili naslednji hipotezi:

H₁: *Volitve v Evropski parlament, izvedene v Sloveniji maja 2014, vsebujejo glavne značilnosti drugorazrednih volitev.*

H₂: *Dejavniki institucionalne podpore in institucionalne mobilizacije imajo negativen vpliv na volilno udeležbo na slovenskih volitvah v Evropski parlament.*

Pri proučevanju volilne kampanje volitev v EP 2014 se bo ugotovilo, ali drži hipoteza:

H₃: *Volilna kampanja volitev v Evropski parlament je bila le predvolilna kampanja predčasnih volitev v Državni zbor Republike Slovenije.*

Pri raziskavi vpliva aktualne slovenske politične krize na rezultate volitev v EP 2014 se bo potrdilo ali ovrglo hipotezo:

H₄: *Slovenske volitve v Evropski parlament 2014 so bile t.i. testne volitve, saj so kazale tedanje razpoloženje volilnega telesa in napovedale koalicijske spremembe na julijskih predčasnih volitvah v Državni zbor Republike Slovenije.*

1.4 RAZISKOVALNE METODE IN TEHNIKE

V okviru raziskave bodo uporabljene naslednje metode in tehnike:

- analiza primarnih vsebin, in sicer zakonov, ki urejajo področje izvedbe volitev (pravna ureditev na nacionalni in EU ravni) kot tudi področje delovanja EP,
- z analizo sekundarnih vsebin se bodo zasnovala teoretična izhodišča magistrskega dela na podlagi relevantnih slovenskih in tujih monografskih publikacij, strokovnih člankov in zbornikov, v empiričnem delu pa se bo uporabilo že obstoječe statistične podatke (Državna volilna komisija, Eurobarometer, Politbarometer, Evropski parlament) za analizo rezultatov volitev v EP 2014, ki se bodo primerjali z evropskimi volitvami leta 2004 in 2009 kot tudi s predčasnimi volitvami v DZ RS 2014,
- z analizo medijskih objav (dnevni časopisi, televizijska soočenja, internet) se bo izvedla primerjava med kratkoročno volilno kampanjo volitev v EP (med 25. 4. in 23. 5. 2014) ter volilno kampanjo predčasnih volitev v DZ RS (med 13. 6. in 11. 7. 2014).

Za pridobitev in oblikovanje končnih ugotovitev bo raziskovanje temeljilo na primerjalni (komparativni) analizi, v kateri se bo primerjalo zbrane podatke, povezane z rezultati volitev, v sklopu treh različnih časovnih točk (leta 2004, 2009 in 2014).

2 RAZISKOVALNO-TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 RAZVOJ EVROPSKEGA PARLAMENTA

Predhodnica EP je pričela delovati 10. septembra 1952 pod imenom **Enotna skupščina Evropske skupnosti za premog in jeklo**. Sestavljajo jo je 78 poslancev, ki so bili imenovani s strani nacionalnih parlamentov držav članic Evropske skupnosti za premog in jeklo (ESPJ, ang. *European Coal and Steel Community – ECSC*) (Farrell in Scully 2007, 6).

Po ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (EGS, ang. *European Economic Community – EEC*) in Evropske skupnosti za atomsko energijo (ESAE, ang. *European Atomic Energy Community – EAEC*) je bila Enotna skupščina ESPJ razširjena tako, da je pokrivala vse tri nadnacionalne skupnosti. Prvo zasedanje razširjene skupščine z novim imenom **Evropska parlamentarna skupščina**, ki se je povečala na skupno 142 poslancev, je bilo 19. marca 1958. Pozneje, leta 1962, se je preimenovala v **Evropski parlament**. Po Beblerjevem (2007, 137, 139) mnenju je bilo novo ime pretirano, saj je imela Skupščina takrat ožje zakonodajne pristojnosti in je bila kot taka le drugotni zakonodajalec.

Po viziji Jeana Monneta, idejnega očeta prve evropske skupnosti (predhodnice današnje EU), naj bi Enotna skupščina ESPJ skupaj s Sodiščem EU (ang. *European Court of Justice – ECJ*) izvajala nadzor, ne pa tudi sprejemala odločitve (Neunreither v Scully 2010, 163). Tako je Skupščina s **Pogodbo o ustanovitvi ESPJ** (t.i. **Pariška pogodba**, podpisana leta 1951) dobila zelo omejene in specifične naloge (Scully 2005, 22; Evropa.gov.si 2009). Pri pripravi zakonodaje je lahko podala le nezavezujoča mnenja na nove javne politike in zakone, zaradi slabega upravljanja je lahko razrešila Visoko oblast ESPJ¹ (predhodnico EK), sicer pa je bila omejena na razpravljanje in nadzor (Scully 2005, 22; Evropski parlament 2014a; Kohler 2014, 602). Po t.i. **Rimskih pogodbah**, podpisanih leta 1957, je imela Skupščina predvsem posvetovalne pristojnosti, 137. člen **Pogodbe o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti** ter 107. člen **Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo** sta ji določala tudi nadzorstveno pristojnost. Po obeh pogodbah je imela Skupščina pravico predlagati Svetu EGS (predhodniku Sveta EU) spremembe predlogov proračunov (Pogodba o

¹ Enotna skupščina ESPJ je lahko vložila predlog nezaupnice o delu Visoke oblasti ESPJ na podlagi 24. člena t.i. Pariške pogodbe (Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo).

ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, 203. čl.; Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo, 177. čl.).

Vloga in pomen EP sta se pričela krepiti v 70. letih. Z **Luksemburško pogodbo**, podpisano leta 1970, so bile EP podeljene nekatere proračunske pristojnosti, z **Bruseljsko pogodbo**, podpisano leta 1975, pa je EP dobil pravico, da zavrne proračun in da EK podeli razrešnico za izvrševanje proračuna (Evropski parlament 2014a). **Enotni evropski akt**, podpisan leta 1986, predstavlja EP ključno točko na zakonodajnem področju, saj je dobil dejanske, vendar omejene zakonodajne pristojnosti (Evropski parlament 2014a; Kohler 2014, 602). V omenjenem Aktu je bila namreč v več členih besedna zveza "po posvetovanju s Skupščino" spremenjena v "v sodelovanju z Evropskim parlamentom" – gre za t.i. postopek sodelovanja. Hkrati pa je Akt še določil, da mora Svet EU pridobiti privolitev EP za sklenitev pristopnih in pridružitvenih sporazumov (Enotni evropski akt, 8. in 9. čl.) – gre za t.i. postopek privolitve. S **Pogodbo o Evropski uniji** (t.i. **Maastrichtsko pogodbo**) se je postopek sodelovanja med EP in Svetom EU razširil na večino zakonodajnih področij, za približno četrtnino vseh sprejetih zakonov je uvedel postopek soodločanja (Scully 2005, 26). Tako je EP šele leta 1992 končno dobil vlogo sozakonodajalca (Duff v Scully 2005, 27). EP je z Maastrichtsko pogodbo naredil še en pomemben korak naprej: s pristojnostjo, da potrdi nominiranega predsednika EK in komisarje, je pridobil dodaten nadzor nad izvršno vejo oblasti EU (Pogodba o Evropski uniji, 158. čl.). Z **Amsterdamsko pogodbo**, podpisano leta 1997, je EP postal enakovreden zakonodajalec s Svetom EU, saj se je postopek soodločanja uporabljal na vseh področjih, kjer je lahko Svet EU sprejemal odločitve s kvalificirano večino, izjemi sta bili le kmetijska politika in politika konkurence (Naglič 2014, 3; Evropski parlament 2014a), postopek sodelovanja se je uporabljal na ekonomskem in monetarnem področju (Evropski parlament 2014a), pri zunanji in varnostni politiki pa je imel EP pomembno posvetovalno vlogo (Amsterdamska pogodba, J.11 čl.). S **Pogodbo iz Nice**, podpisano leta 2001, se je glasovanje s kvalificirano večino v Svetu EU še povečalo, torej se je postopek soodločanja z EP razširil na več področij: socialna politika, pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah, industrija itd. (Evropski parlament 2014a; Pogodba iz Nice).

Nov uspeh pri pridobivanju pomembnejše vloge je EP dosegel z zadnjo pogodbo, podpisano leta 2007. **Lizbonska pogodba**, ki je stopila v veljavo leta 2009, je še povečala število področij, na katerih EP sprejema zakonodajo skupaj s Svetom EU. Delitev zakonodajne oblasti med obema institucijama, t.i. postopek soodločanja, se po novem imenuje redni

zakonodajni postopek, ki je postal glavni zakonodajni postopek v sistemu odločanja EU (Evropska komisija 2009, 14). Polne zakonodajne pristojnosti EP so se razširile na več kot 40 novih zakonodajnih področij (kmetijstvo, pravosodje, okolje, zunanja trgovina itd.), med drugim je pridobil pooblastila za odobritev ali zavrnitev mednarodnih sporazumov. EP pa s Svetom EU ni izenačen le kot zakonodajalec, temveč sta skupaj pristojna tudi za odobritev celotnega proračuna EU (in ne samo o neobveznih dodatkih) (Evropski parlament 2014b). Po členu 9.a Lizbonske pogodbe pa EP ne opravlja le zakonodajne in proračunske funkcije skupaj s Svetom EU, temveč izvaja tudi funkcijo političnega nadzora in posvetovanja (Lizbonska pogodba). EP opravlja nadzor nad vsemi institucijami EU, zlasti nad EK, ki svojega mandata ne more začeti brez potrditve v EP (Evropski parlament 2014b; Kohler 2014, 605–606). Ob upoštevanju rezultatov evropskih volitev EP izvoli kandidata za predsednika EK, glasuje pa lahko tudi o nezaupnici EK (Prečiščena različica Pogodbe o Evropski uniji, 17. (7, 8) čl.). EP je prevzel tudi vlogo varuha: (1) Listine o temeljnih pravicah, vključene v Lizbonsko pogodbo, in (2) pravice do državlanske pobude kot nove oblike participativne demokracije, ki državljanom EU omogoča, da s peticijo, podpisano s strani najmanj milijon ljudi, zahtevajo pripravo novega zakonodajnega predloga (Evropski parlament 2014b).

EP se je torej iz interesne skupine oziroma debatnega kluba parlamentarnih delegatov držav članic razvil v pomembno zakonodajno telo oziroma samostojno in neposredno izvoljeno skupščino (Fitzmaurice 2003, 16; Hix, Crum in drugi v Rangus 2010, 161), ki je med vsemi institucijami EU doživela največ sprememb in dosegla največji napredek (Farrell in Scully 2007, 200). Skozi šest desetletij je EP doživljal izjemen proces institucionalne krepitve (Rittberger 2012, 18) in v institucionalni strukturi EU postal pomemben javnopolitični igralec, ki je že v preteklosti konstantno izkazoval pripravljenost na aktivno izvrševanje svojih pristojnosti (Scully 2005, 28) (glej Tabela 2.1).

Medtem ko so nacionalni parlamenti tekom razvoja izgubljali moč zakonodajne funkcije, ker je izvršna veja oblasti povečevala svojo vlogo pri pripravi zakonskih osnutkov, je razvoj EP potekal v obratno smer (Rangus 2010, 161). V zakonodajnem postopku sprva sploh ni imel nobene posebne vloge, nato se je razvil iz posvetovalnega organa v enakopravnega sozakonodajalca s Svetom EU (Corbett in drugi 2007, 245). Zaradi radikalno spremenjenih pravil in delovanja (Fitzmaurice 2003, 16), usmerjenega zlasti v zakonodajno funkcijo (Nugent 2010, 179), je danes EP pravi parlament s političnimi strankami in demokratično politiko (Hix in drugi 2007, 11; Hausemer 2006, 505; Noury 2002, 36).

Tabela 2.1: Razvoj Evropskega parlamenta

Leto podpisa	Dan vstopa v veljavo	Pogodba	Pristojnosti Skupščine/Parlamenta
1951	23. 7. 1952	Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo	- nadzorne pristojnosti: • pravica do razrešitve Visoke oblasti ESPJ - zakonodajne pristojnosti: • nezavezujoča mnenja
1957	1. 1. 1958	Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti ter Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (t.i. Rimski pogodbi)	- posvetovalne pristojnosti: • mnenja Svetu - nadzorne pristojnosti - proračunske pristojnosti: • pravica predlagati spremembe predloga proračuna
1970	1. 1. 1971	Luksemburška pogodba (prva proračunska pogodba)	- nove proračunske pristojnosti
1975	1. 6. 1977	Bruseljska pogodba (druga proračunska pogodba)	- dodatne proračunske pristojnosti: • pravica zavrnitve proračuna • podeliti razrešnico EK glede izvrševanja proračuna
1986	1. 7. 1987	Enotni evropski akt	- nove zakonodajne pristojnosti: • postopek sodelovanja (amandmaji na osnutke zakonov, veto na določeno zakonodajo) • privolitev sklenitve pristopnih in pridružitvenih sporazumov → postopek privolitve
1992	1. 11. 1993	Pogodba o Evropski uniji (t.i. Maastrichtska pogodba)	- zakonodajne pristojnosti: • postopek soodločanja (veto na predloge) • razširitev postopka sodelovanja - povečane nadzorne pristojnosti: • potrditev celotne sestave EK • imenovanje evropskega varuha človekovih pravic
1997	1. 5. 1999	Amsterdamska pogodba	- zakonodajne pristojnosti: • razširjen postopek soodločanja - nadzorne pristojnosti: • odobritev predsednika EK • potrditev članov EK - posvetovalne pristojnosti: • zunanja in varnostna politika
2001	1. 2. 2003	Pogodba iz Nice	- zakonodajne pristojnosti: • razširjen postopek soodločanja
2007	1. 12. 2009	Lizbonska pogodba	- zakonodajne pristojnosti: • redni zakonodajni postopek • postopek odobritve - proračunske pristojnosti: • odobritev celotnega proračuna EU - (politične) nadzorne pristojnosti: • izvolitev predsednika EK glede na rezultate volitev • izvolitev evropskega varuha človekovih pravic • varuh Listine o temeljnih pravicah • varuh pravice do državljske pobude - posvetovalne pristojnosti

Vir: Scully (2005, 22–27; 2010, 165–167); Evropski parlament (2014a); pogodbe EU.

EP je danes eden najmočnejših parlamentov na svetu (Scully in drugi 2012, 671; Hix in drugi 2007, 3). Prav zaradi enakopravnega statusa v zakonodajnem postopku pa EP bolj spominja na parlament v federalnem sistemu kot na parlamentarno skupščino mednarodne organizacije (Rittberger 2012, 18). Rezultat naraščanja zakonodajne moči EP, v katerem je delo skoncentrirano na številne in kompleksne odbore, je oslabitev njegove funkcije kot javne arene za politične debate in konflikte (Kohler 2014, 612; Corbett in drugi 2007, 9). Vendarle je potrebno poudariti, da EP še vedno nima tolikšnih zakonodajnih pristojnosti kot nacionalni parlamenti, saj najpomembnejše odločitve v EU sprejemajo nacionalni parlamenti v vlogi t.i. "gospodarjev pogodb" (ang. *Masters of the Treaties*) (Kohler 2014, 601, 613).

2.2 VOLITVE V EVROPSKI PARLAMENT

2.2.1 Uvedba neposrednih volitev v Evropski parlament

Sodobne demokracije temeljijo na načelu ljudske suverenosti, po katerem oblast pripada ljudstvu in se izvaja v njegovem interesu. V sodobni demokratični državi se oblast izvršuje (posredno) prek predstavniškega telesa, saj se neposredno izvrševanje oblasti le redko prakticira. Nujni pogoj za demokratično oblikovanje predstavniškega telesa so volitve. Te volivcem zagotavljajo pravico do sodelovanja pri oblikovanju državne oblasti in vpliv na njeno izvrševanje (Grad 2004, 17, 23; Sovdat 2013, 19, 22).

Predstavniško telo ljudstev EU je zakonodajni organ EP, ker je neposredno izvoljen od vseh državljanov (Grad 2004, 84). **Volitve v EP** predstavljajo enega ključnih načinov vključevanja posamezne države članice v institucije EU tako z evropskega političnega kot tudi z notranjepolitičnega vidika (Grad 2004, 86; Brezovšek in Haček 2005, 90). Večino mednarodnih parlamentarnih skupščin sestavljajo delegatski predstavniki, imenovani s strani nacionalnih parlamentov. Tudi člani EP so bili do leta 1979 voljeni posredno in tako imeli dvojni mandat (Corbett in drugi 2007, 12, 21). Uvedba neposrednih volitev je bila posledica krepitve pristojnosti in pomena EP, ki je postajal eden ključnih organov pri sprejemanju odločitev in eden od stebrov oblasti EU (Grad 2004, 87). Pomanjkljivosti posredno izvoljenega EP so se kazale v tem, da (1) politične stranke, ki niso bile zastopane v nacionalnih parlamentih, niso imele možnosti biti zastopane v EP, (2) skoraj vsi poslanci EP so bili podporniki evropskega povezovanja, saj se evroskeptični poslanci nacionalnih parlamentov niso strinjali, da bi bilo njihovo ime na kandidatni listi za poslanca v EP, (3)

zaradi dvojnega mandata so imeli poslanci EP omejen čas za posvečanje zadevam EU (Nugent 2010, 190).

Že Pogodba o ustanovitvi ESPJ iz leta 1951 je predvidela neposredne volitve v EP in pustila državam članicam povsem proste roke pri določanju načina izvolitve svojih predstavnikov v Skupščini (Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo, 21. čl.). Vseh 78 delegatov iz 6 držav članic ESPJ je bilo leta 1952 izbranih na posrednih volitvah (Farrell in Scully 2007, 6). Rimski pogodbi iz leta 1957 sta določili, da EP (tedaj imenovan Skupščina) pripravi predloge za splošne neposredne volitve po enotnem postopku v vseh državah članicah, Svet EU pa soglasno sprejme ustrezne določbe in jih priporoči državam članicam v sprejetje skladno z njihovimi ustavnimi pravili (Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, 138. čl.; Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo, 108. čl.).

Leta 1958 je EP ustanovil posebno delovno skupino, ki se je pod predsedstvom Ferdinanda Dehoussea lotila vprašanja neposrednih volitev. Leta 1961 je EP prvič posredoval predlog (t.i. Dehousseovo poročilo), ki je predvidel številne rešitve glede volitev v EP (npr. število izvoljenih članov v EP, izvedba volitev v EP na isti dan v vseh državah članicah itd.), ni pa vseboval posebnih priporočil glede enotnega volilnega postopka. Dehousse je za prioriteto postavil uvedbo neposrednih volitev, njegova skupina je predvidela, da se enotni volilni postopek uvede postopoma, države članice pa sprva same določijo volilni sistem. Kljub trudu EP vlade držav članic niso pokazale pretiranega zanimanja za obravnavo predloga v Svetu EU (Farrell in Scully 2007, 65). EP je leta 1963 in 1969 pripravil dopolnitve predloga, vendar brez uspeha (Corbett in drugi 2007, 13).

Ko se je desetletje priprav na uvedbo neposrednih volitev bližalo koncu brez kakršnegakoli napredka, je ogorčen EP zagrozil Svetu EU, da ga bo zaradi neizpolnjevanja svojih obveznosti iz 138. člena Pogodbe o ustanovitvi EGS postavilo pred Sodišče EU. V naslednjih treh letih sta imela EP in Svet EU številna srečanja, vendar na konferenci na pariškem vrhu leta 1972 nista dosegla niti sporazuma o datumu prvih splošnih in neposrednih volitev v EP niti sprejela navodil za reševanje drugih težav, povezanih z neposrednimi evropskimi volitvami. Leta 1974 je izvolitev novega francoskega predsednika države Valeryja Giscarda d'Estainga spodbudila k nadaljevanju aktivnosti na tem področju. Tistega leta je Schelto Patijn pripravil poročilo, ki je ohranilo večino predlogov iz Dehousseovega poročila, vendar s to razliko, da je uradno predlagal dvofazni proces: v maju 1978 naj bi se izvedle prve neposredne volitve po volilnem

sistemu, ki bi ga določila posamezna država članica EU, nato pa naj bi leta 1980 novoizvoljeni EP pripravil predlog za enotni volilni sistem. Po določenih izmikanjih zaradi različnih mnenj o številu poslancev v EP, ki naj bi jih imela posamezna država članica EU, je Svet EU leta 1976 končno potrdil predlog (Farrell in Scully 2007, 66). Čeprav bi morale biti prve neposredne volitve izvedene v obdobju maj–junij 1978 (Sklep Sveta 76/787/ESPJ, EGS, Euratom), so državljani EU zaradi zamude pri prenosu v nacionalni pravni red in pri implementaciji Akta o volitvah predstavnikov Skupščine s splošnimi neposrednimi volitvami, podpisanem v Bruslju leta 1976 (t.i. Bruseljski akt), prvič neposredno volili poslance v EP šele leta 1979 (Farrell in Scully 2007, 66; Haček in Brezovšek 2005, 88; Grad 2004, 87).

Razlog, da je postopek uvedbe neposrednih volitev v EP trajal skoraj 20 let, izhaja iz nasprotovanja nacionalnih vlad, sprva zlasti francoske², kasneje tudi danske in britanske vlade. Neposredne volitve v EP so s svojim nadsocijalnim prizvokom predstavljale grožnjo suverenostim nacionalnih vlad, zato so se jim (uspešno) upirale vse do prve razširitve EU leta 1973 (Herman in Lodge v Haček in Brezovšek 2005, 88; Nugent 2010, 190). Poleg tega so se nacionalne vlade bale, da bodo neposredno izvoljeni poslanci EP zahtevali več pristojnosti, saj bi bil EP edina neposredno izvoljena institucija, s čimer bi pridobil večjo demokratično legitimnost. Njihova bojazen se je kasneje uresničila, saj se je neposredno izvoljen EP izkazal kot močen zagovornik povečanja svojih moči in je izvajal pritiske za institucionalne reforme v njegovo korist (Scully 2010, 164; Haček in Brezovšek 2005, 88; Nugent 2010, 190).

2.2.2 Pravna ureditev volitev v Evropski parlament

Volitve v EP so delno urejene s pravili EU, delno pa s predpisi držav članic EU. Predpisi EU urejajo le nekatera vprašanja o volitvah, ne pa tudi organizacijskih, tehničnih in proceduralnih vprašanj, ki so pomembna za izvedbo volitev v EP. Ta so v celoti prepuščena ureditvi v državah članicah EU, pri čemer morajo izhajati iz skupnih temeljev ureditve v EU in iz lastne ustavne ureditve. Večina držav članic izpelje volitve v EP podobno kot volitve v nacionalni parlament (Grad 2004, 88). V Sloveniji te volitve ureja Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament (ZVPEP), ki je bil do sedaj že trikrat noveliran, nazadnje januarja 2014 (Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament).

² Francosko nasprotovanje je trajalo do d'Estaingove izvolitve za predsednika države leta 1974. Od leta 1979 se prav na njegov predlog voli poslance v EP na neposrednih volitvah (Bebler 2007, 139).

Ključne značilnosti pravne ureditve volitev v EP:

a) Volilni sistem

Že napredek pri prehodu iz posrednih na neposredne volitve je bil počasen, še počasnejše pa je bilo sprejetje enotnega volilnega sistema (Corbett in drugi 2007, 12). Čeprav sta že Rimski pogodbi iz leta 1957 predvideli, da EP pripravi predlog enotnega volilnega postopka v vseh državah članicah EU (Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, 138. čl.; Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo, 108. čl.), se je delovna skupina EP, ustanovljena za vprašanja neposrednih volitev, vse do sprejetja Akta o volitvah predstavnikov Skupščine s splošnimi neposrednimi volitvami leta 1976 izogibala pripravi konkretnega predloga o enotnem volilnem postopku na neposrednih volitvah v EP (Farrell in Scully 2007, 65–66). Prav v omenjenem Aktu je bilo EP naloženo, da pripravi predlog (Akt o volitvah predstavnikov Skupščine s splošnimi neposrednimi volitvami, 7. čl.). Prvi predlog s strani EP je bil pripravljen in potrjen leta 1983, vendar ni imel podpore Sveta EU, kar se je ponovilo še leta 1992 (Corbett in drugi 2007, 12). Leta 1998 je predlog s skupnimi načeli, da so vsi člani EP izvoljeni na podlagi proporcionalne zastopanosti, pri čemer se uporabi sistem list ali sistem enega prenosljivega glasu³, prepričal Svet EU. Ko je leta 1999 Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske – edino, ki je še uporabljalo večinski volilni sistem – spremenilo svoj volilni sistem, so bile vse ovire za uvedbo enotnega volilnega sistema odpravljene (Corbett in drugi 2007, 16, 18). Leta 2002 je bil sprejet Sklep Sveta o spremembah Akta iz leta 1976, ki je za volitve v EP uvedel **proporcionalni volilni sistem** z možnostjo **preferenčnega glasovanja** (Sklep Sveta 2002/772/ES, Euratom, 1.(2)1 čl. in 1.(2)2 čl.). V večini držav članic EU, tudi Sloveniji, lahko volivci oddajo glas izbranemu kandidatu (Corbett in drugi 2007, 17).

Pri vprašanju **velikosti volilnih enot** se je oblikovalo stališče, da več volilnih enot bolj utrjuje povezavo med volivci in izvoljenimi (Corbett in drugi 2007, 18). Sklep Sveta iz leta 2002 prepušča državam članicam EU odločitev o oblikovanju volilne enote za volitve v EP (Sklep Sveta 2002/772/ES, Euratom, 1.(3)2 čl.). Večina držav članic EU, med njimi tudi Slovenija, se je odločila za oblikovanje ene volilne enote na volitvah v EP (Corbett in drugi 2007, 19).

³ Sistem enega prenosljivega glasu se uporablja pri glasovanju o kandidatih, lahko pa tudi pri glasovanju o listah kandidatov. Uporablja se lahko samo v volilnih enotah z več poslanskimi sedeži. Volivci glasujejo tako, da določijo prednostni vrstni red kandidatov, nujno pa je, da razvrstijo vse kandidate (Grad 2004, 65).

O zakonski določitvi **najnižjega volilnega praga** obstajajo dileme. Argument, ki podpira volilni prag, izhaja iz prepričanja, da se z volilnim pragom prepreči pretirana strankarska razdrobljenost parlamenta, saj manjšim ekstremističnim strankam onemogoča vstop v parlament. Argument, ki nasprotuje *de iure* volilnemu pragu, pa trdi, da se na ta način izloča majhne, a pomembne elemente javnega mnenja (Corbett in drugi 2007, 20). Sklep Sveta iz leta 2002 dovoljuje državam članicam EU določitev najnižjega praga za dodelitev poslanskih mest, ki na ravni države ne sme presegati 5 % oddanih glasov (Sklep Sveta 2002/772/ES, Euratom, 1.(3)2a čl.). Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament ne določa volilnega praga.

b) Pogoji za (izvoljene) kandidate na volitvah v EP

Pravila za izpolnjevanje pogojev ob kandidaturi posameznika na volitvah v EP so se v preteklosti spreminjala. Do evropskih volitev leta 1994 je veljalo načelo državljanstva, po katerem so imeli **pasivno volilno pravico** v vsaki državi članici EU le njeni državljani. Izjemi sta bili le Italija ter Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske (Corbett in drugi 2007, 20). Maastrichtska pogodba iz leta 1992 je uvedla institut državljanstva EU in vsakemu državljanu EU, ki prebiva v državi članici EU, nima pa njenega državljanstva, podelila pasivno volilno pravico (Pogodba o Evropski uniji, 8.b čl.). Na podlagi te pogodbe je bila leta 1993 sprejeta Direktiva Sveta, ki je natančno določila izvrševanje pasivne volilne pravice državljanov EU, ki hkrati niso državljani države, v kateri bivajo (Direktiva Sveta 93/109/ES, 3. čl.). Tako se je namesto načela državljanstva uvedlo **načelo prebivališča**. V nekaterih državah članicah EU (npr. Nemčija, Belgija, Francija itd.) so že izvolili poslanca EP, ki je (bil) državljan druge države članice EU (Corbett in drugi 2007, 21), na vseh treh slovenskih volitvah v EP (leta 2004, 2009, 2014) pa so bili izvoljeni izključno državljani RS (Evropski parlament SI 2014). V Sloveniji ima pravico biti voljen za poslanca v EP državljan, ki ima pravico biti voljen za poslanca DZ RS (Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, 10.(1) čl.), torej vsak z dopolnjenimi 18 leti in neodvzeto poslovno sposobnostjo (Zakon o volitvah v državni zbor, 7. čl.). Pravico biti voljen v EP ima pod pogojem, da mu ni bila odvzeta poslovna sposobnost in da je vpisan v evidenco volilne pravice, tudi državljan druge države članice EU, ki na dan glasovanja dopolni 18 let starosti ter ima dovoljenje za stalno prebivanje in prijavljeno stalno prebivališče v RS oziroma potrdilo o prijavi prebivanja in prijavljeno začasno prebivališče v RS (Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, 10.(2) čl.). Kandidate za slovenske poslance v EP lahko predlagajo nacionalne politične stranke – kandidate določajo po

postopku, določenim z njihovimi pravili – in volivci – listo kandidatov lahko vložijo, če je podprta s podpisi najmanj 3.000 volivcev (Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, 14.–16. čl.).

Do volitev v EP leta 2004 je bila funkcija člana EP združljiva s funkcijo člana nacionalnega parlamenta, nezdružljiva pa je bila s funkcijo člana vlade države članice EU, člana EK, člana Evropskega računskega sodišča ter člana drugih institucij, organov in delovnih teles EU (Akt o volitvah predstavnikov Skupščine s splošnimi neposrednimi volitvami, 5. in 6. čl.). Čeprav je Akt iz leta 1976 dovoljeval **dvojni mandat**, so ga v svoji nacionalni zakonodaji prepovedale Belgija, Portugalska in Španija (najbrž nezakonito), Grčija pa je hkratno opravljanje dveh poslanskih funkcij dovolila le v omejenem obsegu (Corbett in drugi 2007, 22). Po prvih neposrednih volitvah v EP leta 1979 je bilo okrog 30 % članov EP tudi članov nacionalnih parlamentov. Številni poslanci so kandidirali na volitvah v EP zaradi političnih razlogov na nacionalni ravni in niso imeli namena dokončati svojega mandata v EP. Tako je bilo ob koncu mandatnega obdobja 1979–1984 število evropskih poslancev z dvojnimi mandatom razpolovljeno. Na naslednjih volitvah v EP je bilo izvoljenih le še 12 % poslancev z dvojnimi mandatom (Nugent 2010, 199). Države članice EU, razen prej omenjene štiri države, niso zakonsko omejevale dvojnega mandata, vendar ga niso spodbujale. Kasneje so politične stranke dvojni mandat celo prepovedale s svojimi statuti ali neformalno v praksi (Corbett in drugi 2007, 22). Tako je bilo na zadnjih volitvah v EP leta 1999 pred uveljavitvijo **nezdružljivosti dveh poslanskih funkcij** izvoljenih le 6 % članov EP, ki so istočasno opravljali funkcijo člana nacionalnega parlamenta, največ iz Francije in Italije. Z močnim argumentom, da je funkcija poslanca v EP postala zahtevna služba za poln delovni čas (Nugent 2010, 199; Corbett in drugi 2007, 22), je postala funkcija člana EP nezdružljiva s funkcijo člana nacionalnega parlamenta (Sklep Sveta 2002/772/ES, Euratom, 7.b čl.). Pravico do odstopanja od zakonsko določene nezdružljivosti poslanskih funkcij sta imeli le Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske (zaradi ponovne izvolitve v EP leta 2004 sta svoj dvojni mandat lahko do leta 2009 obdržala dva člana zgornjega doma britanskega parlamenta) in Irska (šest članov irskega parlamenta je lahko obdržalo dvojni mandat do naslednjih parlamentarnih volitev) (Nugent 2010, 199; Corbett in drugi 2007, 22).

c) Aktivna volilna pravica

Skupaj s pasivno volilno pravico se je spreminjala tudi **aktivna volilna pravica** (Corbett in drugi 2007, 23), ki pomeni pravico posameznika, da svobodno izrazi svojo voljo in tako odda

svoj glas za kandidata ali kandidatno listo po svoji izbiri (Sovdat 2013, 32). Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, ki ureja vse na ravni EU veljavne temeljne pravice (politične, državljanske, gospodarske, socialne in kulturne), podeljuje vsakemu državljanu EU pravico, da v državi članici EU, v kateri prebiva, pod enakimi pogoji kot državljani te države voli in je voljen na volitvah v EP. Vsak volilni upravičenec voli člane EP s splošnim, neposrednim, svobodnim in tajnim glasovanjem (Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, 39. čl.). Le malo državljanov EU, ki živijo v drugi državi članici, izkorišča pravico voliti v državi članici, kjer prebivajo, za kar bi lahko bil razlog pomanjkljiva informiranost o tej pravici, apatija ali želja, da bi volili v svoji državi (Corbett in drugi 2007, 24).

V vseh državah članicah EU je določena **najnižja starost za udeležbo na volitvah** v EP: aktivno volilno pravico imajo vsi državljani EU, ki so na dan glasovanja dopolnili 18 let, le državljani Republike Avstrije in državljani EU, ki imajo tam stalno bivališče, lahko volijo, če so dopolnili 16 let (Evropski parlament 2014c; Zakon o volitvah v državni zbor, 7.(2) čl.; Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, 10.(2) čl.). V štirih državah članicah EU (Belgija, Ciper, Grčija in Luksemburg) je **volilna udeležba** na volitvah v EP **obvezna**, kar velja tudi za državljane EU, ki bivajo v teh državah članicah, a niso njeni državljani (Europa.eu 2014). Prej omenjeni Akt iz leta 1976 je določil tudi **dneve za izvedbo volitev**. Za vse države članice je dan volitev v istem obdobju, ki se začne v četrtek zjutraj in konča prvo naslednjo nedeljo, vsaka država članica EU pa sama določi dan in čas poteka volitev v EP (Akt o volitvah predstavnikov Skupščine s splošnimi neposrednimi volitvami, 9. čl.; Sklep Sveta 2002/772/ES, Euratom, 9. čl.). Države članice smejo uradno objaviti rezultate preštevanja šele po zaprtju volišč v državi članici, v kateri so volivci glasovali zadnji (Sklep Sveta 2002/772/ES, Euratom, 9. čl.). Država, ki je na volitvah v EP 25. maja 2014 zadnja zaprla vrata volišč, je bila Italija, in sicer ob 23. uri (Evropski parlament 2014c).

d) Financiranje

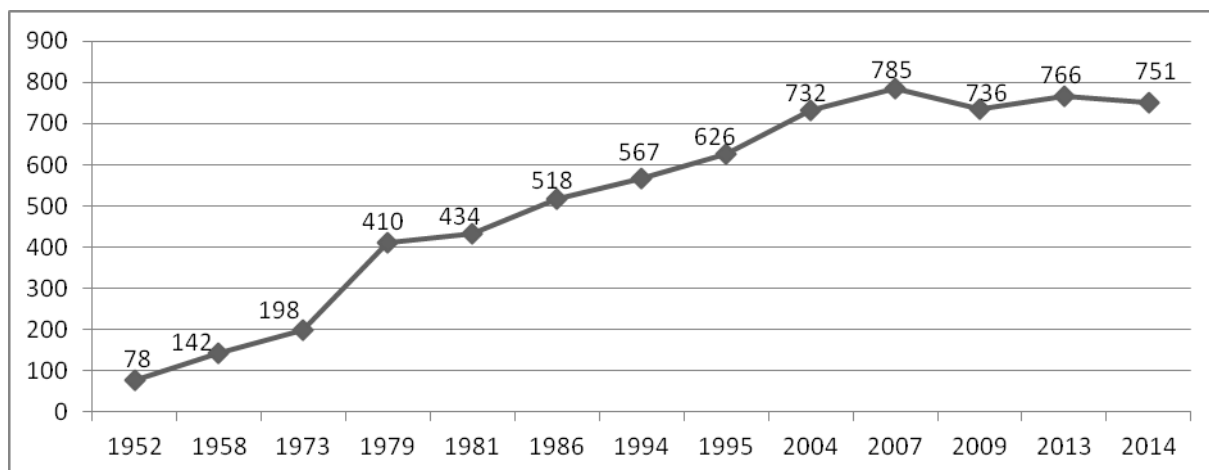
Financiranje volitev v EP je občutljivo področje, ki se razlikuje med državami članicami EU (Corbett 2007, 24). Sredstva za izvedbo slovenskih volitev v EP se zagotavljajo iz državnega proračuna (Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, 6. čl.). Od leta 2013 dalje velja prepoved **financiranja volilne kampanje** (za vse volitve) s strani pravnih oseb. Prav tako organizator volilne kampanje za volitve v EP ne sme pridobivati sredstev za volilno kampanjo od tujih pravnih oseb, medtem ko lahko pridobiva sredstva iz prispevkov državljanov držav članic EU pod pogoji in na način, ki po tem zakonu veljajo za

domače fizične osebe (Zakon o volilni in referendumski kampanji, 5. in 6. čl.). Organizator volilne kampanje mora zaradi zagotavljanja preglednosti, zakonitosti izvedbe in učinkovitosti nadzora volilne kampanje najpozneje v 15 dneh po zaprtju posebnega transakcijskega računa poročilo o financiranju volilne kampanje predložiti Agenciji RS za javnopravne evidence in storitve preko spletnega portala AJPES (Zakon o volilni in referendumski kampanji, 18. čl.). Stroški volilne kampanje za volitve v EP ne smejo preseči 0,40 EUR na posameznega volilnega upravičenca v državi. Ti se organizatorju volilne kampanje na njegovo zahtevo povrnejo iz državnega proračuna najkasneje v 30 dneh po objavi dokončnega poročila računskega sodišča v glasilu DZ RS. V primeru, da organizator volilne kampanje za več kot 10 % ali za več kot 30 % prekorači dovoljeni obseg sredstev za volilno kampanjo, se delno povračilo stroškov za organiziranje in financiranje volilne kampanje zmanjša za polovico ali pa izgubi pravico do delnega povračila stroškov (Zakon o volilni in referendumski kampanji, 23., 27. in 31. čl.).

e) Število sedežev v EP

Od nastanka EP (takratne Skupščine) prek prvih neposrednih volitev leta 1979 do volitev v EP leta 2014 se je **celotna sestava EP** korenito spremenila (CVCE 2013). Z naraščanjem moči EP in širitvijo EU iz prvotnih šest na sedanjih 28 držav članic EU, se je povečevalo število sedežev v EP. Največji preskok v povečanju števila članov EP se je zgodil ob prvih neposrednih volitvah, ko se je volilo kar 410 poslancev (prej je bilo 198 posredno izvoljenih poslancev EP), število pa je postopoma naraščalo in tako se je na zadnjih volitvah v maju 2014 volilo 751 poslancev EP (glej Graf 2.1, za detajlnejši opis rasti EP glej Prilogo).

Graf 2.1: Prikaz rasti števila poslanskih mest v Evropskem parlamentu

Vir: Scully (2010, 164); Evropski parlament (2009); CVCE (2013).

Neposrednost volitev, z načelom prebivališča razširjena aktivna in pasivna volilna pravica, personalizacija glasovanja in drugi pomembni elementi evropskega volilnega postopka zaenkrat še niso dosegli svojega namena. Po treh desetletjih se volitve v EP še vedno opredeljuje kot sklop raznolikih (manj pomembnih, op. T. J.) nacionalnih volitev, čeprav naj bi bile razumljene kot koordinirane vseevropske kampanje (Corbett in drugi 2007, 29). Optimistična pričakovanja iz sredine 70. let prejšnjega stoletja se tako niso uresničila: neposredne volitve niso prinesle razvoja nove evropske demokratične identitete, ustvarile vseevropskih političnih strank in vzpostavile močnejše povezave med volilno izbiro državljanov in javnopolitičnimi izidi EU (Hix 2004, 195). Predvsem pa evropske neposredne volitve niso navdušile državljanov EU ali ponudile volilnim upravičencem možnost izbire med različnimi vizijami EU (van der Eijk in Franklin v Farrell in Scully 2007, 2). Tako so upadanje volilne udeležbe, nacionalno usmerjene volilne kampanje in odsotnost jasnega političnega pomena izidov volitev močno razočarali mnoge državljane EU, zlasti zagovornike posrednih volitev v EP (Steed 2003, 115; Scully 2010, 171). Posledično neposredne volitve v EP že od samega začetka ne uspejo pritegniti pozornosti volivcev (Steed 2003, 131).

2.3 DRUGORAZREDNOST VOLITEV

Reif in Schmitt (1980, 3–44) sta v analizi prvih neposrednih volitev v EP, izvedenih leta 1979, razvila koncept **drugorazrednih volitev** (ang. *second-order elections*)⁴ in v sistematičen okvir za analizo volitev uvrstila naslednje dimenzije:

1. "manj v igri" (ang. *the less-at-stake*) – sprejemanje manj pomembnih odločitev,
2. specifična (javnopolitična) arena, v kateri so izvedene drugorazredne volitve,
3. institucionalno-proceduralne značilnosti arene drugorazrednih volitev,
4. volilna kampanja drugorazrednih volitev,
5. politične spremembe v glavni javnopolitični areni (prvorazrednih volitev),
6. socialne in kulturne spremembe.

1. dimenzija: **»manj v igri« - sprejemanje manj pomembnih odločitev**

Najpomembnejši vidik drugorazrednih volitev je dimenzija "manj je v igri". Ker naj bi bile odločitve, ki jih sprejema EP, manj pomembne, državni igralci in civilnodružbeni igralci

⁴ Prvorazredne volitve so v parlamentarnih političnih sistemih volitve v parlament, v predsedniških političnih sistemih pa volitve predsednika države. Tako subnacionalne volitve (to so lokalne, regionalne, nadomestne, v drugi dom) kot nadnacionalne volitve v EP sodijo v skupino drugorazrednih volitev (Reif in Schmitt 1980, 8).

zaznavajo volitve v EP kot manj pomembne, zato je vložek v te volitve manjši (Schmitt 2005, 38; Hix 2005, 193), volivci pa se obnašajo drugače kot na prvorazrednih volitvah (Hobolt in Spoon 2012, 718). Posledično so rezultati drugorazrednih volitev v EP v primerjavi s prvorazrednimi nacionalnimi volitvami naslednji (Reif in Schmitt 1980, 9–10):

- **nižja stopnja volilne udeležbe**, saj volitvam pripisujejo manjši pomen tudi politiki iz najvišjih ravni, strankarski aktivisti in novinarji, z bolj umirjeno kampanjo pa je manj volivcev seznanjenih, da bodo volitve izvedene, ter zainteresiranih, da se jih udeležijo,
- **večji odstotek neveljavnih glasov**, s čimer volivci jasno izrazijo svoje nezadovoljstvo ali nestrinjanje s političnimi strankami in/ali kandidati,
- **večja volilna podpora manjšim in novim političnim strankam** s strani volivcev, ki na prvorazrednih nacionalnih volitvah raje glasujejo za večje stranke, pri čemer Hix (2005, 194) in Cabada (2010, 46–47) dodajata, da volivci na volitvah v EP volijo druge, manjše politične stranke, ker želijo vplivati na pozicijo (večjih) političnih strank in (dober) rezultat na naslednjih nacionalnih parlamentarnih volitvah,
- **slabši volilni rezultat vladnih strank**, pri čemer je zelo odvisno, na kateri točki **nacionalnega volilnega cikla** so volitve v EP izpeljane – če so izpeljane na sredini volilnega cikla, bodo vladne stranke na slabšem položaju v primerjavi z opozicijskimi političnimi strankami, saj je takrat nezadovoljstvo državljanov nad javnimi politikami vladnih strank najvišje (Reif in Schmitt 1980, 9–10).

Razlike med prvorazrednimi in drugorazrednimi volitvami se kažejo tudi v:

1. **obnašanju volivcev:**

- udeležba na prvorazrednih volitvah in neudeležba na drugorazrednih volitvah (ang. *abstaining*) → abstinenti,
- glasovanje za drugo politično stranko kot na prvorazrednih volitvah (ang. *switching*) → pasivni spremljevalci političnega dogajanja,
- glasovanje za isto politično stranko kot na prvorazrednih volitvah (ang. *partisanship*) → goreči pripadniki;

2. **motivaciji volivcev:**

- strateško glasovanje (ang. *strategic voting*) za drugo politično stranko ali kandidata, kot so volivčeve preference, z namenom vplivati na izid volitev → glasovanje z glavo (ang. *voting with the head*),
- iskreno glasovanje (ang. *sincere voting*) za politično stranko, ki je volivcu ideološko najbližja in kot taka predstavlja volivčeve interese, pa čeprav obstaja

možnost, da teh ne bo mogla uresničiti, ker morda po volitvah ne bo sprejemala pomembnih javnopolitičnih odločitev (ne bo sodelovala v koaliciji oziroma delovala v EP) → glasovanje s srcem (ang. *voting with the heart*),

- protestno glasovanje (ang. *protest voting*) za drugo politično stranko zaradi nezadovoljstva nad preferenčno stranko, vlado ali institucijo → glasovanje z nogami (ang. *voting with the boot*) (Hobolt in Spoon 2012, 702, 707; Pečjak, Boh, Milbrath v Kustec Lipicer 2005, 5–6; Koepke in Ringe 2006, 324–325).

Volivci izkoriščajo volitve v EP kot možnost, da (z nizkimi stroški) izrazijo svoje nezadovoljstvo nad (vladnimi) strankami (Schmitt 2005, 39; Steed 2003, 117; Hix in Marsh 2007, 495), zlasti zaradi stanja v gospodarstvu (Clark in Rohrschneider 2009, 646). Izid volitev v EP je tako za majhne in/ali nove politične stranke kot za velike in/ali vladne stranke odvisen od točke nacionalnega volilnega cikla, v katerem bodo volitve v EP izvedene (Hix in Marsh 2007, 496). Šaradin (v Cabada 2010, 45) razdeli volilni cikel na tri obdobja:

1. **medeni tedni** (ang. *honeymoon*): volitve v EP so izvedene do 12 mesecev po nacionalnih volitvah, politične stranke, ki so bile uspešne na teh nacionalnih volitvah, dobijo isti ali večji delež glasov tudi na volitvah v EP,
2. **srednje obdobje** (ang. *mid-term*): volitve v EP so izvedene med 13 in 36 meseci po nacionalnih volitvah, politične stranke, ki so bile uspešne na teh nacionalnih volitvah, močno izgubijo podporo na volitvah v EP,
3. **pozno obdobje** (ang. *later term*): proti koncu mandatnega obdobja političnim strankam, ki so bile uspešne na zadnjih nacionalnih volitvah, ponovno zraste podpora na volitvah v EP.

Če volivci menijo, da volitve v EP niso pomembne, se jih ne bodo udeležili. Če se odločijo oditi na volišče, je za volivce na drugorazrednih volitvah v EP bolj kot strateško glasovanje značilno iskreno glasovanje, tj. glasovanje za manjšo politično stranko s programom, ki je za volivce bolj privlačen (Koepke in Ringe 2006, 325; Cabada 2010, 46). Na ta način volivci na drugorazrednih volitvah v EP namesto protestiranja proti EU raje kaznujejo vlado (Hix in Marsh 2007, 507; Hobolt in Spoon 2012, 703). Še bolj značilno za drugorazredne volitve v EP je protestno glasovanje, kadar državljani političnim strankam, ki so na prvorazrednih volitvah dosegle dober rezultat in vstopile v koalicijo, pošljejo sporočilo o svojem nezadovoljstvu, ne da bi spremenili svojo strankarsko pripadnost (Koepke in Ringe 2006, 325). Tako velike in vladne stranke na volitvah v EP izgubljajo podporo zaradi preusmeritve glasov (k manjšim in

opozicijskim strankam) in drugačne mobilizacije volivcev. Tisti volivci, ki so sestavili t.i. prvorazredno vlado, namreč abstinirajo volitve v EP v večjem številu kot volivci, ki so na prvorazrednih volitvah sestavili opozicijo (Schmitt 2005, 39–40). Vladne stranke dosežejo slabši volilni rezultat v primerjavi z drugimi manjšimi političnimi strankami in še posebej v primerjavi z rezultatom na prejšnjih nacionalnih parlamentarnih volitvah, če so volitve v EP izvedene sredi nacionalnega volilnega cikla (Alt, Miller in Mackie, Mueller, Tufte v Hix in Marsh 2007, 496; Hobolt in Spoon 2012, 703).

2. dimenzija: javnopolitična arena drugorazrednih volitev

Pri dimenziji javnopolitične arene, v kateri se izvedejo drugorazredne volitve (v EP), štejejo politične in institucionalne okoliščine (dejanja politikov, obnašanje političnih strank itd.). Stranski učinki izidov drugorazrednih volitev so vidni tudi v javnopolitični areni prvorazrednih volitev (Reif in Schmitt 1980, 8–10), zato za volitve v EP velja, da so politično pomembne za nacionalne volitve, saj kažejo razpoloženje volilnega telesa (Grad 2004, 89; Ranugs 2010, 147; Corbett in drugi 2007, 29; Marsh 1998, 604) in napovedujejo morebitne koalicijske spremembe – gre za t.i. *testne volitve* (Reif in Schmitt 1980, 11).

Leta 1979, ko so bile izvedene prve neposredne evropske volitve, arena volitev v EP ni bila znana političnim kandidatom, strankarskim aktivistom in novinarjem, tudi volivcem ne, zato je bil pomen volitev majhen, pridobivanje informacij o volitvah skromna, volilna udeležba pa nižja kot pri prvorazrednih nacionalnih volitvah. Poleg tega je imel takrat EP zelo malo pristojnosti in s tem politične moči v primerjavi z drugimi političnimi telesi, izvoljenimi na drugorazrednih volitvah (Reif in Schmitt 1980, 11–12), zlasti v 80. in 90. letih pa se je njegova moč izjemno povečala (Farrell in Scully 2007, 8; Schmitt 2005, 42; Grad 2004, 83), zaradi česar se pričakuje zmanjšana drugorazrednost narave volitev v EP (Schmitt 2005, 43).

Specifičnost arene volitev v EP, zaradi katere se razlikuje od ostalih aren drugorazrednih volitev, je seganje evropskih volitev čez nacionalne meje, zato so nacionalni interesi pomembnejši od strankarskih, posledično pa volivci raje glasujejo za neodvisnega kandidata kot za strankarskega. Še zadnja posebnost te dimenzije je, da se nacionalne politične stranke ne združujejo le v bitki za sedež v EP, temveč tudi v transnacionalne strankarske federacije, zaradi česar nacionalne politične stranke nudijo na volitvah v EP svojo razpršeno nacionalno strankarsko identiteto, ki zasleduje drugačne javne politike in oblikuje drugačne (nacionalne)

koalicije. Posledično se tem političnim strankam lahko v lastni državi zmanjša delež dobljenih glasov na naslednjih volitvah (Reif in Schmitt 1980, 11–12).

3. dimenzija: institucionalne in proceduralne značilnosti arene drugorazrednih volitev

Institucionalne in proceduralne značilnosti aren prvorazrednih in drugorazrednih volitev se med državami zelo razlikujejo. Na stopnjo volilne udeležbe prav gotovo vpliva dejstvo, ali ima država zakonsko uvedeno obvezno volilno udeležbo ter sankcije v primeru neudeležbe. Nekatere zakonsko določene volilne procedure za izvedbo volitev v EP določajo nacionalni zakonodajalci in večina ima uveden podoben sistem kot velja za parlamentarne volitve, zato velja, da večje kot so razlike med ureditvijo parlamentarnih volitev in volitev v EP, nižja bo volilna udeležba. Višja volilna udeležba se pričakuje v primeru, da se volitve v EP izvedejo na isti dan kot druge nacionalne volitve (parlamentarne, lokalne itd.). Velja tudi, da so pomanjkljivosti vladnih strank na volitvah v EP bolj izpostavljene, če so v krajšem časovnem obdobju za evropskimi volitvami napovedane tudi parlamentarne volitve, saj je vidik t.i. testnih volitev še bolj očiten. Prav iz tega razloga imajo vladne stranke volitve v EP raje na isti dan ali po parlamentarnih volitvah (Reif in Schmitt 1980, 12–13).

4. dimenzija: volilna kampanja drugorazrednih volitev

Volilne kampanje političnih strank in kandidatov imajo večji pomen pri drugorazrednih volitvah kot prvorazrednih, saj morajo biti bolj prepričljive, ker so volivci manj pripravljeni sprejemati novice v okviru kampanje drugorazrednih volitev kot pomembne. Če strankarskim elitam uspe v politični areni, kjer se izvedejo drugorazredne volitve, mobilizirati voditelje iz najvišjih položajev tudi prek množičnih medijev, so možnosti za neposredno mobilizacijo volilnega telesa večje. Če je politična stranka prepričana, da lahko na drugorazrednih volitvah zmaga kljub nizki volilni udeležbi, ker so volivci nasprotnih političnih strank razdeljeni ali/in neopredeljeni glede določenih vprašanj, ne bo vložila veliko truda v volilno kampanjo. Vloga množičnih medijev pri drugorazrednih volitvah se kaže tako, da bolj kot so mediji osredotočeni na zadeve prvorazrednih volitev in vire informacij, bolj je njihov prispevek k volilni mobilizaciji odvisen od zanimanja za drugorazredne volitve, ki ga pokažejo prvorazredni politiki (Reif in Schmitt 1980, 13–14).

5. in 6. dimenzija: politične, socialne in kulturne spremembe

Pri analizi drugorazrednih volitev je potrebno upoštevati politične spremembe v glavni javnopolitični areni, ki se kažejo v prerazporeditvi moči političnih strank, zato je analiza

rezultatov volitev v EP možna šele, ko zadnja država članica EU izvede prvorazredne volitve, ki sledijo volitvam v EP. Izid tako prvorazrednih kot drugorazrednih volitev je odvisen tudi od socialnih in kulturnih sprememb. Ker politične stranke temeljijo na socio-ekonomskih in kulturnih skupinah, vsaka sprememba teh skupin povzroči spremembo politične podpore na volitvah, medtem ko volilni rezultati nimajo vpliva na socialne in kulturne spremembe (Reif in Schmitt 1980, 14–15).

Zakaj se kljub povečani vlogi EP narava drugorazrednosti evropskih volitev še ni spremenila? Pristojnosti in področja delovanja EP so se do danes izjemno povečala, zato je kritika na koncept "manj je v igri", ki se nanaša na (ne)pomembnost sprejetih odločitev EP, povsem na mestu. Schmitt (2005, 57–58) izpostavlja, da se večina volivcev ne zaveda pomembnosti javnopolitičnih odločitev EU, ki vplivajo na življenje vsakega državljana EU, še posebej pa ne vloge EP pri sprejemanju teh odločitev. Situacija je še slabša, ker tisti državljani, ki vedo za kaj gre, zaradi nezanimanja ne znajo povezati politik EU s političnimi skupinami v EP, zato svojo vlogo prepustijo nacionalnim političnim strankam. Razlogi za "racionalno ignoranco" med volilnimi upravičenci za volitve v EP se skrivajo v odsotnosti razmerja vlada–opozicija v EP, organiziranosti sistema vladavine EU (EK in Svet EU kot nestranskarska organa na eni strani in strankarsko oblikovan EP na drugi strani) ter nenehnem rivalstvu za prevlado nacionalnih proti evropsko obarvanim javnopolitičnim razpravam v kampanjah evropskih volitev, ki jih vodijo nacionalne stranke s svojimi stališči in ambicijami. Po Scullyjevem (2010, 172) mnenju se politične elite že zavedajo pomembnosti EP, vendar tega dejstva ne posredujejo volivcem, zato ti še vedno dojemajo volitve v EP kot drugorazredne. Kot pravijo Koepke in Ringe (2006, 324), Cabada (2010, 48) ter Hix in Marsh (2011, 5), volivcem prvorazredne nacionalne volitve predstavljajo podlago za oblikovanje izvršne veje oblasti, medtem ko volitve v EP ne vodijo do oblikovanja vlade, zato so manj pomembne – ne le za volivce, temveč tudi za medije in (nacionalne) politike.

Drugorazredne volitve naj bi zaradi svojih značilnosti predstavljale volilno tekmo, ločeno od prvorazrednih volitev. Ker na izid drugorazrednih volitev močno vpliva nacionalna politika kot boj za oblast v javnopolitični areni prvorazrednih volitev, evropske volilne tekme ni možno ločiti od nacionalne (Koepke in Ringe 2006, 324; Steed 2003, 119). Drugorazredne volitve so torej volilna tekma v evropsko javnopolitično areno, ki se odloča na podlagi nacionalne javnopolitične arene (Norris v Deželan 2005, 148). Prav zato nacionalne politične stranke in velika večina volivcev vidijo volitve v EP kot drugorazredne nacionalne volitve, ne

pa kot tekmovanje, v okviru katerega so predstavljene različne vizije Evrope, o katerih se razpravlja in s strani volivcev odloča (van der Eijk in Franklin v Scully 2010, 172; Clark in Rohrschneider 2009, 646).

V analizah volitev v EP leta 2004 in 2009 so nekateri avtorji (npr. Hix in Marsh 2007, 505; Clark in Rohrschneider 2009, 654–657) ugotovili, da je model drugorazrednosti volitev v EP pri (tedaj novih) postkomunističnih državah članicah EU⁵ manj primeren. Schmitt (2005, 55) je izpostavil naslednje razlike med starimi zahodnoevropskimi državami članicami (skupaj z Malto in Ciprom) ter novimi vzhodno- in srednjeevropskimi državami članicami EU: volilna abstinenca je v novih vzhodnih državah članicah EU visoka, vendar manjše stranke ne dosegajo bistveno boljšega uspeha na volitvah v EP v primerjavi s prvorazrednimi volitvami, izguba podpore vladnim strankam pa ne sledi vzorcu volilnega cikla. Najmočnejši odklon od modela drugorazrednosti glede nacionalnega volilnega cikla ("medenih tednov") se je v analizi volitev v EP leta 2009 opazil ravno v Sloveniji⁶ (Cabada 2010, 59). Koepke in Ringe (2006, 322) sta prišla do zaključka, da v novih državah članicah drugorazredne volitve v EP ne predstavljajo volitev proti sedanji vladi, zato volivci ne oddajo protestnega glasu proti uveljavljenim vladnim strankam. Navkljub ugotovljenim razlikam med zahodno in vzhodno Evropo avtorji menijo, da te niso zelo pomembne, saj se bo strankarski sistem v novih državah članicah še konsolidiral, posledično pa se bo na naslednjih volitvah v EP povečevala konvergenca med starimi in novimi državami članicami EU (Rohrschneider in Clark 2008, 151; Cabada 2010, 63). Zanimiva je tudi Hix in Marsheva (2011, 6) ugotovitev, da so bile prve neposredne volitve leta 1979 še najmanj drugorazredne, vsake naslednje pa so imele vedno bolj tipične elemente drugorazrednosti.

Volitve v EP prav gotovo niso izključno drugorazredne nacionalne volitve, vendar evropski element pri volitvah v EP ostaja zapostavljen. Čeprav je EU doživela izjemne spremembe od prvih neposrednih volitev v EP, pa splošne ugotovitve o evropskih volitvah veljajo še danes (Hix in Marsh 2007, 506), kar niti ne preseneča. Nacionalne politične stranke so namreč tiste, ki določajo postopke za izvedbo volitev, vplivajo na selekcijo kandidatov in nadzorujejo

⁵ V skupino postkomunističnih držav članic EU sodijo: Bolgarija, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška in Slovenija. V to skupino sodi tudi Hrvaška, vendar so bile omenjene analize izvedene pred njenim vstopom v EU.

⁶ Socialni demokrati so na jesenskih parlamentarnih volitvah leta 2008 slavili s 30,4 % glasov, čez pol leta kasneje pa so na volitvah v EP dobili le še 18,4 % glasov (Cabada 2010, 59).

vsebino volilnih kampanj za volitve v EP, zato so volivci bolj kot na EU zadeve osredotočeni na delovanje nacionalnih političnih strank (Clark in Rohrschneider 2009, 659).

2.4 VOLILNA UDELEŽBA

2.4.1 Odločitev voliti ali ne voliti

Volivec uresničuje svojo volilno pravico z glasovanjem na volitvah (Grad 2004, 51). **Volilna udeležba** na volitvah predstavlja (najpogostejšo) obliko konvencionalne politične participacije (Milbrath v Della Porta 2003, 65), tj. dejavnosti, ki ima namen ali dejanski učinek vplivanja na aktivnosti oblikovalcev javnih politik, in sicer neposredno z vplivanjem na oblikovanje ali izvajanje javnih politik ali posredno z vplivanjem na izbiro državnih igralcev (Verba in drugi 2002, 38).

Večina državljanov ne izkazuje tolikšnega interesa za politiko, da bi bili v njo aktivno vključeni, zato je glasovanje na volitvah najbolj razširjena politična aktivnost (Blais 2010, 181). Odločitev posameznega državljana, ali se bo udeležil volitev, razlagajo štiri interpretacije:

1. *koristi glasovanja presegajo stroške*

Stroški glasovanja, ki se nanašajo zlasti na časovni vidik, so povezani s potjo do mesta glasovanja ter iskanjem informacij, na podlagi katerih potencialni volivec sprejme odločitev, za katero politično stranko ali kandidata bo glasoval. Ti stroški so za posameznega volivca relativno nizki. Koristi glasovanja so vezane na končni izid volitev. Če državljan meni, da njegov glas ne bo odločilno vplival na izid, se volitev ne bo udeležil. Na nacionalnih ali evropskih volitvah je odločilen glas malo verjeten, zato so pričakovane koristi zelo majhne. Velja tudi, da močnejša kot je preferenca državljana za eno politično stranko, večja je verjetnost njegove udeležbe na volitvah (Blais 2010, 170).

2. *volilna pravica kot državljanska dolžnost*

Na volilno udeležbo pomembno vpliva občutek potencialnega volivca, da je njegova državljanska dolžnost oddati glas na volitvah. Racionalni premislek o stroških in koristih glasovanja tako igra pomembno vlogo le pri volilnih upravičencih s šibkejšim občutkom državljanske dolžnosti (Blais 2010, 171).

3. *vsak oddan glas šteje več kot eden*

Marsikateremu volivcu ni pomembno izključno dejstvo, da je njegov glas na volitvah odločilen. Človek je socialno bitje, zato mnogi družabni ljudje razmišljajo o glasovanju z vidika skupine: če vsak oddan glas motivira druge člane skupine, potem vsak glas šteje več kot eden (Franklin v Blais 2010, 171–172).

4. *glasovanje na volitvah izraža mnenje volivca*

Najbolj radikalna interpretacija pravi, da je bistvena motivacija za (ne)udeležbo na volitvah ocena državljana, da bo z (ne)oddanim glasom jasno izrazil svoje mnenje (Achen in Sinnott v Blais 2010, 172).

Po Thomassenovem (2005, 255) mnenju se državljani z volilno pravico odločijo za glasovanje le v primeru, če imajo dejansko možnost izbire, to je tedaj, kadar jim ni vseeno, katera politična stranka ali stranke bodo prevzele oblast, oziroma takrat, kadar je jasno, da bodo volitve vplivale na prerazporeditev moči. Blais in drugi (2000) so v okviru empiričnega testa za izračun volilne udeležbe uporabili posebno enačbo $R = B \times P - C^7$ ter ugotovili, da koristi, verjetnost odločilnega glasu in stroški sicer vplivajo na odločitev državljana, ali se bo udeležil volitev ali ne, vendar imata drugi dve spremenljivki, državljanska dolžnost in zanimanje za politiko, mnogo večji vpliv na volilno udeležbo. Do identičnih ugotovitev so prišli tudi Verba in drugi (2002, 360–361), ki so glasovanje na volitvah definirali kot državljansko aktivnost *par excellence*. Blais (2000, 114) dodaja, da večina ljudi razume volilno pravico kot (državljansko) dolžnost, ker pa občutek dolžnosti slabi, posledično volilna udeležba pada.

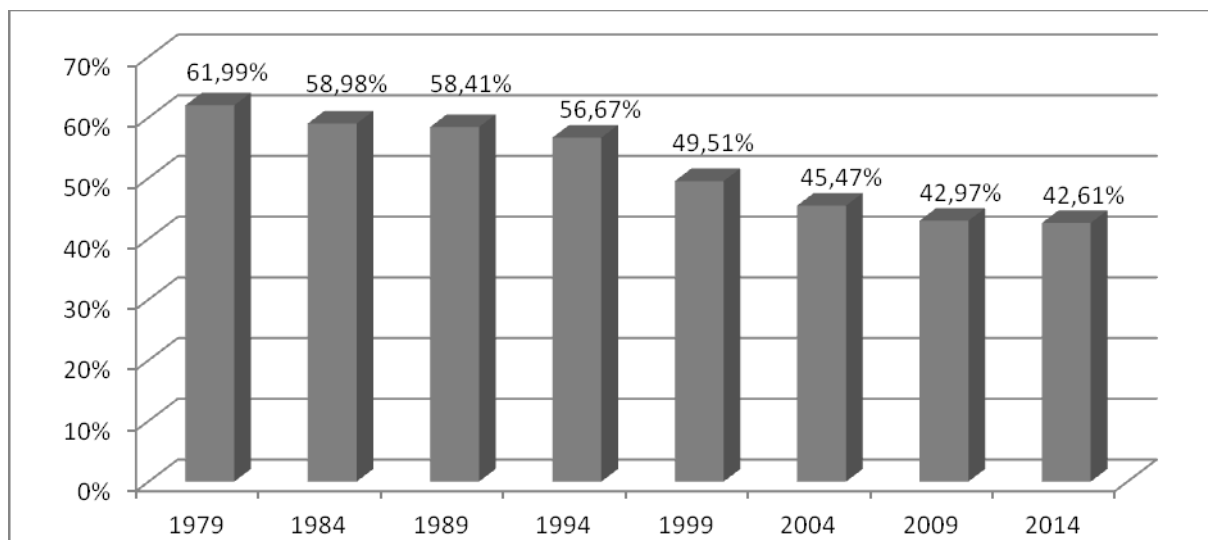
2.4.2 (Ne)glasovanje na volitvah v Evropski parlament

Za neposredne volitve v EP je že od začetka značilno, da volilna udeležba na vsakih naslednjih volitvah upade (glej Graf 2.2). Čeprav je za evropske volitve 2014 sprva kazalo, da bo udeležba za 0,9 odstotne točke višja kot na volitvah v EP leta 2009, so končni rezultati pokazali nov padec (Evropski parlament 2015). Trend upadanja volilne udeležbe postavlja pod vprašaj legitimnost političnega sistema EU (Kropivnik 2010, 28), čeprav je Schmitt (2005, 45, 48) ugotovil, da nizka volilna udeležba na drugorazrednih evropskih volitvah ne

⁷ Razlaga oznak v enačbi, ki izhaja iz teorije racionalne izbire: neto nagrade za glasovanje **R** (ang. *rewards*) so funkcija koristi **B** (ang. *benefits*) od zelenega izida in verjetnosti **P** (ang. *possability*) odločilnega glasu, ki zagotavlja koristi, minus stroški **C** (ang. *costs*), ki so povezani z informiranjem in glasovanjem na volišču.

kaže pomanjkanja legitimnosti, ampak je rezultat pomanjkanja politizacije in posledično mobilizacije volilnega telesa.

Graf 2.2: Volilna udeležba na volitvah v Evropski parlament med leti 1979 in 2014

Vir: Evropski parlament (2015).

Grad (2004, 89) meni, da je glavni razlog za nizko volilno udeležbo na evropskih volitvah v splošno priznanem *demokratskem deficitu* delovanja evropskih institucij, ker v zavest evropskih volivcev še ni prodrlo spoznanje, da ima EP s svojimi pristojnostmi izjemen vpliv na življenje vsakega državljan EU. Neposrednost volitev v EP je prispevala k demokratični legitimnosti EU, a hkrati so evropske volitve zaradi svoje narave in rezultatov namesto rešitev postale del težave demokratičnega deficita (Brezovšek in Haček 2005, 87; Flickinger in Studlar 2007, 386). K razvoju demokratičnega deficita, tj. pomanjkanje stika med evropskimi institucijami in državljan EU (Rangus 2010, 147), je pripomoglo dejstvo, da EP ni izvajal klasičnih funkcij parlamenta, kot je izbira izvršne oblasti, sprejeta glede na strankarsko porazdelitev v zakonodajnem organu (Flickinger in Studlar 2007, 386). Iz tega so v 90. letih 20. stoletja izhajale ideje, da se bo demokratični deficit zmanjšal s povečanjem pristojnosti EP (Majone 2002, 383; Follesdal in Hix 2006, 535), kar se skozi leta razvoja EP ni uresničilo (Hix in drugi 2007, 27). Moravcsik (2002, 621) trdi, da v EU demokratičnega primanjkljaja sploh ni, s čimer se Follesdal in Hix (2006, 533) ne strinjata iz več razlogov, med drugim tudi zaradi oddaljenosti EU. Ta ni mišljena le z geografskega vidika, temveč tudi z vidika različnosti demokratičnih institucij na nacionalni in EU ravni. Posledično državljan ne razumejo delovanja EU, zato je ne morejo oceniti in obravnavati kot obsežen demokratičen

sistem, niti se z njo ne morejo poistovetiti. EP pa zaradi večjezičnosti ne more biti ustrezna posvetovalna skupščina, če nima skupne politične kulture (Follesdal in Hix 2006, 536–537).

Čeprav so volitve v EP edina priložnost državljanov EU, da sodelujejo pri odločanju o oblikovalcih javnih politik v EU (Flickinger in Studlar 2007, 384), se teh volitev zaradi odsotnosti evropskega elementa v volilnih kampanjah in dejstva, da imajo volivci z izbiro zakonodajnega organa le posreden vpliv na javne politike EU, udeleži manj volivcev (Hix in drugi 2007, 28). Deželan (2005, 151) trdi, da racionalni volivec na volitvah v drugorazredno politično areno ne bo glasoval, ker meni, da njegov glas ne bo prispeval k volilnemu izidu. Schmitt in van der Eijk (2001, 14) dodajata, da sovražen odnos do evropskega povezovanja (anti-EU vidik) ne vpliva na porast števila volilnih abstinentov na volitvah v EP. Visoka raven abstinence je namreč posledica šibke in nestalne strankarske naklonjenosti volivcev (Schmitt 2005, 56), ta pa je posledica vedno bolj visoko izobraženih in politično razgledanih državljanov, za katere je malo verjetno, da bodo vse življenje lojalni določeni politični stranki (Thomassen 2005, 256).

EP je v 60. letih obstoja EU uspel doseči najbolj izjemen napredek med vsemi institucijami EU, a je (bil) zelo neuspešen pri pridobivanju podpore Evropejcev (Scully 2010, 174). V zadnjih 20 letih se je razvilo prevladujoče negativno javno mnenje, da je EU oddaljena entiteta, o kateri imajo državljani EU malo znanja in posledično ne razumejo njenega delovanja (Farrell in Scully 2007, 198). Glavno vlogo pri zanimanju za evropsko politiko, ki bistveno vpliva na (ne)udeležbo na volitvah v EP, imajo mediji in volilne kampanje, v katerih bolj kot evropske zadeve pokrivajo in predstavljajo nacionalno politično dogajanje (Corbett 2014, 2). Steed (2003, 128, 134) ugotavlja, da se volivci raje odločijo za udeležbo na evropskih volitvah, kadar lahko glasujejo za politično stranko ali kandidata z izpostavljenimi (pozitivnimi ali negativnimi) pogledi na evropsko integracijo in stališčih o drugih evropskih zadevah. Gre za večkrat spregledan t.i. evrodinamičen učinek, ki nagrajuje politične stranke oziroma kandidate, če na volitvah v EU predstavljajo evropsko relevantne izbire za svoje volivce (Brezovšek in Haček 2005, 103).

Sinnott in Lyons (2003, 3–12) sta v okviru analize volitev v EP prišla do zaključkov, da na volilno udeležbo oziroma abstinenco teh volitev vplivajo institucionalni, socio-demografski in vedenjski dejavniki. Tako je višja volilna udeležba značilna za starejše državljane iz izobraženih in družbenih elit, medtem ko fizični delavci, manj izobraženi in mladi (18–34 let)

najbolj pogosto abstinirajo volitve. V skupino volivcev, za katero je značilna minimalna verjetnost glasovanja, spadajo tudi tisti, ki EU posvečajo malo ali nič pozornosti, ki jih informacije o EU ne zanimajo in so manj samozavestni glede svojega znanja o EU in njeni širitvi. Volitev v EP se bo udeležilo več državljanov, ki imajo pozitivno stališče do EU ali integracije EU in so posredno ali neposredno v komunikaciji s člani EP ter na tak način prejemajo informacije o EP. Tisti, ki imajo pozitivno predstavo o EP (ocenjujejo, da je vloga EP pomembna), so bolj nagnjeni k udeležbi na volitvah v EP, prav tako tisti, ki imajo tako pozitivne kot negativne poglede na EP. Na pozitivno stališče in posledično volilno udeležbo lahko vpliva le težnja zaupanja EP, vendar gre v tem primeru za šibko povezavo. Na volilno udeležbo ima še največji vpliv nevtralno stališče do EP. Za kar polovico državljanov, ki imajo izoblikovano takšno mnenje, ni verjetno, da se bodo udeležili volitev v EP.

Danes je glavni izziv EP – kot institucije, v kateri delujejo neposredno izvoljeni predstavniki – približati se državljanom EU, sicer se lahko zaradi vedno nižje volilne udeležbe pričnejo zastavljati vprašanja o vlogi in pomenu EP (Scully 2010, 174; Corbett in drugi 2007, 30). Po Steedovem (2003, 135) mnenju se volilna udeležba lahko poveča le v primeru, če se bo spremenilo mnenje državljanov EU o pomembnosti volitev v EP. Poleg tega je potrebno okrepiti povezavo med volitvami v EP in evropskimi političnimi strankami, saj volivci redko odločajo, komu oddati svoj glas na podlagi položaja in obnašanja poslanca EP ter evropskih političnih strank. Še prej je potrebno oblikovati jasno povezavo med volivci in EP tako, da si evropske politične stranke začnejo neposredno prizadevati za mobilizacijo volivcev in čim večjo udeležbo na volitvah v EP. Na ta način bodo kampanje volitev v EP postale resnično vseevropske in ne le protestni glas proti vladnim strankam (Hix in drugi 2007, 219). Kohler (2014, 613) dodaja, da bo EP postal vidnejša institucija EU, če bo povečal število parlamentarnih zaslišanj z namenom, da bodo državljani, društva in interesne skupine bolje razumeli tehnični vidik dela v EP. Še pomembneje je, da vključi državljane in interesne skupine v parlamentarne razprave z EK in Svetom EU v čim bolj zgodnji fazi z namenom, da postanejo poslanci EP odzivnejši na potrebe državljanov EU, saj je, kot menita Aarts in Wessels (2005, 68), v primeru nizke politične odzivnosti pričakovana nizka volilna udeležba. Pričakovati pa je, da bi se težavo z nizko volilno udeležbo odpravilo z zakonsko obveznim glasovanjem (Lijphart 1997, 10). Dejstvo je, da modernizacija družbe lahko spodbuja k drugačnemu volilnemu obnašanju le, če se sočasno modernizira tudi politično-institucionalni kontekst (Thomassen 2005, 266).

2.5 DEJAVNIKI VPLIVANJA NA VOLILNO UDELEŽBO

Sinnott in Lyons (2003, 12–13) sta na podlagi ugotovitev analize evropskih volitev oblikovala **klasifikacijo** oziroma **tipologijo dejavnikov, ki vplivajo na volilno udeležbo**. Klasifikacija temelji na dveh delitvah:

1. komponenti, ki vplivata na volilni proces:
 - podpora volilni udeležbi (ustvarja lažje pogoje za glasovanje),
 - mobilizacija volilne udeležbe (ustvarja spodbude za glasovanje);
2. ravni vpliva posameznih dejavnikov podpore/mobilizacije:
 - raven institucij in organizacij,
 - raven posameznikov.

Navzkrižna razvrstitev vodi do oblikovanja klasifikacije/tipologije dejavnikov, ki vplivajo na volilno (ne)udeležbo (glej Tabelo 2.2).

Institucionalna podpora opredeljuje dve skupini dejavnikov. V prvo skupino so uvrščene **administrativne ureditve**, ki določajo način izvedbe volitev in so neke vrste predpogoj za izvedbo volitev: zakonsko obvezna volilna udeležba, mesec izvedbe volitev, dan izvedbe volitev (na delovni dan ali čez vikend), trajanje glasovanja, dostop do volišč, možnost glasovanja po pošti itd. V drugo skupino sodijo **institucionalni procesi**, ki spodbujajo volilno udeležbo z omogočanjem povečanja političnega znanja volivcev in njihovega udejstvovanja v političnih zadevah. Gre za t.i. **kognitivno podporo**, ki predstavlja nevtralne informacijske kampanje o EP in volitvah v EP za javnost, obseg in kakovost poročanja medijev o volilnem procesu in volilni kampanji, dostopnost brezplačnega medijskega prostora za politične stranke z namenom predstaviti njihova stališča, pridobitev zadostnih sredstev za organizacijo volilnih kampanj itd. (Sinnott in Lyons 2003, 13).

Institucionalna mobilizacija je razdeljena na dve časovni periodi. Na **dolgi rok** nekatere značilnosti in vloga izvoljenega telesa (v tem primeru EP) povzročajo močnejše ali šibkejše spodbude za odhod na volišče. Značilnosti, ki vplivajo na odločitev o glasovanju na volitvah, so stopnja koncentracije moči izvoljenega telesa, obseg pristojnosti izvoljenega telesa, odnos z izvršno oblastjo, značilnosti volilnega sistema itd. Na **kratek rok** institucionalna mobilizacija vključuje volilne kampanje političnih strank in posameznih kandidatov, poročanje strankarsko naklonjenih medijev, pozivanje h glasovanju prek nevtralnih kampanj z namenom dosege višje volilne udeležbe (Sinnott in Lyons 2003, 13–14).

Tabela 2.2: Klasifikacija dejavnikov vplivanja na volilno udeležbo na evropskih volitvah

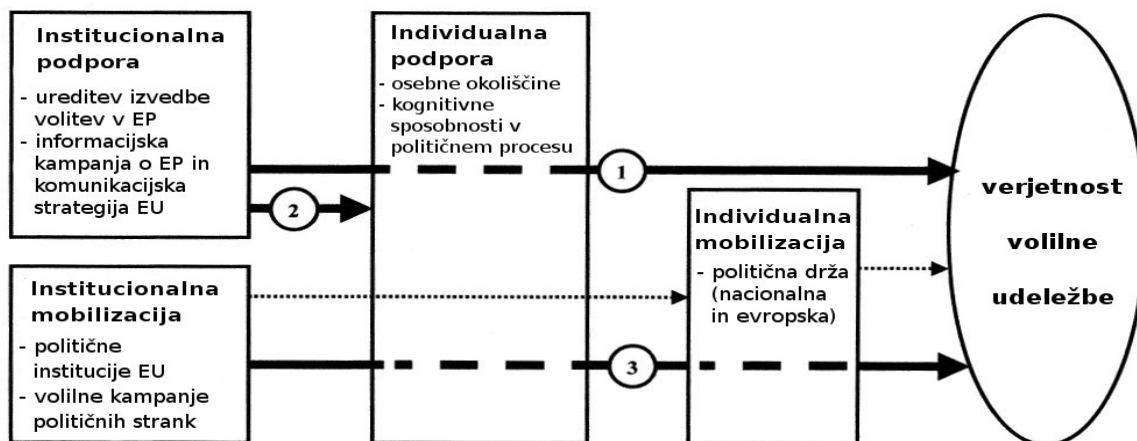
Komponenta	Raven	
	institucionalna	individualna
podpora	<p>Institucionalna podpora:</p> <p><i>administrativne ureditve</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • enostavna registracija volivca, • obvezno glasovanje, • mesec izvedbe volitev, • dan izvedbe volitev, • ure odprtja in zaprtja volišč, • dostop do volišč, • enostavno glasovanje po pošti itd.; <p><i>institucionalni procesi</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • informacijske kampanje za boljše razumevanje EU, EP in volitev, • obsežno medijsko poročanje o EU, EP in volilni kampanji, • izobraževanje v šoli itd. 	<p>Individualna podpora:</p> <p><i>elementarni dejavniki</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • starost kot kazalnik nastavitvene mobilnosti/stabilnosti, • starost kot kazalnik političnega učenja, • zaposlitev kot časovna omejitev, • zaposlitev kot vir prihodkov, • plača kot pomemben politični vir; <p><i>posameznikova sposobnost sodelovanja v političnem procesu</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • stopnja izobrazbe, • socialno vključevanje kot komunikacijsko mreženje, • izpostavljenost medijem in fokus na medijsko pozornost, • znanje o EU in EP, • dostopnost volišča, • notranja politična učinkovitost.
mobilizacija	<p>Institucionalna mobilizacija:</p> <p><i>dolgoročni vidiki</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • moč EP, • pristojnosti EP, • volilni sistem volitev v EP, • sočasna izvedba drugih volitev, • volilni cikel itd.; <p><i>kratkoročni vidiki</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • volilne kampanje političnih strank, • volilne kampanje kandidatov, • poročanje strankarsko naklonjenih medijev, • nevtralne kampanje s ciljem doseči višjo volilno udeležbo. 	<p>Individualna mobilizacija:</p> <p><i>dolgoročni vidiki</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • zaznavanje moči EP, • zaznavanje pristojnosti EP, • starost kot indikator za (strankarsko) politično učenje, • starost kot indikator za generacijsko demobilizacijo, • socialno vključevanje kot mobilizacija, • občutek državljanske dolžnosti, • podpora evropski integraciji, • odnos do EP; <p><i>kratkoročni vidiki</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • strankarska navezanost, • preference glede določenih tematik, • zaznava razlik med evropskimi strankami, • zaznava razlik med kandidati, • izpostavljenost kampanji, • zunanja politična učinkovitost.

Vir: prirejeno po Sinnott in Lyons (2003, 16).

Individualna podpora se nanaša na posameznikove lastnosti, ki mu olajšajo ali otežijo glasovanje. Te lastnosti so lahko *elementarni dejavniki* kot npr. prosti čas, nastanitvena (ne)stabilnost, neposredna bližina volišča, zaposlitev itd. Poleg tega je pomembna *posameznikova sposobnost sodelovanja v političnem procesu* (gledano z vidika posameznikovih financ in političnih sposobnosti), na katero vpliva posameznikova stopnja izobrazbe, izpostavljenost medijem, politično znanje (o EU in EP) ter občutek politične kompetentnosti (Sinnott in Lyons 2003, 14).

Individualna mobilizacija obsega posameznikove lastnosti, ki spodbujajo njegovo glasovanje na volitvah. Dolgoročna komponenta zajema *posameznikova dolgoročna stališča*, kot so identifikacija s politično stranko, ideološki nazori, občutek državljske dolžnosti, politični interes itd. Kratkoročna komponenta zajema *posameznikova kratkoročna stališča*, kot so preference, izoblikovane na podlagi volilne kampanje, in preferenca do posamezne osebnosti. Na volitvah v EP je pomembno tudi posameznikovo stališče o evropski integraciji in zaznavanje razlik med evropskimi političnimi strankami in kandidati (v tem primeru posameznik verjame, da je pomembno, katera politična stranka dobi več oziroma manj sedežev na volitvah v EP) (Sinnott in Lyons 2003, 14; Deželan 2005, 153).

Slika 2.1: Povezave dejavnikov vplivanja na volilno udeležbo na evropskih volitvah

Vir: Sinnott in Lyons (2003, 17).

Pojasnilo pomena obkroženih števil na Sliki 2.1 (Sinnott in Lyons 2003, 17–24):

1 = administrativna ureditev kot predpogoj za izvedbo volitev in (ne)podpora volilni udeležbi
 → cilja na vse državljane, zlasti mlade ljudi, zaposlene ženske, fizične delavce, zaposlene z nizkimi dohodki, tudi študente;

- 2 = informacijska kampanja prek učenja državljanov o politiki vpliva na posameznikovo kognitivno sposobnost, ki vpliva na njegovo odločitev o (ne)oddaji glasu na volitvah → cilja na demografske skupine – manj izobražene ter mlade od 18 do 34 let – in skupine, ki ne posvečajo pozornosti ali nimajo znanja o delovanju EU in EP – na tiste, ki (1) niso prejeli nobenih informacij o EP s strani medijev, (2) nimajo izoblikovane predstave in stališča o EP ter (3) niso prejeli nobenih informacij o članih EP od zadnjih evropskih volitev dalje;
- 3 = volilna kampanja mobilizira volivce (lahko ji to tudi ne uspe) z izpostavljanjem splošnih stališč do evropske integracije in predstavljanjem izbire med političnimi strankami oziroma kandidati in njihovimi političnimi prepričanji (glede nacionalnih in evropskih zadev) → cilja na tiste, ki (1) imajo pozitivno stališče o evropski integraciji, (2) so ravnodušni do evropske integracije in imajo pomanjkljivo zavedanje o EP ter (3) nasprotujejo evropski integraciji ali imajo negativno stališče o EP, vplivati pa skuša tudi na tiste, ki menijo, da je vseeno, katera politična stranka prejme več sedežev v EP.

Predstavljeni štirje dejavniki vplivajo na volilno udeležbo kot nekakšen predpogoj oziroma podpora za volitve ali kot spodbuda za glasovanje na volitvah (Deželan 2005, 153). Blondel in drugi (v Deželan 2005, 153) pa glede na Sinnott in Lyonsovo klasifikacijo dejavnikov vplivanja na volilno udeležbo razlikujejo med dvema vrstama volilne abstinence. **Posredna abstinenca** je posledica vpliva podpornih dejavnikov, ker boljši predpogoji za izvedbo volitev zmanjšujejo stopnjo neudeležbe na volitvah. **Prostovoljna abstinenca** je posledica mobilizacijskih dejavnikov, in sicer velja, da visoka stopnja mobilizacijskih dejavnikov znižuje stopnjo (prostovoljne) neudeležbe na volitvah in obratno.

Deželan (2005, 153–162) na podlagi prikazanega teoretičnega koncepta dejavnikov vplivanja na volilno udeležbo na volitvah v EP postavlja v slovenski institucionalni okvir dejavnike institucionalne podpore, ki delujejo kot pozitivni ali negativni predpogoji v volilnem procesu, ter dejavnike institucionalne mobilizacije, ki vplivajo na odločitev volivcev o glasovanju na volitvah, torej na stopnjo volilne udeležbe na volitvah v EP.

2.5.1 Dejavniki institucionalne podpore

Med dejavnike institucionalne podpore, ki predstavljajo predpogoje za izvedbo volitev, s tem pa delujejo na slovenske volivce kot predpogoj za sodelovanje v volilnem procesu (v obliki

glasovanja na volitvah), se poleg instituta obveznih volitev uvršča čas izvedbe volitev, dostopnost volišč in množični mediji (Deželan 2005, 153–156).

Obvezne volitve

Institucionalni mehanizem z najučinkovitejšim vplivom na volilno udeležbo so obvezne volitve (Lijphart 1997, 8, 10; Mattila 2003, 464), katerih vpliv je opazen na volitvah v EP. Upoštevati je potrebno, da se na vsakih volitvah volilni imenik nekoliko spremeni (razlogi so lahko dopolnitev 18 let, selitev, odvzem volilne pravice, smrt, op. T. J.) in tudi EU je bila zaradi širitve na vsakih volitvah drugače sestavljena⁸. Leta 1979 so imele tri države članice EU uvedeno obvezno glasovanje (Italija, Belgija in Luksemburg), leta 1984 se je tem državam pridružila še Grčija, nato je Italija v zgodnjih 90. letih preteklega stoletja ukinila obvezno udeležbo (Franklin 2001, 309, 314). Med novimi državami članicami EU ima le Ciper obvezne volitve, kar pomeni, da se je število držav članic EU z obveznim volilnim glasovanjem povečalo na skupno štiri države, ki pokrivajo samo manjši del populacije EU (skupaj le okrog 23,4 milijone državljanov EU), medtem ko se je število držav članic od prvih do zadnjih neposrednih volitev v EP več kot potrojilo (Evropski parlament 2015). Kot kaže se bodo uresničila Franklinova (2001, 320–321) predvidevanja: zmanjševanje deleža držav članic EU z obveznim glasovanjem bo v naslednjih 20 letih povzročilo več kot 4-odstotni padec volilne udeležbe na ravni EU. Volilna udeležba je namreč na zadnjih treh evropskih volitvah (leta 2004, 2009, 2014) padla že za 2,86 odstotne točke (Evropski parlament 2015).

Čas izvedbe volitev

Na udeležbo na evropskih volitvah močno vpliva čas izvedbe volitev. Zlasti pomemben je dan volitev, saj se je skozi raziskave izkazalo, da na volilno abstinenco vplivajo različne okoliščine, zaradi katerih se državljani ne udeležijo glasovanja. Najbolj primeren dan za izvedbo volitev je nedelja, saj bi večini volivcev glasovanje na delovni dan (med ponedeljkom in petkom) povzročalo različne nevšečnosti. Kljub temu obstaja skupina volivcev, ki jim je volilna nedelja iz različnih razlogov nesprejemljiva ali neprimerna, zato bi bilo idealno, če bi se volitve v EP vsakokrat izvedle v dveh dneh, v nedeljo in ponedeljek (Sinnott in Lyons 2003, 18; Mattila 2003, 464, 466). Pri izvedbi volitev v EP 2014 se zakonska ureditev glede dneva izvedbe glasovanja ni spremenila, države članice EU lahko izvedejo evropske volitve v obdobju med četrtkom in nedeljo ter jih izvedejo v različnem številu dni. Večina držav članica

⁸ Le na volitvah leta 1994 je bilo število držav članic EU enako kot na predhodnih volitvah, na ostalih neposrednih volitvah v EP pa se je članstvo ves čas povečevalo.

je izvedla volitve v enem dnevu, in sicer v nedeljo (Evropski parlament 2015). Že leta 1998 je bilo v t.i. Anastassopoulosovem poročilu, da se volitve v EP prestavi iz meseca junija na maj, saj so poletni meseci (junij–september) najmanj primerni za izvedbo volitev (Sinnott in Lyons 2003, 18; Mattila 2003, 467). Predlog za izvedbo volitev v EP v pomladnih mesecih je bil sprejet, saj so bile zadnje evropske volitve izvedene maja 2014. Sinott in Lyons (2003, 18) še dodajata, da naj bodo volišča odprta čim dlje časa (od zgodnjega jutra do poznega večera).

Dostopnost volišč

Na odločitev državljanov o udeležbi na volitvah vpliva tudi dostopnost volišča (Deželan 2005, 154), ki se jo v okviru raziskovanja obravnava s treh vidikov: bližina volišč, vpis v volilni imenik in dostopnost volišč ljudem s posebnimi potrebami. Če je večje število volišč enakomerneje razpršeno po državi, je posamezno volišče bližje volivcem in pričakovati je višjo volilno udeležbo (Orford in drugi 2008, 212). Za višjo udeležbo je potrebno zmanjšati ovire pri vpisu v volilni imenik za volivce, ki bi želeli glasovati zunaj okraja stalnega prebivališča, kot tudi tistim državljanom EU, ki imajo stalno bivališče v drugi državi članici EU (Deželan 2005, 154). Zadnji vidik, ki je pri volitvah v EP vedno bolj izpostavljen zaradi volilne pravice kot temeljne pravice vseh državljanov EU, je vidik dostopnosti volišč invalidom (osebam s telesno prizadetostjo, prizadetostjo čutil, tudi motnjami v duševnem zdravju), starejšim osebam, volivcem, ki so na zdravljenju v bolnišnicah ali zdraviliščih itd. Največkrat so na voliščih težave s fizičnimi ovirami, zaradi česar je npr. osebam na invalidskih vozičkih onemogočen dostop do volišča. Za boljšo dostopnost do volilnega postopka se lahko organizira prevoz do volišč (npr. za osebe z zmanjšano mobilnostjo in osebe, stanujoče v domovih za ostarele), volišča se opremi s posebno glasovalno napravo in pripomočki za slepe ali slabovidne, osebam s telesnimi hibami se omogoči glasovanje s pomočjo druge osebe, prav tako bi se moralo omogočiti glasovanje pred zgradbo, v kateri je volišče, po pošti ali na domu itd. (Inclusion Europe 2011).

Množični mediji

Le dobro obveščen državljan lahko odloča o zadevah, ki vplivajo tako na njegovo življenje kot na življenje drugih državljanov. Potrebne informacije posameznik pridobi s spremljanjem klasičnih medijev, kot so radijske in televizijske dnevnoinformativne oddaje in dnevni časopisi, ter sodobnih virov informacij, kot so teletekst, internet in mobilna telefonija (Prpič 2009, 43). Množični mediji so torej kognitivni predpogoj za udeležbo volivcev na volitvah (Deželan 2005, 155). Mediji posredujejo svoje informacije širši javnosti z namenom vplivati

na politične preference posameznika ter povezati volivce z vrednotami političnih strank oziroma kandidatov (Iyengar v Maksuti in Rangus 2010, 126). Iz tega vidika so mediji proizvajalci javnega vedenja o politiki in hkrati prostor, v katerem se oblikuje politična moč (Bašić Hrvatini 2010, 106, 111).

Časopisi bolj intenzivno poročajo o politiki kot televizija (De Vreese in drugi 2006, 483), zato jih prebirajo zlasti starejši, elite, mnenjski voditelji in volivci, nagnjeni k spremembam mnenja (Vreg 2004, 102). Medtem ko ima televizija (in tudi radio) kratkoročne učinke intenzivnega doživljanja informacije in povzroča enako intenzivno pozabljanje, so časopisi dolgoročni hranilci informacij (Pinterič in Ferfila 2005, 96). Kljub temu je branje časopisov že skoraj 30 let v številnih evropskih državah v zatonu (Lauf v De Vreese in drugi 2006, 481).

Televizija, ki je najpomembnejši komunikacijski kanal med volivci in političnimi strankami, je med mediji naredila največji napredek, kar se kaže v dejstvu, da so v 80. letih prejšnjega stoletja oddajale le nacionalne televizije, leta 2004 pa so v vseh državah članicah EU delovale tako nacionalne kot komercialne televizije, ki med seboj tekmujejo (Brants in de Bens v De Vreese in drugi 2006, 481). Televizija pokriva politične vsebine prek različnih aktivnosti: dnevnoinformativno poročanje o volilnih dejavnostih političnih strank, televizijski oglasi političnih strank, samopredstavitve političnih strank in strankarska soočenja (Kern in Wicks v Kustec Lipicer in Boh 2005, 74). Televizijska strankarska soočenja so neke vrste substitut za informiranje in seznanjanje volivcev s programskimi usmeritvami posameznih političnih strank (Kustec Lipicer in Boh 2005, 75). Nimmo in Combs (v Maksuti in Rangus 2010, 127) sta do televizijskih soočenj kritična in menita, da ne izpolnjujejo svoje temeljne funkcije (informiranje javnosti), saj ob koncu soočenj nikoli ni jasno, kaj se je zgodilo in kdo je "zmagal". Danes se ob bok televiziji kot najpomembnejšemu viru informacij o volitvah postavlja *internet* (Lusoli 2005, 159). Gre za sodoben medij, ki v volilni kampanji državljanom predstavlja dodaten vir informacij (Vreg 2004, 104), saj omogoča stroškovno učinkovito predstavljanje političnih strank in kandidatov, hkrati pa je za volilne upravičence cenovno ugodnejši od klasičnih medijev (Pinterič in Ferfila 2005, 104). Čeprav ni pričakovati, da bo internet odpravil ignoranco državljanov, medijski cinizem in apatijo politikov, se njegovi vplivi kažejo na pomemben segment volivcev, katerih volilna udeležba je do sedaj konstantno upadala – mladi volivci uporabljajo internet za politično informiranje v večjem obsegu, s čimer se pritiska na politike, da začnejo uporabljati in izkoriščati nov komunikacijski kanal, ki vpliva na mobilizacijo volivcev (Lusoli 2005, 159–160).

Mediji imajo ključno vlogo v procesu mobilizacije volivcev. Do konca 90. let prejšnjega stoletja so bile institucije EU neuspešne pri oblikovanju evropske identitete ter spodbujanju povezave med institucijami EU in državljani (Anderson in Weymouth v De Vreese in drugi 2006, 478), zato si EU želi prek medijev povečati ozaveščenost državljanov o svojih dejavnostih in politikah ter posredno na tak način okrepiti svojo legitimnost (De Vreese in drugi 2006, 495). Trditve, da pri volitvah v EP sploh ne gre za Evropo, izhajajo iz dejstva, da jih mediji obravnavajo kot nacionalno in ne kot (vse)evropsko tekmovanje (Follesdal in Hix 2006, 536). Volitve v EP namreč predstavljajo boj nacionalnih političnih strank, ki za pridobivanje glasov volivcev v medijih izpostavljajo nacionalne tematike (Ferrara in Weishaupt 2004, 284). Čeprav je bilo pričakovati, da se bo s širjenjem vsebin množičnih medijev in posledično večjo informiranostjo posameznikov volilna udeležba na evropskih volitvah povečala, se je zgodilo ravno obratno (Sinnott in Lyons 2003, 25). Razlog naj bi bil negativno poročanje medijev o EU, a se je izkazalo, da televizijsko poročanje, tudi negativno, poveča verjetnost glasovanja na volitvah v EU (De Vreese in drugi 2006, 483, 498).

2.5.2 Dejavniki institucionalne mobilizacije

Dejavniki institucionalne mobilizacije so učinki volilnega sistema (proporcionalni volilni sistem, preferenčno glasovanje, število volilnih enot, selekcija in liste kandidatov, nacionalni volilni cikel), moč in obseg pristojnosti EP, nevtralne medijske kampanje ter volilne kampanje političnih strank in kandidatov (Deželan 2005, 156–162).

Volilni sistem

Med institucionalnimi mehanizmi, ki vplivajo na volilno udeležbo, so značilnosti ***proporcionalnega volilnega sistema***, ki spodbujajo k volilni participaciji, saj dajejo volivcem večjo izbiro in zmanjšujejo količino t.i. izgubljenih glasov. Na drugorazrednih volitvah se prednosti proporcionalnega volilnega sistema ne izkorišča v tolikšni meri, kot je bilo mišljeno (Lijphart 1997, 7–8).

Zaradi kritik na zaprte liste kandidatov, ki volivcem ne dopuščajo spremembo vrstnega reda kandidatov, političnim strankam pa dajejo preveč moči za določanje kandidatov na vrhu liste in s tem največjo možnost izvolitve, se je razvila možnost ***preferenčnega glasovanja***. Ta dopušča volivcem določanje prednosti za posameznega kandidata znotraj liste stranke ali pa

celo med različnimi strankami, kritiki tovrstnega glasovanja pa menijo, da se s preferenčnim glasovanjem volilna bitka usmeri na boj znotraj posamezne politične stranke namesto na boj med političnimi strankami (Corbett in drugi 2007, 19).

Kadar je država ena sama volilna enota, je proporcionalni sistem najbolj čist, hkrati pa najšibkejši; kadar je v državi več manjših volilnih enot, pa je končni rezultat volitev najmanj proporcionalen (Corbett in drugi 2007, 18). Mattila (2003, 455, 466–467) ugotavlja, da ima delitev države na več volilnih enot pozitiven vpliv na volilno udeležbo, saj se volivci lažje odločajo o kandidatih iz svojega okolja, ker imajo o njih več informacij.

Za volivce je pri glasovanju pomembna zlasti izbira med političnimi strankami, v primeru možnosti oddaje preferenčnega glasu pa tudi izbira med kandidati, ki so navedeni na glasovnici. Z uveljavitvijo neposrednih volitev v EP se je pričakovalo, da se bodo oblikovale evropske politične stranke, ki bodo med drugim opravljale tudi *selekcijo kandidatov* za evropske volitve, vendar je ta selekcija ostala v izključni pristojnosti nacionalnih političnih strank (Johansson in Zervakis, Raunio v Krašovec 2005b, 142).

V okviru svoje drugorazrednosti so volitve v EP večkrat označene kot barometrične volitve (Anderson in Ward, Franklin v Franklin 2001, 316), lepотно volilno tekmovanje (Oppenhuis v Mattila 2003, 456) ali poligon za merjenje uspešnosti nacionalnih vlad (Rangus 2010, 147). Poimenovanja izhajajo iz ene najpomembnejših lastnosti volilnega sistema, ki vpliva na volilno udeležbo – izvedba volitev v EP glede na *nacionalni volilni cikel*. Zanimanje za volitve v EP s strani politikov, medijev in posledično potencialnih volivcev je namreč odvisno od vprašanja, na kateri točki nacionalnega volilnega cikla se nahaja izvedba volitev v EP (Franklin in drugi v Mattila 2003, 455–456). Oppenhuis (v Somer-Topcu in Zar 2014, 885) razlikuje med dvojimi evropskimi volitvami v nacionalnem volilnem ciklu:

1. volitve v EP, izvedene kmalu po nacionalnih parlamentarnih volitvah, se imenujejo *"throwaway" volitve* → rezultati teh volitev ne dajejo nobenih konkretnih informacij o podpori volivcev, zato jih politične stranke lahko ignorirajo,
2. volitve v EP, ki so izvedene tik pred nacionalnimi parlamentarnimi volitvami, se imenujejo *"marker-setting" volitve* → rezultati teh volitev so nov indikator moči političnih strank, zato jih morajo politične stranke upoštevati pri pripravi na naslednje nacionalne parlamentarne volitve.

Kadar so volitve v EP izvedene v poznem obdobju, torej tik pred nacionalnimi parlamentarnimi volitvami, so politične stranke pripravljene vložiti v volilno kampanjo več časa in denarja, državljani pa bodo zaradi večjega vpliva na prihodnje nacionalne parlamentarne volitve bolj motivirani za glasovanje na volitvah v EP (Hix in Marsh 2007, 496; Flickinger in Studlar 2007, 390). Če so volitve v EP izvedene sočasno z nacionalnimi parlamentarnimi volitvami (ali drugimi volitvami), se bo volitev udeležilo več volilnih upravičencev (Mattila 2003, 455).

Moč in obseg pristojnosti Evropskega parlamenta

Na volitvah maja 2014 je okrog 400 milijonov državljanov EU imelo pravico izvoliti skupno zakonodajno institucijo EU (EUobserver 2014), kar je pravi svetovni unikum (Scully 2010, 171). Kljub edinstvenosti je v preteklosti prevladovalo mnenje, da neposredne volitve v EP nič ne pomenijo, saj ničesar ne spremenijo (Fitzmaurice 2003, 18), kar se je navezovalo na dejstvo, da volitve v EP niso imele vpliva na javne politike, ki jih bo EU izvajala, ker EK ni bila odvisna od teh volitev (Katz v Rangus 2010, 150). Volitve v EP nikakor niso uspele dobiti demokratičnega mandata za upravljanje na evropski ravni, vendar so se leta 2007 že kazali znaki za nadaljnje povečevanje moči EP, ki naj bi spremenili takratno situacijo (Hix in Marsh 2007, 507). Z Lizbonsko pogodbo je EP leta 2009 postal nepogrešljiv člen v procesu odločanja EU: brez njegove potrditve se ne more sprejeti večine zakonodaje, letnih proračunov, finančnih načrtov in pomembnih mednarodnih sporazumov, prav tako ne more biti predsednik EK potrjen, komisarji imenovani in izvrševanje pristojnosti podeljeno EK. A volivci dojemajo volitve v EP v primerjavi z nacionalnimi volitvami še vedno kot manj pomembne in bolj oddaljene volitve, o katerih so slabše seznanjeni (Corbett 2014, 1, 5).

Follesdal in Hix (2006, 535) menita, da kljub naraščanju moči EP evropske volitve ne obstajajo. Državljan EU izvolijo nacionalno vlado, katere predstavniki so v Svetu EU in predlagajo člane EK, hkrati pa izvolijo člane v EP. Tako volitve v EP niso prave evropske volitve, saj pri teh ne gre za kandidate ali politične stranke na ravni EU niti za oblikovanje dnevnega reda EU. Kot ugotavljata Sinnott in Lyons (2003, 3), volilna udeležba na evropskih volitvah pada, vse odkar moč EP narašča. Tako večje pristojnosti EP (zaenkrat še, op. T. J.) nimajo pozitivnega vpliva na odločitev državljanov EU o odhodu na volišče in glasovanju članov EP (Hix in drugi 2007, 27).

Volilne kampanje

Politična aktivnost, ki je povezana s pridobivanjem volilnih glasov, se imenuje volilna kampanja (Kustec Lipicer 2005, 2), v kateri predstavljajo najpomembnejši kanal komunikacije množični mediji (De Vreese 2010, 119). Uspešnost volilne kampanje je namreč odvisna od uspešnosti medijev pri informiranju potencialnih volivcev (Sinnott in Lyons 2003, 26). Volilna kampanja ima z vidika interesov potencialnih volivcev izrazito **mobilizacijsko funkcijo**, saj spodbudi interes za politiko, okrepi pripadnost politični stranki in poveča volilno udeležbo (Kustec Lipicer 2005, 6). Volilne kampanje imajo tudi **izobraževalno funkcijo**, saj volivci zlasti v obdobju kratkoročne volilne kampanje⁹ intenzivneje spremljajo volilno kampanjo, s tem pa spoznavajo kandidate in njihova stališča o konkretnih javnih politikah (Stevenson in Vavreck v Krašovec 2005a, 22).

V volilni kampanji je potrebno spoštovati tri načela, to so (1) načelo enakosti kandidatov, (2) načelo nevtralnosti javne oblasti in (3) načelo poštenosti uporabljenih metod. Nevtralnost mora biti upoštevana tako v volilni kampanji kot pokritosti v (javnih) medijih, kjer je pomembna odmera časa, ki je na voljo posameznemu kandidatu v radijskih ali televizijskih oddajah (Sovdat 2013, 305–306). V slovenski pravni ureditvi ureja področje volilnih kampanj in določa kazni za kršitve volilne kampanje Zakon o volilni in referendumski kampanji (ZVRK).

Ker so politične stranke in njihovi kandidati primarno osredotočeni na nacionalne volitve, se jim zdi povsem samoumevno, da volilne kampanje za volitve v EP vsebujejo elemente iz njihovih strategij, pripravljenih za nacionalne volitve (Steed 2003, 19). Na evropski volitvah se nacionalne tematike izpostavlja bolj kot evropske tematike, saj slednjih nacionalne politične stranke ne uvrščajo na dnevni red (Hix, Marks in drugi v Follesdal in Hix 2006, 536). Tako z izpostavljanjem nacionalnih javnopolitičnih težav izkoriščajo evropsko kampanjo za obračun z drugimi političnimi strankami (Rangus 2010, 147). Skozi volilne kampanje za volitve v EP se politične stranke ne trudijo dovolj za mobilizacijo volivcev, saj ne izpostavljajo pomembnosti upravljanja Evrope (van der Eijk in Franklin v Franklin 2001, 315). Politične stranke namenjajo za evropsko volilno kampanjo manj finančnih sredstev kot za nacionalno volilno kampanjo, kar se kaže v njihovih volilnih programih, ki ne ponujajo

⁹ Dolgoročna kampanja traja celotno obdobje med dvojimi volitvami, srednjeročna kampanja se začne eno leto pred volitvami, začetek kratkoročne kampanje pa je zakonsko določen (Kustec Lipicer 2005, 6), in sicer v Sloveniji od 30 dni do enega dneva pred glasovanjem (Zakon o volilni in referendumski kampanji, 2.(1) čl.).

bistveno drugačnih predlogov kot programi za nacionalne parlamentarne volitve (Cabada 2010, 48). Učinek volilnih kampanj je večji pri volilnih upravičencih, ki ne kažejo zanimanja za politiko (Bicci in drugi v Deželan 2005, 158). Ti sodijo v največjo skupino potencialnih volivcev, zato so jim politične stranke in kandidati začeli posvečati več pozornosti (Deželan 2005, 158–159).

Do sedaj so na vseh volitvah v EP nacionalne politične stranke vsiljevale nacionalno agendo, s katero so prikrajšale volivce za možnost razmisleka o EU zadevah in prikrivale ambivalenco nacionalnih vlad pri razglasitvi, učinkovitem pojasnjevanju in utemeljitvi svojih prioritet na področju javnih politik EU (Lodge 2005, 4). Kljub klasičnemu pogledu na evropske volitve, da imajo zelo malo opraviti z Evropo, se širi dojemanje, da je koncept "Evropa" na teh volitvah še kako pomemben (Hix in Marsh 2007, 496). Čeprav volitve v EP največkrat niso evropsko obarvane, pa lahko volivci prek njih sporočajo, kaj je zanje pomembno (Haček in Brezovšek 2005, 103) in tako se v praksi volitve v EP večkrat izkažejo kot velika javnomnenjska raziskava o nacionalnih vladah (Scully 2005, 7).

Politične stranke v volilni kampanji komunicirajo s tremi ciljnim skupinami. Komunikacija s člani poteka prek kongresov, sestankov na lokalni ravni, e-sporočil, e-novic in intraneta. Z mediji komunicirajo prek sporočil za javnost, tiskovnih konferenc, napovedanih dogodkov in fotografiranj. Z državljani, ki so hkrati potencialni volivci, politične stranke komunicirajo prek brošur, organiziranja srečanj na lokalni ravni, vedno bolj intenzivno tudi prek interneta in seveda prek nepogrešljive televizije (De Vreese 2010, 127–128), saj moderne volilne kampanje postajajo popolne in resnične televizijske kampanje (Kustec Lipicer in Boh 2005, 74). Kot najbolj učinkovit način mobiliziranja volivcev se je izkazal neposreden stik z volivci (Bicci in drugi v Deželan 2005, 160). Bolj je potencialni volivec izpostavljen volilni kampanji prek osebnega, neposrednega stika, večja je verjetnost, da se bo volitev udeležil (Blondel in drugi v Deželan 2005, 160). Bakerjeva (v Bašić Hrvatini 2010, 99) definicija, da so politične kampanje »ključni del procesa javne izbire ustreznih kandidatov pred širokim zasliševalnim odborom – volivci«, pravzaprav povzema bistvo volilne kampanje kot enega najpomembnejših dejavnikov vplivanja na volilno udeležbo.

3 ANALIZA SLOVENSКИH VOLITEV V EVROPSKI PARLAMENT 2014

Nacionalne tematike v volilnih kampanjah, izguba vladnih in velikih političnih strank, nižja volilna udeležba – sedme neposredne volitve v EP, izvedene leta 2009, so se v splošnem izkazale kot klasičen model drugorazrednih nacionalnih volitev (Hix in Marsh 2011, 4). Izbiranje poslancev v nadnacionalni predstavniški organ leta 2014 naj bi predstavljalo najpomembnejše volitve v zgodovini EP, saj naj bi evropski vidik pri osmih neposrednih evropskih volitvah igral pomembnejšo vlogo (Hix 2013, 1). Kot ugotavlja Sabbioni (2014), so bile volilne kampanje evropskih volitev 2014 osredotočene na legitimnost evra in njegovo upravljanje, verodostojnost varčevalnih ukrepov, posledice krize državnega dolga in razdrobljenost evropskega gospodarskega prostora, kar predstavlja veliko težji izziv kot v preteklih letih, saj morajo evropski politiki in njihovi potencialni podporniki bolj resno dojemati zadeve EU. Glede na razvoj političnega dogajanja v Sloveniji med volilno kampanjo evropskih volitev – razkol vladajoče stranke na dva tabora, odstop predsednice vlade in čakanje na datum izvedbe predčasnih državnozborskih volitev – se postavlja vprašanje, ali bodo rezultati analize slovenskih volitev v EP 2014 res pokazali drugačen pristop do izvolitve evroposlancev.

3.1 POLITIČNO DOGAJANJE PRED VOLITVAMI V EVROPSKI PARLAMENT

Zaradi največje širitve v zgodovini EU na 25 držav članic je bilo leta 2004 pričakovanje volitev v EP najbolj entuziastično, poleg tega so se v večini držav članic EU kazali znaki gospodarske rasti, v Sloveniji pa so se politične stranke počasi že pripravljale na jesenske redne državnozborske volitve. Pet let kasneje je bila evropska družina povečana še za dve članici, globoka gospodarska kriza pa je bila razširjena ne le v EU, temveč po celem svetu, zato navdušenja nad evropskimi volitvami, v Sloveniji edinimi izvedenimi volitvami v letu 2009, ni bilo. Deset let po vstopu Slovenije v EU se je kot 28. članica združene Evrope na izvedbo volitev v EP pripravljala tudi njena soseda na južni meji, prvič so se vse države članice EU pripravljale na volitve v EP, katerih rezultat bo vplival na oblikovanje EK kot izvršne oblasti EU, gospodarsko stanje se je v večini držav članic EU začelo izboljševati, v Sloveniji, ki se je pripravljala na prve od štirih napovedanih volitev za leto 2014 (natančneje troje volitev in referendum), pa je notranjepolitično dogajanje doseglo svoj vrhunec ravno v času volilne kampanje evropskih volitev (CVCE 2013; DVK 2014a; Eurostat 2015).

Zametki slovenske politične krize pravzaprav segajo v leto 2013, ko se je reševalo takratno politično krizo. Po prvih predčasnih državnozborskih volitvah leta 2011 se je prvič zgodilo, da predsedniku zmagovalne politične stranke ni uspelo sestaviti koalicije. Tako je namesto Zorana Jankovića (PS) deseto koalicijsko vlado RS oblikoval Janez Janša (SDS) kot predsednik na predčasnih volitvah drugouvrščene politične stranke, ki pa je delovala le dobro leto dni (Vlada RS 2013). Po objavi zaključnega poročila o nadzoru nad premoženjskim stanjem predsednikov parlamentarnih strank, ki ga je pripravila Komisija za preprečevanje korupcije RS in ugotovila, da prej omenjena akterja nista spoštovala Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije (KPK 2013), je bila v februarju 2013 izglasovana konstruktivna nezaupnica vladi Janeza Janše, Zoran Janković pa je na kongresu zamrznil svojo funkcijo predsednika politične stranke PS. Predsedniško mesto stranke in nove vlade je prevzela Alenka Bratušek (Pozitivna Slovenija). Kljub stabilizaciji političnega prostora je bilo pričakovati, da bo Jankovićeve zamrznitev statusa le začasna. Že dobrega pol leta kasneje je Janković napovedal svojo kandidaturo za predsednika PS na naslednjem kongresu stranke. Čeprav je bil kongres sprva načrtovan v oktobru 2013, ga je izvršni odbor stranke sklical šele 25. aprila 2014 (Pozitivna Slovenija). Zaradi poraza je Alenka Bratušek v začetku maja odstopila z mesta predsednice vlade in tako je bila pozornost namesto v evropske volitve preusmerjena v novo slovensko politično krizo. V času, ko bi morale kratkoročne evropske volilne kampanje političnih strank potekati najbolj intenzivno, je bilo v Sloveniji glavno vprašanje, kdaj bodo predčasne državnozborske volitve. A vendar je predsednik države na podlagi pravnih mnenj in kljub številnim nasprotovanjem šele po izvedenih evropskih volitvah podpisal Odlok o razpustitvi DZ RS in o razpisu predčasnih volitev v DZ RS ter določil, da se bodo druge predčasne državnozborske volitve izvedle 13. julija 2014 (Predsednik RS 2014). Tako je bil odnos do volitev v EP v času volilne kampanje zaradi strankarske, parlamentarne in vladne krize kot tudi krize politične kulture distanciran in umirjen (Kustec Lipicer 2014, 250), same volitve v EP pa so bile definirane kot generalka za prihodnje državnozborske volitve (Haughton in Krašovec 2014).

3.2 DRUGORAZREDNOST SLOVENSКИH EVROPSKIH VOLITEV 2014?

3.2.1 Volilna udeležba

Tretjih volitev v EP se je udeležila le četrtnina slovenskih volilnih udeležencev, natančneje 24,55 % volivcev, kar je še manj kot na prejšnjih evropskih volitvah (glej Tabelo 3.1).

Tabela 3.1: Volilna udeležba na volitvah v EP v državah članicah EU

Država članica EU	Volilna udeležba (v %) leta 2004	Volilna udeležba (v %) leta 2009	Volilna udeležba (v %) leta 2014
Belgija	90,81	90,39	89,64
Luksemburg	91,35	90,76	85,55
Malta	82,39	78,79	74,80
Grčija	63,22	52,61	59,97
Italija	71,72	65,05	57,22
Danska	47,89	59,54	56,32
Irska	58,58	58,64	52,44
Švedska	37,85	45,53	51,07
Nemčija	43,00	43,27	48,10
Litva	48,38	20,98	47,35
Avstrija	42,43	45,97	45,39
Ciper	72,50	59,40	43,97
Španija	45,14	44,87	43,81
Francija	42,76	40,63	42,43
Finska	39,43	38,60	39,10
Nizozemska	39,26	36,75	37,32
Estonija	26,83	43,90	36,52
Bolgarija	29,22 (l. 2007)	38,99	35,84
Združeno kraljestvo	38,52	34,70	35,60
Portugalska	38,60	36,77	33,67
Romunija	29,47 (l. 2007)	27,67	32,44
Latvija	41,34	53,70	30,24
Madžarska	38,50	36,31	28,97
Hrvaška	/	20,84 (l. 2013)	25,24
Slovenija	28,35	28,37	24,55
Poljska	20,87	24,53	23,83
Češka republika	28,30	28,22	18,20
Slovaška	16,97	19,64	13,05

Vir: Evropski parlament (2015).

Samo tri države članice EU (Poljska, Češka republika in Slovaška) so imele še nižjo volilno udeležbo. Za vse naštetih držav, vključno s Slovenijo, je značilno, da so imele na prvih volitvah v EP leta 2004 volilno udeležbo pod 30 %, na Slovaškem celo pod 20 %, na naslednjih volitvah leta 2009 se je volilna udeležba za malenkost zvišala, razen na Češkem se je malce znižala, na letošnjih volitvah pa je ponovno padla. Do sedaj se je Slovenija vsakokrat uvrstila med šesterico držav članic EU z najvišjo volilno abstinenco, ki je vedno nad 70 %. Tako se je tudi na teh evropskih volitvah potrdila Kropivnikova (2010, 28) trditev, da so analize slovenskih volitev v EP predvsem analize neglasovanja.

V Sloveniji na volilno nedeljo, 25. maja 2014, ni bil napovedan in izveden kakšen večji športni ali kulturni dogodek, ki bi lahko prevzel pozornost volivcev. Vreme je bilo v primerjavi s prejšnjimi evropskimi volitvami volivcem še najbolj naklonjeno, pa čeprav so bile oboje predhodne volitve izvedene junija. Tako je bilo junija 2004 deževno vreme s povprečno temperaturo 13,1 °C, junija 2009 je bilo delno oblačno z možnimi plohami in povprečno temperaturo 15,8 °C, maja 2014 pa je bilo delno jasno z možnimi padavinami in povprečno temperaturo 19 °C (Delić 2014). Vreme ali dogodek nista vplivala na volilno udeležbo.

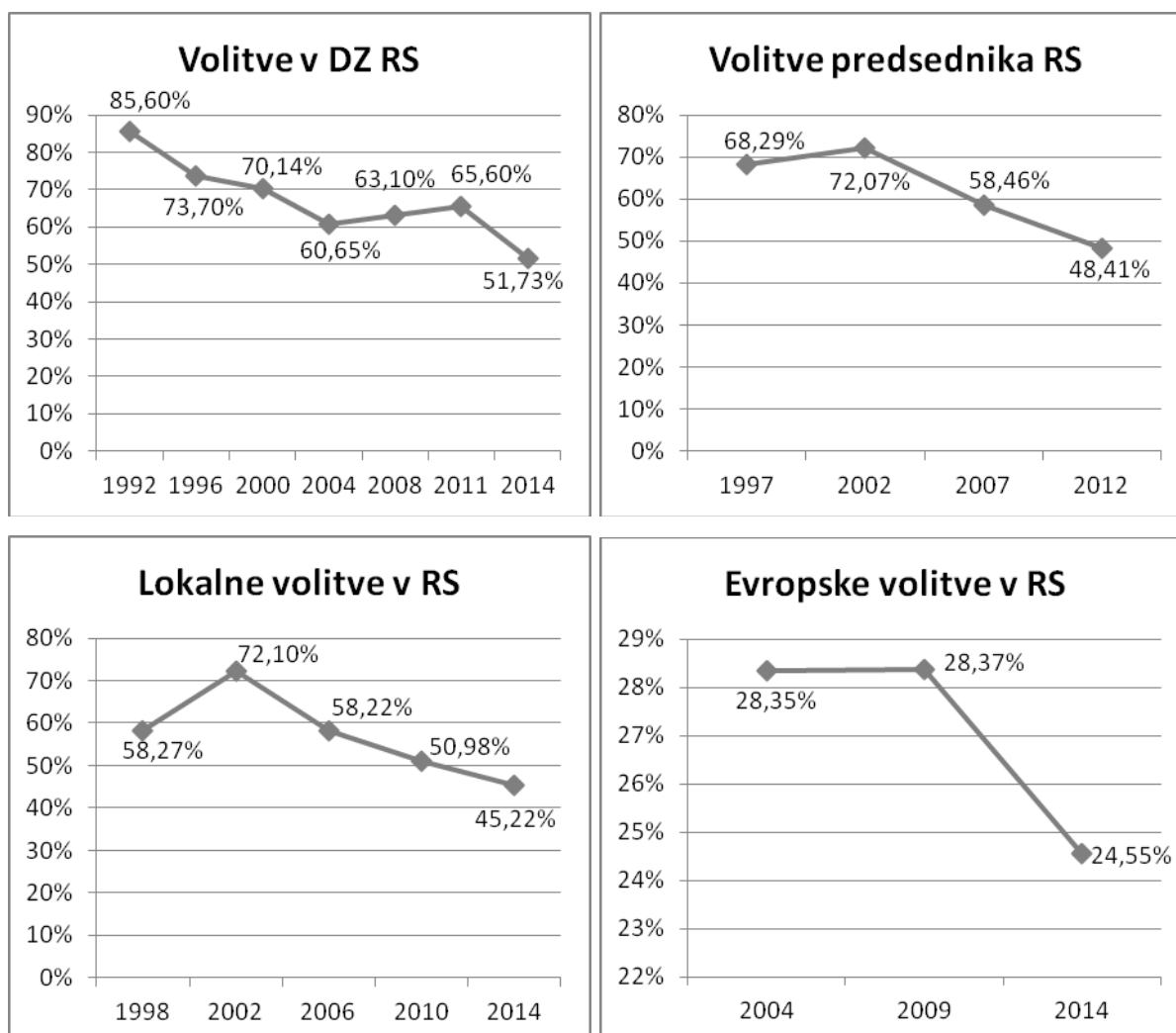
Kot je razvidno iz grafov 3.1–3.4, je trend upadanja volilne udeležbe prisoten na vseh volitvah, izvedenih v RS. Zaskrbljujoč je visok padec volilne udeležbe na volitvah predsednika RS¹⁰, ki se je v 10 letih znižal za skoraj 25 odstotnih točk. Na volitvah v subnacionalno politično arena¹¹ izstopa volilna udeležba iz leta 2002, vendar je razlog istočasna izvedba predsedniških volitev. Zanimivo pa je dogajanje na prvorazrednih parlamentarnih volitvah in drugorazrednih volitvah v EP.

Na volitvah v DZ RS, izvedenih v obdobju 1996–2004, je volilna udeležba upadala, nato je leta 2008 narasla, povišala se je tudi na prvih predčasnih parlamentarnih volitvah leta 2011. Drugih predčasnih parlamentarnih volitev 2014 se je udeležila dobra polovica vseh volilnih upravičencev. Razlog za do sedaj najnižjo volilno udeležbo na prvorazrednih volitvah je izvedba volitev v juliju. Tako stroka (npr. Sinnott in Lyons 2003, 18; Mattila 2003, 467) kot civilna družba (npr. društvo Davkoplačevalci se ne damo) in nekatere (manjše) politične stranke (npr. Solidarnost, Krščanski socialisti Slovenije) so enotnega mnenja, da so volitve v poletnih mesecih najmanj primerne. Tudi večini anketiranih volivcev so se zdele parlamentarne volitve v času poletnih počitnic nesprejemljive (57 % vprašanih), ker zaradi volitev kar 77 % vprašanih ne bi bilo pripravljenih prilagoditi ali spremeniti termina svojega dopustovanja (Potič 2014). Javnomenjske raziskave so precej natančno napovedale volilno udeležbo: v juniju 2014 je 53 % vprašanih odgovorilo, da se bodo zagotovo udeležili julijskih predčasnih volitev (CJM 2014, 23).

¹⁰ Na volitvah leta 1997 je bil predsednik RS izvoljen v 1. krogu, na ostalih volitvah sta bila izvedena dva kroga glasovanja. Navedene so višje volilne udeležbe: na volitvah leta 2002 in 2012 je bila volilna udeležba višja v 1. krogu volitev, na volitvah leta 2007 pa je 2. krog pritegnil več volivcev (DVK 2014a).

¹¹ Navedene so volilne udeležbe na volitvah za župane, ki so se v 1. krogu izvedle v vseh občinah in istočasno z volitvami v občinske svete.

Grafi 3.1–3.4: Volilna udeležba na slovenskih volitvah med leti 1992 in 2014

Vir: DVK (2014a).

Po volilni udeležbi med vsemi volitvami, izvedenimi v Sloveniji, najbolj izstopajo evropske volitve. Že prve slovenske volitve v EP niso dosegle zanimanja niti tretjine volilnih upravičencev, zadnje volitve pa imajo najslabšo volilno udeležbo v zgodovini vseh slovenskih volitev. Tako je volilna udeležba na evropskih volitvah primerljiva z udeležbo volilnih upravičencev na referendumih. Le trije referendumi so imeli še nižjo volilno udeležbo od volitev v EP 2014: leta 2008 posvetovalni referendum o pokrajinah 10,98 %, leta 2010 referendum o Zakonu o RTV 14,78 % in leta 2014 t.i. referendum o arhivih¹² 11,74 % volilne udeležbe. Ostalih 17 referendumov¹³ je doseglo volilno udeležbo med 27,33 % in 60,44 %

¹² Gre za zakonodajni referendum o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (DVK 2014a).

¹³ Izvzeta sta referendumata o občinah leta 2006, ker sta bila izvedena na lokalni ravni in le v določenih območjih.

(DVK 2014a). Nekoliko kontradiktorno je dejstvo, da se je največ volivcev udeležilo ravno referendumu o pristopu RS k EU, medtem ko na evropskih volitvah v večji meri ne glasujejo.

Leta 2013 se je več kot 70 % anketiranim zdelo pomembno, da vedno glasujejo na volitvah (v primerjavi z rezultati javnega mnenja iz leta 2003 se je delež tako mislečih povečal kar za 8 odstotnih točk), interes za politiko je izkazalo 35,7 % vprašanih, kar je v primerjavi z letom 2009, ko so bile volitve v EP drugič izvedene, za 8,3 odstotne točke več (Toš in Broder 2013, 3, 17). Za EP je jeseni 2013 slišalo kar 97 % anketiranih Slovencev in v juniju 2014 se je 69 % anketiranih Slovencev počutilo kot državljan EU (EB 80; EB 81). A bolj kot povezanost med občutkom evropske pripadnosti in politično participacijo volivcev očitno vpliva na volilno udeležbo zaupanje v EU institucije in zaupanje v korist članstva Slovenije v EU. Na izjemno nizko volilno udeležbo na volitvah v EP ima močan vpliv mnenje 56 % anketiranih Slovencev, da njihov glas v EU ne šteje (le 38 % jih je mnenja, da šteje, kar je štiri odstotne točke manj od povprečja EU¹⁴). Prav toliko, 56 %, jih jeseni 2013 ni zaupalo EP kot instituciji EU (le 37 % jih zaupa EP, kar je dve odstotni točki manj od EU povprečja). Zaskrbljujoče je tudi mišljenje kar 42 % anketiranih Slovencev, da bi se država bolje soočala s prihodnostjo zunaj EU, medtem ko jih le 49 % ocenjuje, da je članstvo v EU koristno (EB 80; EB 81). Tako se na naslednjih evropskih volitvah lahko pričakuje še nižja volilna udeležba.

3.2.2 Neveljavni glasovi

Delež neveljavnih glasovnic se na volitvah v DZ RS konstantno znižuje. Kot je razvidno iz Tabele 3.2, se je v dobrih 20 letih iz 7 % znižal na rekordno nizek, 1,31 odstotni delež neveljavnih glasovnic. Glede na rezultate volitev leta 2004 in 2009 je sprva kazalo, da se bo podobno razvijalo na evropskih volitvah. Na prvih slovenskih volitvah v EP je bil delež neveljavnih glasov višji kot na državnozbornskih volitvah leta 2004. Delno se lahko višji odstotek neveljavnih glasov pripisuje novi obliki glasovnice in možnosti preferenčnega glasovanja. Na drugih volitvah v EP se je volitev udeležilo več volilnih upravičencev, delež neveljavnih glasovnic pa je bil v primerjavi s prejšnjimi volitvami v EP nižji kar za 1,76 odstotne točke (DVK 2014a).

¹⁴ Letošnje volitve v EP so razlog, da nekoliko več državljanov EU meni, da se njihov glas upošteva. Jeseni 2013 je bil namreč odstotek nižji, in sicer le 27 % Slovencev je menilo, da njihov glas v EU šteje, povprečje na EU ravni pa je obsegalo skromnih 29 % državljanov EU s tem mnenjem (EB 80).

Tabela 3.2: Delež neveljavnih glasov na volitvah v DZ RS in v EP med leti 1992 in 2014

Leto	Volitve v DZ RS			Volitve v EP		
	Število neveljavnih glasovnic	Število oddanih glasovnic	Delež neveljavnih glasovnic	Število neveljavnih glasovnic	Število oddanih glasovnic	Delež neveljavnih glasovnic
1992	89.226	1.277.604	6,98%	/	/	/
1996	67.007	1.136.211	5,90%	/	/	/
2000	36.904	1.113.424	3,31%	/	/	/
2004	22.351	991.123	2,26%	25.938	461.807	5,62%
2008	18.597	1.070.424	1,74%	/	/	/
2009	/	/	/	18.586	482.058	3,86%
2011	19.219	1.121.475	1,71%	/	/	/
2014	11.569	885.860	1,31%	17.590	419.661	4,19%

Vir: DVK (2014a).

Na volitvah v EP 2014 se je delež neveljavnih glasovnic povečal kljub manjšemu številu oddanih glasov. Razlog zagotovo ni bil samo v nerazumevanju navodil glede preferenčnega glasovanja, saj ima večina slovenskih volivcev možnost oddati prednostni glas tudi na lokalnih volitvah. V občinah, kjer se voli občinske svetnike s proporcionalnim volilnim sistemom, je bilo leta 2002 oddanih kar 5,85 % neveljavnih glasov¹⁵, vendar se je leta 2006 delež zmanjšal na samo 1,45 % neveljavnih glasov¹⁶ (SURS 2010).

Volivci so torej že večkrat imeli možnost preferenčnega glasovanja, zato se lahko sklepa, da so na zadnjih evropskih volitvah z neveljavno glasovnico izrazili svoje nezadovoljstvo nad dogajanjem v slovenskem političnem prostoru, zlasti nezadovoljstvo nad vladnimi strankami, morda razočaranje nad evropskimi politikami ali svoje mnenje, da jim je vseeno, kdo bo izvoljen v EP.

3.2.3 Rezultati kandidatnih list

Še deset dni pred volitvami v EP 2014 je skoraj 30 % vprašanih Slovencev odgovorilo, da se evropskih volitev ne bo udeležilo, medtem ko bi tedaj samo tri oziroma štiri politične stranke (SDS, Verjamem! in N.Si skupaj s SLS) dosegle vsaka po malce več kot 10 % vseh glasov. Tako slabe napovedi so posledica globokega odpora do političnih strank (Haughton in

¹⁵ Lokalnih volitev 2002 se je v primerjavi z ostalimi lokalnimi volitvami udeležilo največ volivcev, saj so takrat potekale istočasno s predsedniškimi volitvami. Večja volilna udeležba je lahko razlog za večje število neveljavnih glasovnic.

¹⁶ SURS za volitve občinskih svetnikov leta 2010 nima objavljenih podatkov o neveljavnih glasovnicah v občinah s proporcionalnim volilnim sistemom.

Krašovec 2014), kar se je sredi junija 2014 potrdilo z javnomnenjskimi raziskavami, ki so pokazale izjemno visoko nezaupanje, in sicer do državnega zbora 71 %, vlade 75 % in političnih strank 76 %, kar predstavlja najnižjo točko zaupanja v osrednje državne institucije v zgodovini Politbarometrovih meritev (CJM 2014).

Vsem štirim že omenjenim političnim strankam je uspelo doseči napovedan rezultat oziroma ga še izboljšati (DVK 2014a): opozicijska SDS je prejela 24,78 % glasov oziroma tri evropska poslanska mesta, opozicijski N.Si in SLS sta dosegli 16,60 % glasov oziroma vsaka po eno mesto v EP, novo ustanovljena lista Verjamem! pa je dobila 10,33 % glasov oziroma enega evropskega poslanca. Le dve koalicijski stranki, DeSUS in SD, sta uspeli dobiti po eno poslansko mesto v EP, medtem ko je največja koalicijska stranka PS zaradi razprtij znotraj stranke prejela le 6,63 % glasov. Morda bi v primeru stabilnosti PS dosegla vsaj eno poslansko mesto, a to so le ugibanja. Tako se je na volitvah v EP 2014 pri rezultatih političnih strank potrdil koncept drugorazrednosti glede (ne)podpore koalicijskim – opozicijskim oziroma manjšim – večjim političnim strankam, vendar z eno izjemo: zmagovalna stranka SDS je bila v času izvedbe evropskih volitev v opoziciji, a hkrati je bila druga največja parlamentarna stranka.

Ugotovitve o potrjeni drugorazrednosti tretjih slovenskih volitev v EP bodo končne po opravljeni analizi, v kateri se bo preverilo, ali so vladne stranke na teh volitvah izgubile na urejen in reden način, torej v okviru teoretičnih predpostavk o vplivu nacionalnega volilnega cikla. Več o tem v naslednjem poglavju.

3.3 DEJAVNIKI VPLIVANJA NA SLOVENSKO VOLILNO UDELEŽBO LETA 2014

3.3.1 Volilni sistem

Nacionalni volilni cikel

Uspeh vladnih strank na volitvah v EP temelji na nacionalnem volilnem ciklu. Prve in tretje slovenske volitve v EP leta 2004 in 2014 so se izvedle v t.i. poznem obdobju oziroma tik pred državnozbornimi volitvami, druge slovenske volitve v EP leta 2009 pa so bile izvedene devet mesecev po državnozbornih volitvah, torej v obdobju medenih tednov.

Koalijske stranke (ZLSD in LDS skupaj z DeSUS) so na prvih slovenskih volitvah v EP leta 2004 skupno prejele tri poslanska mesta, opozicijski stranki N.Si in SDS pa sta v EP poslali vsaka po dva izvoljena poslanca in tako zasedli več kot polovico od sedmih poslanskih mest, ki so v EP pripadala Sloveniji (DVK 2014a).

Čeprav je na prvih evropskih volitvah slavila manjša opozicijska stranka, se je velika vladna stranka LDS skupaj z DeSUS kar dobro odrezala, saj je uspela dobiti enako število evroposlanskih mest kot N.Si, a je v nasprotju s pričakovanji prejela precej manjši delež glasov kot na prejšnjih volitvah v DZ RS. Le manjša koalijska stranka SLS ter opozicijski SNS in SMS niso dosegle vidnejšega rezultata, tj. poslanskega mesta v EP (DVK 2014a). Na prvih evropskih volitvah v Sloveniji se je torej potrdilo, da manjše in opozicijske stranke dosegajo boljše rezultate kot vladne stranke in obenem tudi to, da vladnim strankam v poznem obdobju nacionalnega volilnega cikla na volitvah v EP naraste podpora.

Tabela 3.3: Rezultati volitev v DZ RS 2000 in 2004 ter prvih slovenskih volitev v EP 2004

Volitve v DZ RS 2000				Volitve v EP 2004				Volitve v DZ RS 2004			
Stranka	Delež glasov	Št. mest	Δ št. mest	Stranka	Delež glasov	Št. mest	Δ št. mest	Stranka	Delež glasov	Št. mest	Δ št. mest
LDS	36,26 %	34	+9	N.Si	23,57 %	2	+2	SDS	29,08 %	29	+15
SDS	15,81 %	14	-2	LDS + DeSUS	21,91 %	2	+2	LDS	22,80 %	23	-9
ZLSD	12,08 %	11	+2	SDS	17,65 %	2	+2	ZLSD	10,17 %	10	-1
SLS + SKD	9,54 %	9	-20	ZLSD	14,15 %	1	+1	N.Si	9,09 %	9	+1
N.Si	8,66 %	8	+8	SLS	8,41 %			SLS	6,82 %	7	-2
DeSUS	5,17 %	4	-1	SNS	5,02 %			SNS	6,27 %	6	+2
SNS	4,39 %	4	0	SJN	4,11 %			DeSUS	4,04 %	4	0
SMS	4,34 %	4	+4	SMS + Zeleni	2,30 %			AS	2,97 %		
ZZ	0,90 %			GŽS	1,20 %			SJN	2,62 %		
DSS	0,75 %			SEG	0,59 %			SMS	2,08 %	0	-4
NS	0,59 %			NSD	0,46 %			JL	0,90 %		
GŽS	0,44 %			SSN	0,32 %			ZS	0,69 %		
NPS	0,31 %			DS	0,29 %			ZPS	0,56 %		

Vir: DVK (2014a); Vlada RS (2013); Evropski parlament SI (2014).

Slovenske volitve v EP leta 2004 so se izvedle samo štiri mesece pred državnozborskimi volitvami. Gre za t.i. marker-setting volitve, katerih rezultati napovedujejo dogajanje na

naslednjih parlamentarnih volitvah. Tako sta na jesenskih državnozborskih volitvah prej opozicijski in na evropskih volitvah zelo uspešni stranki SDS in N.Si izboljšali rezultat izpred štirih let in pridobili nova poslanska mesta. SDS je bila z novimi dodatnimi 15 mesti zmagovalka teh volitev. Prej vladajoča stranka LDS je izgubila kar devet poslanskih mest, prav tako prej koalicijski stranki ZLSD (eno poslansko mesto manj) in SLS (dve poslanski mesti manj). Le koalicijski stranki DeSUS je uspelo ohraniti enako število poslanskih mest in s tem položaj parlamentarne stranke, pa čeprav na evropskih volitvah, kjer je nastopila v sodelovanju z LDS, ni dobila evroposlanskega mesta. Med novonastalimi političnimi strankami izstopa SJN, ki je na volitvah v EP dosegla 4,11 % glasov, medtem ko na volitvah v DZ RS ni uspela doseči volilnega praga, a je kljub temu prejela solidnih 2,62 % glasov. Izpad iz DZ RS prej opozicijske stranke SMS je nakazal že rezultat na volitvah v EP (DVK 2014a).

Druge slovenske volitve v EP so se izvedle devet mesecev po državnozborskih volitvah, torej v obdobju medenih tednov, ko naj bi vladne stranke dosegle dobre rezultate tudi na evropskih volitvah. Zmagovalna stranka parlamentarnih volitev SD je na evropskih volitvah dosegla soliden rezultat, saj je dobila eno evroposlansko mesto več kot na volitvah leta 2004, skupno dva poslanca, vendar je bila volilna podpora na evropskih volitvah precej nižja od državnozborske. LDS, ki je na državnozborskih volitvah leta 2008 doživela velik poraz (kar 18 poslancev manj) in se iz nekoč pomembne vladajoče in velike stranke spremenila v majhno koalicijsko stranko s samo petimi poslanci, je tudi na evropskih volitvah izgubila eno poslansko mesto, vendar je dobila večji delež podpore (11,48 %) kot na državnozborskih volitvah leta 2008 (5,21 %). Koalicijska stranka Zares, ki je bila ustanovljena leto dni pred državnozborskimi volitvami leta 2008 kot posledica izstopa nekaterih poslancev iz stranke LDS, je bila uspešna tudi na evropskih volitvah, saj je prevzela eno evroposlansko mesto. Med koalicijskimi strankami le DeSUS ni dobila zadostnega števila glasov na evropskih volitvah, a vendar je stranka dosegla prvi rezultat (za 2,58 odstotni točki manj kot stranka Zares) med ostalimi strankami, ki s svojimi kandidati niso uspeli vstopiti v EP (DVK 2014a).

Izjemen uspeh na evropskih volitvah leta 2009 je dosegla poraženka državnozborskih volitev leta 2008, drugouvrščena SDS, ki je pridobila še eno evroposlansko mesto več kot na prejšnjih volitvah in tako zasedla kar tri od osmih poslanskih mest v EP. Druga največja koalicijska stranka v prejšnjem mandatu 2004–2008 N.Si je bila poleg LDS največja poraženka na državnozborskih volitvah leta 2008, saj ni dosegla niti volilnega praga in tako postala neparlamentarna stranka. Leto dni kasneje je na volitvah v EP izgubila eno poslansko

mesto, a je vendarle uspela, da jo je v EP zastopal en poslanec. V primerjavi z evropskimi volitvami leta 2004 so tokrat vladne stranke dosegle boljši rezultat, saj so skupaj prevzele polovico evroposlanskih mest, opozicijski stranki pa sta uspeli ohraniti enako število poslanskih mest v EP, le v nekoliko spremenjenem razmerju (DVK 2014a). Na teh volitvah se je potrdil, tokrat pozitiven, vpliv nacionalnega volilnega cikla na uspeh vladnih strank, vendar z delnim odklonom zaradi nižje podpore stranki SD.

Tabela 3.4: Rezultati volitev v DZ RS 2008 in 2011 ter drugih slovenskih volitev v EP 2009

Volitve v DZ RS 2008				Volitve v EP 2009				Volitve v DZ RS 2011			
Stranka	Delež glasov	Št. mest	Δ št. mest	Stranka	Delež glasov	Št. mest	Δ št. mest	Stranka	Delež glasov	Št. mest	Δ št. mest
SD	30,45 %	29	+19	SDS	26,66 %	3	+1	PS	28,51 %	28	+28
SDS	29,26 %	28	-1	SD	18,43 %	2	+1	SDS	26,19 %	26	-2
Zares	9,37 %	9	+9	N.Si	16,58 %	1	-1	SD	10,52 %	10	-19
DeSUS	7,45 %	7	+3	LDS	11,48 %	1	-1	DL	8,37 %	8	+8
SNS	5,40 %	5	-1	Zares	9,76 %	1	+1	DeSUS	6,97 %	6	-1
SLS	5,21 %	5	-2	DeSUS	7,18 %			SLS	6,83 %	6	+1
LDS	5,21 %	5	-18	SLS	3,58 %			N.Si	4,88 %	4	+4
N.Si	3,40 %	0	-9	SNS	2,85 %			SNS	1,80 %	0	-5
Lipa	1,81 %			SMS	1,96 %			LDS	1,48 %	0	-5
TRS	0,56 %			ZZ	0,73 %			TRS	1,22 %		
ZS	0,51 %			NLPB	0,45 %			SMS + Zeleni	0,86 %		
KDS	0,45 %			KSS	0,33 %			Zares	0,65 %	0	-9

Vir: DVK (2014a); Vlada RS (2013); Evropski parlament SI (2014).

Slovenske volitve v EP leta 2009 so primer t.i. throwaway volitev, saj so se izvedle manj kot leto dni po državnozborskih volitvah. Rezultati teh volitev niso napovedali izidov na naslednjih državnozborskih volitvah. A zagotovo tedaj nihče ni pričakoval notranjepolitične krize, ki je leta 2011 povzročila izvedbo predčasnih državnozborskih volitev. Izid volitev je z izpadom treh strank iz DZ RS (SNS, LDS in Zares) ter vstopom dveh novonastalih strank (PS in DL) in ene nove – stare parlamentarne stranke (N.Si) slovensko politično areno zelo spremenil.

Tretje slovenske volitve v EP leta 2014 so se izvedle 30 mesecev po državnozborskih volitvah, torej v srednjem obdobju, ko je podpora vladnim strankam najnižja v volilnem ciklu. A je hkrati potrebno upoštevati, da je nova slovenska politična kriza pripeljala do drugih

predčasnih državnozbornih volitev, ki so se izvedle manj kot dva meseca po evropskih volitvah, zato so zadnje evropske volitve obravnavane kot volitve, izvedene v t.i. poznem obdobju.

Tabela 3.5: Rezultati volitev v DZ RS 2011 in 2014 ter tretjih slovenskih volitev v EP 2014

Volitve v DZ RS 2011				Volitve v EP 2014				Volitve v DZ RS 2014			
Stranka	Delež glasov	Št. mest	Δ št. mest	Stranka	Delež glasov	Št. mest	Δ št. mest	Stranka	Delež glasov	Št. mest	Δ št. mest
PS	28,51 %	28	+28	SDS	24,78 %	3	0	SMC	34,49 %	36	+36
SDS	26,19 %	26	-2	N.Si+SLS	16,60 %	1+1	0+1	SDS	20,71 %	21	-5
SD	10,52 %	10	-19	Verjamem!	10,33 %	1	+1	DeSUS	10,18 %	10	+4
DL	8,37 %	8	+8	DeSUS	8,12 %	1	+1	SD	5,98 %	6	-4
DeSUS	6,97 %	6	-1	SD	8,08 %	1	-1	Koalicija ZL	5,97 %	6	+6
SLS	6,83 %	6	+1	PS	6,63 %			N.Si	5,59 %	5	+1
N.Si	4,88 %	4	+4	Koalicija ZL	5,47 %			ZaAB	4,38 %	4	+4
SNS	1,80 %	0	-5	Konkretno	4,92 %			SLS	3,95 %	0	-6
LDS	1,48 %	0	-5	SNS	4,03 %			PS	2,97 %	0	-28
TRS	1,22 %			SS	3,54 %			SNS	2,20 %		
SMS + Zeleni	0,86 %			PSS	2,56 %			PSS	1,34 %		
Zares	0,65 %	0	-9	Solidarnost	1,67 %			Verjamem!	0,78 %		
DSD	0,65 %			DL	1,14 %			DL	0,64 %	0	-8
ZS	0,36 %			Zares	0,95 %			ZS	0,53 %		
GS	0,30 %			Zeleni	0,83 %			ED - NPS	0,24 %		
SEM-Si	0,16 %			SN	0,36 %			LGS	0,05 %		

Vir: DVK (2014a); Vlada RS (2013); Evropski parlament SI (2014).

PS kot velika zmagovalka državnozbornih predčasnih volitev leta 2011 ni uspela doseči zadostnega števila glasov za vstop v nadnacionalno areno, čeprav je kljub notranjemu razkolu prvouvrščeni kandidat Jože Mencinger prejel ogromno podporo volivcev. Druga in tretja največja koalicijska stranka sta prav tako dosegli slab rezultat: SD je izgubila eno poslansko mesto v EP, medtem ko je DL prejela eno najnižjih podpor med vsemi strankami, ki so s svojimi listami kandidirale na evropskih volitvah (le 1,14 % glasov). Samo najmanjši koalicijski stranki DeSUS je uspelo na evropskih volitvah dobiti eno poslansko mesto. Razlog je na listi prvouvrščeni kandidat, ki je do ponovne izvolitve kot evropski poslanec zastopal stranko Zares. Za razliko od Iva Vajgla pa evropskemu poslancu Jelku Kacinu ponovna izvolitev tokrat ni uspela, čeprav je s svojo listo Konkretno dosegel skoraj 5 % glasov. Kljub

pričakovanju, da bodo opozicijske stranke zaradi nizke podpore vladnim strankam izboljšale svoj rezultat prejšnjih evropskih volitev, se to v primeru stranke SDS in N.Si ni zgodilo, saj sta obe dosegli enako število evroposlanskih mest. Le manjša opozicijska stranka SLS je (končno) uspela dobiti eno poslansko mesto v EP, vendar je na volitvah nastopila skupaj z N.Si, katere kandidati so imeli boljše rezultate kot kandidati SLS (DVK 2014a). Na tretjih volitvah v EP se je potrdil negativen vpliv nacionalnega volilnega cikla: vladne stranke niso dosegle vidnejših rezultatov, slavile so opozicijske stranke in novonastala lista, iz katere se je kmalu po volitvah ustanovila nova politična stranka.

Slovenske volitve v EP leta 2014 so še bolj tipičen primer t.i. marker-setting volitev, saj so se dejansko zgodile tik pred parlamentarnimi volitvami, a se glede na rezultate na predčasnih državnozborskih volitvah niso izkazale kot zanesljiv indikator. Čeprav so bile desnosredinske stranke SDS, N.Si in SLS, ki so na evropskih volitvah prevzele skupno pet od osmih poslanskih mest, prepričane, da njihovi rezultati na evropskih volitvah napovedujejo zmago na predčasnih državnozborskih volitvah, jim je to preprečila novoustanovljena stranka SMC. Tako je na evropskih volitvah zmagovalna stranka SDS v primerjavi s prejšnjim mandatom na predčasnih državnozborskih volitvah izgubila kar pet poslanskih mest, SLS pa je celo izpadla iz kroga parlamentarnih strank, saj je s 3,95 % podpore volivcev pristala tik pod volilnim pragom. N.Si, ki je na evropskih volitvah ohranila eno poslansko mesto, je na predčasnih državnozborskih volitvah edina uspela svoj rezultat izboljšati, saj je v DZ RS dobila dodatno poslansko mesto. Napovedi iz rezultatov volitev v EP se ujemajo z dejanskim izidom na predčasnih volitvah v DZ RS pri strankah DeSUS, ki je prvič uspela dobiti poslansko mesto v EP, pridobila pa je še štiri dodatna poslanska mesta v DZ RS, ter SD, ki je izgubila eno poslansko mesto v EP, prav tako pa je ostala brez štirih poslanskih mest v DZ RS. Zanimivo je, da so rezultati obeh strank v primerjavi s prvorazrednimi predčasnimi volitvami leta 2011 in 2014 ravno obratni. Največja poraženka predčasnih državnozborskih volitev 2014 je PS, ki ji je tri leta prej kot novonastali politični stranki glede na zgodovino preteklih volitev uspelo doseči izjemen rezultat, kar 28 poslanskih mest. Čeprav je na volitvah v EP dosegla najboljši rezultat med strankami, ki so ostale brez evroposlanskega mesta, se PS na državnozborskih volitvah ni uspelo prebiti v DZ RS, medtem ko je to uspelo novonastali stranki ZaAB, sestavljeni iz nekdanjih članov PS. V letu 2014 novonastali stranki sta pravi fenomen: presenečenje zadnjih evropskih volitev je bila nekaj mesecev pred volitvami oblikovana lista Verjamem!, ki je dosegla eno poslansko mesto v EP, novo oblikovana Koalicija ZL pa je dosegla presenetljivo dober rezultat (5,47 %). Na državnozborskih volitvah je Koalicija ZL

uspela izboljšati svoj rezultat iz evropskih volitev in dosegla kar šest poslanskih mest, medtem ko novonastala politična stranka Verjamem! ni uspela ponoviti uspeha izpred slabih dveh mesecev in na predčasnih državnozborskih volitvah ni dosegla niti odstotka vseh glasov (DVK 2014a).

Kot se je izkazalo, sta na do sedaj izvedenih evropskih volitvah uspeli samo dve veliki stranki, tedaj še koalicijska LDS in opozicijska SDS, na prvorazrednih parlamentarnih volitvah leta 2004 izboljšati rezultat drugorazrednih evropskih volitev leta 2004, tako da sta prejeli višji delež glasov, a je potrebno upoštevati, da je LDS na evropskih volitvah leta 2004 dosegla precej nižji delež glasov v primerjavi z državnozborskimi volitvami leta 2000 (skoraj 15 odstotnih točk manj). Na drugih evropskih volitvah leta 2009 je N.Si dosegla slabši rezultat kot na prvih evropskih volitvah, vendar ji je na naslednjih prvorazrednih parlamentarnih volitvah leta 2011 uspel ponoven preboj v DZ RS. Najboljši dosežki na evropskih volitvah pripadajo stranki SDS, ki je v primerjavi s prvimi evropskimi volitvami leta 2004 na drugih leta 2009 uspela izboljšati rezultat v deležu glasov in posledično številu evroposlanskih mest, na tretjih volitvah v EP leta 2014 pa je uspela ohraniti najvišje število poslanskih mest v EP in najvišji delež glasov. Pri primerjavi vseh treh evropskih volitev, izvedenih v Sloveniji, sta se pokazali še dve zanimivi ugotovitvi:

1. če so volitve v EP izvedene v poznem obdobju, tik pred državnozborskimi volitvami (kot npr. leta 2004 in 2014), lahko novoustanovljene politične stranke dosežejo soliden rezultat (če ne evroposlanskega mesta, pa vsaj nekaj odstotkov vseh glasov kot npr. SJN, Koalicija ZL, Verjamem!), od njihove prepričljivosti v volilni kampanji naslednjih državnozborskih volitev pa je odvisno, ali vstopijo v DZ RS ali ne;
2. če nova politična stranka že na svojih prvih parlamentarnih volitvah vstopi v DZ RS, ima dobre možnosti, da pridobi poslansko mesto na naslednjih evropskih volitvah, vendar ob predpostavki, da stranka kljub morebitnim notranjim težavam deluje stabilno (kot npr. N.Si), sicer bo njen rok trajanja kratek, le en mandat ali še manj (npr. stranka Zares je vstopila v DZ RS leta 2008, na volitvah v EP leta 2009 je dobila eno poslansko mesto, ob notranjih razprtijah pa je leta 2011 izpadla iz DZ RS, podobno usodo s to stranko delita tudi PS in DL, ki sta bili ustanovljeni leta 2011, na volitvah leta 2014 pa zaradi težav znotraj stranke najprej nista pridobili niti poslanskega mesta v EP, kasneje pa niti poslanskega mesta v DZ RS) (DVK 2014a).

Na primeru slovenskih evropskih volitev se je tako potrdila Hix in Marsheva (2007, 496) trditev, da manjše stranke na volitvah v nadnacionalno politično areno dosegajo boljše

rezultate kot velike stranke. Hkrati se je potrdila Marsheva (1998, 605) ugotovitev, da uspeh (niti vladnih vs. opozicijskih niti manjših vs. velikih niti starih vs. novih, op. T. J.) strank na evropskih volitvah ne zagotavlja uspeha na državnozborskih volitvah.

Volilna enota

Zaradi manjšega števila poslancev, ki se volijo v EP, je območje Slovenije na teh volitvah ena volilna enota (Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, 11.(3) čl.). Ta ureditev po mnenju nekaterih avtorjev (npr. Deželan 2005, 157; Mattila 2003, 455) zmanjšuje možnost neposrednega stika med kandidati in volivci, posledično pa negativno vpliva na volilno udeležbo, kar se je na slovenskih volitvah v EP tudi potrdilo.

Prav tako zaradi manjšega števila voljenih evropskih poslancev zakonsko ni določen volilni prag, saj majhno število poslancev, ki so voljenih v samo eni volilni enoti, samo po sebi določa dejanski volilni prag (Grad 2004, 179–180). Ta se je na slovenskih volitvah v EP izkazal kot precej visok, saj je bila najnižja volilna podpora 8,08 %, s katero je politična stranka na tretjih evropskih volitvah še uspela vstopiti v EP, medtem ko je bil volilni prag na prejšnjih volitvah v EP še višji (14,15 % na prvih in 9,76 % na drugih volitvah) (DVK 2014a).

Volilni sistem

Za proporcionalni volilni sistem je značilno, da se v volilni enoti, v kateri se voli več kot samo en poslanec, zaradi manjše možnosti t.i. varnih sedežev razvije intenzivnejše tekmovanje med političnimi strankami, ki je pozitivno povezano z večjo mobilizacijo volivcev in višjo stopnjo volilne udeležbe (Evans v Krašovec 2007, 108), kar pa se na evropskih volitvah v Sloveniji ni izkazalo.

Na slovenskih volitvah v EP se uporablja proporcionalno načelo, evropska poslanska mesta pa se delijo po d'Hondtovem sistemu (Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, 11.(1) in 13.(2) čl.), po katerem naj bi bil delež izgubljenih glasov manjši (Golobič v Krašovec 2007, 162). Kljub proporcionalnemu volilnemu sistemu in d'Hondtovi volilni formuli je zaradi majhnega števila voljenih poslanskih mandatov v eni volilni enoti ter visokega dejanskega volilnega praga delež izgubljenih glasov na volitvah v EP zelo visok (glej Tabela 3.6).

Tabela 3.6: Delež izgubljenih glasov na volitvah v DZ RS in v EP

Volitve v DZ RS	1992	1996	2000	2004	2008	2011	2014
Delež izgubljenih glasov	17,69 %	11,29 %	3,76 %	11,74 %	7,66 %	7,72 %	12,71 %
Volitve v EP	/	/	/	2004	2009	2014	
Delež izgubljenih glasov	/	/	/	22,72 %	17,1 %	32,09 %	

Vir: DVK (2014a).

Medtem ko je bilo na prvih državnozborskih volitvah zaradi izredno visokega števila političnih strank (26), ki so nastopile s svojimi kandidatnimi listami, izgubljenih 17,69 % glasov, je bil delež izgubljenih glasov na vseh naslednjih volitvah precej nižji. Najnižji je bil delež leta 2000, ko je v DZ RS vstopilo kar osem političnih strank (v ostalih mandatnih obdobjih je bilo sedem političnih strank v DZ RS, z izjemo 1992–1996, ko je bilo prav tako osem političnih strank). Na zadnjih evropskih volitvah je bilo izgubljenih največ veljavnih glasov, in sicer kar tretjina. Tudi na prejšnjih evropskih volitvah je bil delež izgubljenih glasov precej višji kot na državnozborskih volitvah. Med drugim je razlog večje število kandidatnih list (16), kot jih je bilo na prejšnjih volitvah (13 oziroma 12), zaradi česar so se glasovi razpršili (DVK 2014a).

Preferenčni glas

Slovenski volivec lahko odda preferenčni glas kandidatu iz liste, za katero je glasoval (Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, 12. čl.). Preferenčne glasove se upošteva le, če presežejo določeno skupno število glasov (Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, 13.(3) čl.). Po Gradovem (2004, 180) mnenju daje količnik, preračunan na posameznega kandidata, veliko težo preferenčnemu glasovanju in s tem zagotavlja visoko stopnjo personalizacije. Oddaja preferenčnega glasu je samo dopolnilne in prostovoljne narave (Brezovšek in Haček 2005, 101), med slovenskimi volivci pa je bil zelo dobro sprejet, saj ga na vsakih evropskih volitvah izkoristi dobre tri četrtine vseh volivcev (glej Tabelo 3.7). Tako se je potrdila ena od Šaradinovih (v Cabada 2010, 44) značilnosti drugorazrednih volitev, da volivci na volitvah v EP glasujejo manj strankarsko in bolj podpirajo osebnosti.

Tabela 3.7: Delež preferenčnih glasov na vseh treh slovenskih volitvah v EP

Volitve v EP	2004	2009	2014
Delež preferenčnih glasov	76,81 %	77,24 %	77,33 %

Vir: DVK (2014a).

S preferenčnim glasom je na vsakih naslednjih slovenskih volitvah v EP izvoljenih več poslancev (glej Tabelo 3.8). Na prvih volitvah so vsi štirje izvoljeni moški kandidati dobili mesto v EP s preferenčnimi glasovi. Tedaj so bili že uveljavljeni politiki, njihova priljubljenost se je potrdila z največjim številom preferenčnih glasov med vsemi 91 kandidati. Zmagovalec po prejetju preferenčnih glasov znotraj svoje politične stranke je bil Lojze Peterle, saj mu je kar 77,34 % vseh volivcev N.Si namenilo svoj preferenčni glas. Skoraj 60 % podpore pri volivcih SDS je prejel Mihael Brejc, podobno tudi Jelko Kacin kot kandidat na listi LDS in DeSUS. Izstopajoč je primer Boruta Pahorja, ki je bil na kandidatni listi stranke SD uvrščen na zadnje, sedmo mesto, a je na volitvah dosegel četrti najboljši rezultat po številu preferenčnih glasov in tako prejel več kot zadostno podporo za delo v EP (DVK 2014a).

Ostala tri evropslanska mesta so zasedle ženske kandidatke, ki so svoj sedež v EP osvojile z vrstnim redom na kandidatni listi. Svoj uspeh so dosegle s pomočjo zakonsko določene spolne kvote na kandidatnih listah, medtem ko s svojim deležem preferenčnih glasov niso dosegle vidnih rezultatov. Po številu in deležu prejetih preferenčnih glasov je najboljši rezultat med izvoljenimi evropslankami dosegla Mojca Drčar Murko, k čemur je pripomogla njena medijska prepoznavnost zaradi novinarskega poklica, medtem ko Romana Jordan Cizelj in Ljudmila Novak javnosti nista bili znani in sta se po deležu preferenčnih glasov od glasov liste uvrstili precej nižje, slednja z le 0,99 % prejetih preferenčnih glasov šele na 74. mesto. Vse tri poslanke v EP, ki so delovale v mandatnem obdobju 2004–2009, so zaradi uspeha stranke, ki so jih uvrstile na svojo kandidatno listo, prehitele številne kandidate kot npr. Francija Buta, ki je na volitvah po številu preferenčnih glasov dosegel peto mesto, a stranki SLS, na listi katere je kandidiral, ni uspelo dobiti zadostnega števila glasov za poslansko mesto v EP. Enako se je zgodilo znanima politikoma Aureliu Juriju in Zmagu Jelinčiču Plemenitemu. Med ženskami sta se v prvo deseterico kandidatov z največ preferenčnimi glasovi uvrstili Alja Brglez Uranjek in Alenka Paulin, ki sta tudi sicer dobili več kot polovico preferenčnih glasov od vseh glasov liste strank, na katerih sta kandidirali (DVK 2014a).

Na drugih evropskih volitvah je poslansko mesto s preferenčnimi glasovi dobilo šest od osmih izvoljenih kandidatov, med njimi tudi kandidatka Tanja Fajon, ki je ob izvolitvi v EP delala na nacionalni televiziji kot dopisnica iz Bruslja. Svoj prejšnji rezultat je uspela izboljšati evropslanka Romana Jordan Cizelj, a kljub temu ne v tolikšni meri, da bi bila izvoljena s preferenčnimi glasovi, temveč z uvrstitvijo na drugo mesto na kandidatni listi. Tudi tretja

izvoljena kandidatka Zofija Mazej Kukovič je dobila poslansko mesto v EP glede na vrstni red na kandidatni listi. Vsi izvoljeni moški kandidati so bili prvouvrščeni na strankarskih kandidatnih listah. Tokratni zmagovalec po številu preferenčnih glasov Milan Zver je dobil skoraj 60 % preferenčnih glasov od vseh glasov, ki jih je prejela stranka SDS, vendar ga je po deležu preferenčnih glasov prehitel Jelko Kacin, ki je pridobil skoraj 70 % podporo volivcev LDS. Prvouvrščeni kandidat na listi N.Si je na drugih evropskih volitvah prejel za 20 odstotnih točk nižjo podporo volivcev, medtem ko je dotedanja evroposlanka Ljudmila Novak dobila skoraj 14 % preferenčnih glasov na listi stranke (precej več kot izvoljeni evroposlanki Jordan Cizelj in Mazej Kukovič), a ji ponovna izvolitev zaradi slabšega rezultata stranke ni uspela navkljub največji pozitivni razliki v deležu preferenčnih glasov med izvoljenimi evroposlanci iz prejšnjega mandatnega obdobja (Peterle, Kacin, Jordan Cizelj) (DVK 2014a).

Med prvih deset po številu preferenčnih glasov sta se poleg vseh izvoljenih kandidatov, z izjemo Zofije Mazej Kukovič in neizvoljene Ljudmile Novak, uvrstila še tedanji minister za gospodarstvo Matej Lahovnik ter takratni minister za prostor in okolje Karl Viktor Erjavec, vendar zaradi končnega rezultata strank, na katerih sta kandidirala (Zares eno poslansko mesto, DeSUS pa nobenega), nista dobila poslanskega sedeža v EP. Lahovnik je kljub uvrstitvi na zadnje mesto na kandidatni listi Zares dosegel drugi najboljši rezultat stranke, Erjavec pa je dosegel peti najboljši rezultat po številu preferenčnih glasov od vseh 81 kandidatov in celo prejel najvišji delež preferenčnih glasov od vseh glasov liste, in sicer kar 74,45 % podporo vseh volivcev stranke DeSUS (DVK 2014a).

Volitve v EP leta 2014 po rezultatih nekoliko izstopajo od prejšnjih evropskih volitev. Glavni razlog je uspeh Tanje Fajon, ki je bila s preferenčnimi glasovi ponovno izvoljena in je glede na rezultate stranke SD prehitela Igorja Lukšiča, ki je tedaj opravljal funkcijo predsednika stranke. Tako se je na evropskih volitvah prvič zgodilo, da evroposlanec ni postal prvouvrščeni kandidat na listi stranke, ki je sicer dobila poslansko mesto v EP. Druga posebnost letošnjih volitev je novonastala lista Verjamem!, ki je v kratkem času uspela pridobiti dovolj podpore volivcev za eno evroposlansko mesto. K temu je zagotovo pripomogla prepoznavnost Igorja Šoltesa, ki je bil v času opravljanja funkcije predsednika Računskega sodišča RS medijsko večkrat izpostavljen in je tako dosegel tretje mesto po številu in četrto mesto po deležu preferenčnih glasov od vseh 118 kandidatov. Tretja posebnost teh volitev je neizvolitev treh kandidatov z najvišjim deležem preferenčnih glasov od glasov list, na katerih so kandidirali.

Tabela 3.8: Izvoljeni kandidati in kandidati z največ preferenčnimi glasovi na volitvah v EP

Volitve v EP leta 2004					
Kandidat/-ka	Lista	Dodelitev mandata	Število glasov liste	Število pref. glasov	Delež pref. glasov
Lojze Peterle	N.Si	pref. glas	102.753	79.472	77,34 %
Jelko Kacin	LDS + DeSUS	pref. glas	95.489	55.798	58,43 %
Mihael Brejc	SDS	pref. glas	76.945	45.992	59,77 %
Borut Pahor	ZLSD	pref. glas	61.672	27.385	44,40 %
Mojca Drčar Murko	LDS + DeSUS	vrstni red	95.489	5.696	5,97 %
Romana Jordan Cizelj	SDS	vrstni red	76.945	2.135	2,77 %
Ljudmila Novak	N.Si	vrstni red	102.753	1.017	0,99 %
Franc But	SLS		36.662	20.875	56,94 %
Aurelio Juri	ZLSD		61.672	14.315	23,21 %
Zmago Jelinčič Plemeniti	SNS		21.883	13.633	62,30 %
Alja Brglez Uranjek	SJN		17.930	10.672	59,52 %
Alenka Paulin	SMS + Zeleni		10.027	5.257	52,43 %
Volitve v EP leta 2009					
Kandidat/-ka	Lista	Dodelitev mandata	Število glasov liste	Število pref. glasov	Delež pref. glasov
Milan Zver	SDS	pref. glas	123.563	70.044	56,69 %
Lojze Peterle	N.Si	pref. glas	76.866	43.499	56,59 %
Zoran Thaler	SD	pref. glas	85.407	38.849	45,49 %
Jelko Kacin	LDS	pref. glas	53.212	36.868	69,29 %
Ivo Vajgl	Zares	pref. glas	45.238	21.031	46,49 %
Tanja Fajon	SD	pref. glas	85.407	12.947	15,16 %
Romana Jordan Cizelj	SDS	vrstni red	123.563	8.422	6,82 %
Zofija Mazej Kukovič	SDS	vrstni red	123.563	5.865	4,75 %
Karl Viktor Erjavec	DeSUS		33.292	24.786	74,45 %
Matej Lahovnik	Zares		45.238	10.725	23,71 %
Ljudmila Novak	N.Si		76.866	10.581	13,77 %
Ivan Žagar	SLS		16.601	6.332	38,14 %
Sergej Čas	SNS		13.227	5.467	41,33 %
Volitve v EP leta 2014					
Kandidat/-ka	Lista	Dodelitev mandata	Število glasov liste	Število pref. glasov	Delež pref. glasov
Milan Zver	SDS	pref. glas	99.643	58.041	58,25 %
Lojze Peterle	N.Si + SLS	pref. glas	66.760	32.720	49,01 %
Igor Šoltes	Verjamem!	pref. glas	41.525	30.697	73,92 %
Ivo Vajgl	DeSUS	pref. glas	32.662	21.569	66,04 %
Tanja Fajon	SD	pref. glas	32.484	11.691	35,99 %
Romana Tomc	SDS	pref. glas	99.643	10.835	10,87 %
Franc Bogovič	N.Si + SLS	pref. glas	66.760	7.809	11,70 %
Patricija Šulin	SDS	vrstni red	99.643	1.079	1,08 %
Jože Mencinger	PS		26.649	21.310	79,97 %
Jelko Kacin	Konkretno		19.762	14.644	74,10 %
Zmago Jelinčič Plemeniti	SNS		16.210	12.561	77,49 %
Violeta Tomić	ZL		21.985	11.082	50,41 %
Igor Lukšič	SD		32.484	6.882	21,19 %

Vir: DVK (2014a).

Tako je Jože Mencinger prejel kar 80 % podpore med volivci PS, Zmagovalec Jelinčič Plemeniti 77,49 % podpore med volivci SNS in Jelko Kacin slabih 75 % podpore volivcev njegove liste. Konkretno, a so jim slabši končni rezultati strank, ki so jih zastopali na volitvah, preprečili vstop v EP. S samo 1,08 % deležem preferenčnih glasov od glasov liste SDS se je zaradi vrstnega reda na kandidatni listi uspela med slovenske evroposlance v mandatnem obdobju 2014–2019 uvrstiti Patricija Šulin, čeprav se je po deležih preferenčnih glasov vseh kandidatov na evropskih volitvah uvrstila šele na 86. mesto in so njen rezultat presegle kar trije kandidati iz liste SDS (Andrej Šircelj, Damijan Terpin in Anže Logar) (DVK 2014a).

Vseh ostalih sedem izvoljenih kandidatov je dobilo poslanski mandat v EP s preferenčnimi glasovi. Zmagovalec po številu preferenčnih glasov Milan Zver je dobil skoraj enkrat več glasov kot drugouvrščeni Lojze Peterle. Ta je dosegel na zadnjih evropskih volitvah še slabši rezultat kot na prejšnjih. Razlog se lahko skriva v skupnem nastopu N.Si in SLS na evropskih volitvah, saj je N.Si del podpore lahko izgubila na račun podpore, izražene stranki SLS. Slednja si po vsej verjetnosti brez skupnega nastopa ne bi zagotovila mesta evroposlanca, ki ga je po številu preferenčnih glasov osvojil zadnjevrščeni na listi Franc Bogovič. Kandidat Ivo Vajgl je tokrat kandidiral na listi stranke DeSUS ter dosegel večje število in za 20 odstotnih točk višji delež preferenčnih glasov. Tanja Fajon je sicer prejela nekoliko manj preferenčnih glasov v primerjavi s prejšnjimi volitvami, vendar je glede na rezultat stranke, na kateri je kandidirala, prav tako dosegla za 20 odstotnih točk višji delež preferenčnih glasov.

Novoizvoljena evroposlanka Romana Tomc, ki je bila do izvolitve poslanka DZ RS, je po številu preferenčnih glasov dosegla 10. mesto med vsemi kandidati na teh evropskih volitvah, prehitela pa jo je Violeta Tomić, znana igralka, ki zaradi nezadostnega števila glasov stranke, na listi katere je kandidirala, ni dobila poslanskega mesta v EP (DVK 2014a). Preferenčni glas se je tako na tretjih slovenskih volitvah v EP izkazal kot pomemben tako za kandidate kot volivce.

Selekcija kandidatov

O tem, kateremu kandidatu bodo volivci dali svoj glas, odločajo politične stranke. Postopek selekcije kandidatov za volitve v EP namreč ni zakonsko določen na nacionalni ravni, ampak je prepuščen političnim strankam, ki to področje večinoma urejajo s statuti (Krašovec 2007, 182; Krašovec in Lajh v Fink Hafner in drugi 2005, 133). V Sloveniji je moč selekcije kandidatov bolj ali manj skoncentrirana na ožje organe političnih strank (Krašovec 2007, 186;

Fink Hafner in drugi 2005, 132). Selektorji imajo pri selekciji kandidatov različna merila. Zaradi drugačnega pomena volitev in uravnoteženja liste kandidatov (s spolnega, starostnega, izobrazbenega in regionalnega vidika) pri kandidatih za volitve v EP bolj kot subjektivne poudarjajo objektivne lastnosti (Krašovec in Štremfel v Krašovec 2007, 197; Krašovec in Lajh v Topolinjak 2010, 183). V praksi uporabljajo naslednja merila: strankarski staž in aktivnost v stranki, formalne kvalifikacije posameznikov, politične izkušnje, retorične sposobnosti, finančni viri, politične povezave, javna prepoznavnost, organizacijske sposobnosti, politične ambicije (Norris, Gallagher v Topolinjak 2010, 180). Za volitve v EP so izpostavljena še dodatna merila: znanje o delovanju EU, izkušnje z delovanjem v mednarodnem okolju in znanje tujega jezika (Krašovec in Lajh v Topolinjak 2010, 183).

V okviru selekcije politične stranke izberejo kandidate, za katere so prepričane, da imajo največ možnosti za izvolitev (Topolinjak 2010, 180), a svoje najmočnejše kandidate uvrščajo na kandidatno listo za volitve v nacionalni parlament, zato se na kandidatni listi za volitve v EP pojavi manj "zvenceh" imen (Nugent 2010, 192; Krašovec in Lajh v Deželan in drugi 2010, 54). Na slovenskih volitvah v EP je nastopilo 16 kandidatnih list (glej Sliko 3.1).

Slika 3.1: Vzorec glasovnice na volitvah v EP leta 2014

1. KACIN - KONKRETNOST	2. DEŽELAN JANSKA LISTA IN ZAVEZANOST LIBERALCEV IN DEMOKRATOV ZA EVROPO	3. ZAVEZANOST LIBERALCEV IN DEMOKRATOV ZA EVROPO	4. SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA - SNS	5. VERJAHENI! LISTA DR. IGORJA ŠOLTESA	6. N.S.I.S.S. IZSI IN SLS EPP	7. SD SOCIALNI DEMOKRATNI STRANKA EVROPSKIH SOCIALISTOV PES	8. SDS SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA - SDS
1. Jelko KACIN 2. Polona SAGADIN 3. Dorijan MARSIČ 4. Failla PAŠIČ BIŠIČ 5. Andrej LAVTAR 6. Tatjana GREIF 7. Jure PUCKO 8. Sara KARBA	1. Senko PLIČANIČ 2. Polonca KOMAR 3. Marko PAVLIŠIČ 4. Vesna ALABER 5. Milan DUBRAVAC 6. Ermina HADŽIČ 7. Monika BRAČIČKA 8. Miha ISTENIČ	1. Violeta TOMIČ 2. Dušan PLUT 3. Luka MESEC 4. Jesminka DEDIČ 5. Janez POŽAR 6. Lara JANKOVIČ 7. Branimir ŠTRUKELJ 8. Petra REZAR	1. Zrnago JELIČIČ PLEHENTI 2. Sergej ČAS 3. Helena RUPAR 4. Alenka JELENOVIČ 5. Jos ZALOKAR 6. Katarina LANGUS ŠELIGO 7. Jelena MILJKOVIČ 8. Folko PUČONJA	1. Igor ŠOLTES 2. Katarina KOŠAK 3. Boštjan HORVAT 4. Mojca BLAS 5. Intek PRISLAN 6. Monja REZONJA 7. Gregor VELIČKOV 8. Diana TERNAV	1. Lojze PETERLE 2. Aleš HOJS 3. Monika KIRBIŠ ROJS 4. Neža PAVLIČ 5. Vida ČADONIČ ŠPELIČ 6. Jakob PRESEČNIK 7. Ljudmila NOVAK 8. Franc BOGOVIČ	1. Igor LUKŠIČ 2. Tanja FAJON 3. Mojca KLEVA KEKUŠ 4. Anton BEBLER 5. Marinka VOVK 6. Matevž FRANGEŽ 7. Ljubica JELIČIČ 8. Patrick VLAČIČ	1. Milan ZVER 2. Romana TOMC 3. Patricija ŠULIN 4. Anže LOGAR 5. Damijan TERPIN 6. Carmen MERČNIK 7. Vlasta KRMELJ 8. Andrej ŠIRCELJ
9. SLOVENSKI NAROD	10. PIRATSKA STRANKA SLOVENIJE	11. Solidarnost SOLIDARNOST	12. Zeleni Slovenije ZELENI SLOVENIJE	13. DeSUS DESUS - DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE	14. SANJSKA SLUŽBA	15. PS POZITIVNA SLOVENIJA	16. zares ZARES ZAVEZANOST LIBERALCEV IN DEMOKRATOV ZA EVROPO
1. Bogomil KNAVS 2. Janica MILLONIG 3. Dušan Egidij KUBOT TOTISLO 4. Ivica KRAJNC 5. Miha MAJČ 6. Simona DREV	1. Rolando Benjamin VAZ FERREIRA	1. Dušan KEBER 2. Marjotka HAFNER 3. Damjan MANDELČ 4. Nataša OSOLNIK 5. Tjaša UČAKAR 6. Jože PRJUEVEC 7. Manca URŠIČ ROSAS 8. Lenart ZAJC	1. Vlado ČUŠ 2. Barbara ČENČIČ KRAJNC 3. Martin GORJANC 4. Nives GRLIJ 5. Marko Miha FEGUŠ 6. Tamara GALUN 7. Franc Branko VIVOD 8. Andreja GALINEC	1. Ivo VAJGL 2. Marija PUKL 3. Izidor SALOBIR 4. Ingeborg IVANEK 5. Bojan BRATINA 6. Jana JENKO 7. Anton DRAGAN 8. Marjana KOTNIK POROVIČ	1. Uroš URŠIČ 2. David BRESKVAR 3. Barbara LOŽAR 4. Boštjan NOVAK 5. Ksenija NORDENKAMPAR 6. Andreja KORADE 7. Marko KORENJAK	1. Jože MENCINGER 2. Melita ŽURPEVC 3. Valerija MEDIC 4. Jerko ČEHOVIN 5. Mirjam BON KLANUŠČEK 6. Marjan SEDMAK 7. Britta BILAČ 8. Peter VILFAN	1. Darja RADIČ 2. Andrej RUS 3. Ivana GORNIK 4. Vito ROŽEJ 5. Simona POTOČNIK 6. Matic SMREKAR, 7. Cvetka RIBARIČ LASNIK 8. Pavel GANTAR

Vir: DVK (2014b).

Parlamentarne stranke SD, PS, SDS ter N.Si skupaj s SLS so na svoje kandidatne liste uvrstile večinoma že znana imena, zlasti iz politične arene (PS: Jože Mencinger, Melita Župevc, Peter Vilfan, Britta Bilač; SDS: Milan Zver, Romana Tomc, Anže Logar, Andrej Šircelj; N.Si in SLS: Lojze Peterle, Ljudmila Novak, Franc Bogovič, Aleš Hojs, Jakob Presečnik, Vida Čadonič Špelič; SD: Igor Lukšič, Tanja Fajon, Anton Bebler, Matevž Frangež, Ljubica Jelusič, Patrick Vlačič), medtem ko sta DeSUS in DL vse svoje upe stavila na prvouvrščena kandidata, oba znana politika (Ivo Vajgl in Senko Pličanič). Neparlamentarna stranka Zares je na listo uvrstila svoje štiri vidnejše člane (Pavel Gantar, Darja Radić, Vito Rožej, Andrej Rus), ZL je na listo uvrstila tri medijsko prepoznavne kandidate iz kulturnega in sindikalnega področja (Violeta Tomić, Lara Jankovič in Branimir Štrukelj), SNS, Kacin – Konkretno, Solidarnost in Verjamem! Lista dr. Igorja Šoltesa je na prvo mesto uvrstila že znane politične osebnosti oziroma medijsko prepoznavne kandidate (Zmago Jelinčič Plemeniti, Jelko Kacin, Dušan Keber in Igor Šoltes), ostala imena iz njihovih kandidatnih list na državni ravni pa niso (tako) prepoznavna. Tako je bilo med 118 kandidati za evropskega poslanca skoraj tretjina kandidatov, bolj natančno 33 kandidatov, javno prepoznavnih. Od teh kandidatov jih je kar sedem zasedlo poslansko mesto v EP, od preostalih 26 neuspešnih kandidatov jih je na predčasnih državnozborskih volitvah kandidiralo 14, pri čemer jih je bilo pet izvoljenih v DZ RS (DVK 2014a). Potrdila se je ugotovitev Topolinjakove (2010, 188), da so javnosti znani kandidati največkrat uvrščeni na prva mesta kandidatnih list. Vse prej naštete stranke so na tretjih slovenskih volitvah v EP na prvouvrščena mesta postavile volivcem znane kandidate.

Na tem mestu velja omeniti kandidatno listo Sanjska služba, ki se je oblikovala kot nekakšen družbeno-politični eksperiment uveljavljanja neposredne demokracije preko spletnih platform. Javnosti neznan kandidati so svojo kandidaturo prijavi prek spletnega obrazca in se z žrebom, ki naj bi zmanjšal možnost korupcije, klientelizma in elitizma, uvrstili na kandidatno listo (Sanjska služba). Eksperiment na volitvah v EP leta 2014 ni uspel, saj so prejeli le 3,5 % vseh glasov. Zanimivo pa je, da so pritegnili javnost in z doseženim rezultatom prehiteli nekdanji parlamentarni stranki DL in Zares (DVK 2014a).

Z volitvami v EP je bila v Sloveniji uvedena novost, t.i. spolna kvota, ki spodbuja uravnoteženost spolov v politiki (Fink Hafner in drugi 2005, 133): na kandidatni listi mora biti zastopanost vsakega spola vsaj 40 %, pri čemer mora biti najmanj en kandidat vsakega od spolov uvrščen v zgornjo polovico kandidatne liste (Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, 15.(4) čl.). Kandidatke so zasedle polovico mest na listah

vseh strank, razen na listi Sanjska služba (ženske so zasedle tri od sedmih mest) in Piratske stranke Slovenije (uvrščen le en kandidat). Samo dve stranki (od 16), ZL in Zares, sta na prvo mesto postavili kandidatko (Violeta Tomić in Darja Radić), a je bil od prejšnjih evropskih volitev dosežen napredek. Takrat je bila kandidatka na eni kandidatni listi (od 12), KSS, uvrščena na prvo mesto, medtem ko so na prvih slovenskih volitvah v EP imele kar tri kandidatne liste (od 13) prvouvrščeno kandidatko, in sicer SMS + Zeleni Slovenije, SJN in GŽS (DVK 2014a).

3.3.2 Dostopnost volišč

Čeprav se je število volišč v Sloveniji v primerjavi z volitvami leta 2012 zaradi racionalizacije stroškov zmanjšalo¹⁷, jih je za dobrih 20.000 km², kolikor znaša površina Slovenije, še vedno toliko, kar 3.119 volišč in še dodatnih 88 volišč brez krajevne pristojnosti (t.i. OMNIA volišča) (DVK 2014c), da večini volivcev pot do volišča ne predstavlja večjih stroškov.

Za evropske volitve se na podlagi stalne evidence volilne pravice sestavi volilne imenike za volitve v EP, in sicer za vsako volišče na območju države. V teh imenikih so vpisani državljani RS s stalnim prebivališčem v RS in državljani EU s stalnim prebivališčem v RS na podlagi zahteve (Zakon o evidenci volilne pravice, 6. in 7. čl.). Volivci, ki pomotoma niso vpisani v volilni imenik, lahko glasujejo s potrdilom, ki ga na dan volitev dobijo pri pristojnemu upravnemu organu, ki je sestavil volilni imenik, tj. upravna enota ali krajevni urad (DVK 2014č). Število tovrstnih primerov je izjemno nizko, letos so od dobrih 1,7 milijona volilnih upravičencev na volitvah v EP s potrdilom glasovali le trije volivci, na predčasnih volitvah v DZ RS pa je bilo takih samo 10 volivcev (DVK 2014a).

Poleg splošnega glasovanja, kadar v kraju stalnega prebivališča na dan razpisanih volitev glasujejo volivci, vpisani v volilni imenik, se v Sloveniji glasovanje izvaja tudi na druge načine. Za vse volivce, ki se volitev zaradi odsotnosti ne morejo udeležiti v nedeljo, lahko glasujejo na predčasnih volitvah. Te potekajo med delovnim tednom (ne prej kot pet dni in ne pozneje kot dva dni pred volitvami) na posebnem volišču na sedežu okrajne volilne komisije, na območju katere so volivci vpisani v volilni imenik. Volivci, ki imajo stalno prebivališče v RS, na dan glasovanja pa so začasno v tujini, ter volivci, ki nimajo stalnega prebivališča v RS,

¹⁷ Pred volitvami v EP leta 2014 so bile nazadnje izvedene predsedniške volitve leta 2012. Tedaj je bilo v Sloveniji 3.375 volišč, sedaj jih je 256 manj, kar predstavlja 7,6 odstotno znižanje (DVK 2014c).

so pa vpisani v posebni volilni imenik državljanov RS, lahko glasujejo na diplomatsko-konzularnem predstavništvu ali po pošti iz tujine. Oskrbovanci domov za starejše, ki nimajo stalnega prebivališča v domu, volivci, ki so na zdravljenju v bolnišnici ali zdravilišču, ter volivci, ki so na dan glasovanja v zavodu za izvrševanje kazenskih sankcij, lahko glasujejo po pošti. Volivci, ki zaradi bolezni ne morejo osebno priti na volišče, kjer so vpisani v volilni imenik, lahko glasujejo na svojem domu, kjer se zgledi volilni odbor. Volivci, ki na dan volitev ne bodo v svojem okraju, kjer imajo prijavljeno stalno prebivališče, ter državljani RS, ki nimajo stalnega prebivališča v RS, bi pa želeli na dan volitev glasovati na volišču v RS, lahko glasujejo na volišču zunaj okraja stalnega prebivališča, na t.i. OMNIA volišču (DVK 2014č). Slovenski volivci imajo torej veliko možnosti za uveljavitev volilne pravice. Za splošno glasovanje na dan volitev in predčasno glasovanje je edini pogoj, da se volivci osebno zglasijo na volišču. Ostali načini glasovanja sicer zahtevajo nekoliko več dodatnega truda (po pošti, faksu ali elektronski pošti poslati obvestilo DVK ali ji sporočiti po telefonu), vendar je DVK določila enostavne postopke in s tem volilnim upravičencem olajšala možnost glasovanja tudi v primeru, če se volitev ne morejo osebno udeležiti, zato bi lahko volivci te možnosti izkoriščali v večjem obsegu, kot so jih do sedaj. Nekateri volivci so si namreč morali preko sodišča izboriti možnost osebnega uresničevanja volilne pravice.

Ustavno sodišče RS je aprila 2014 sprejelo ugotovitveno odločbo o protiustavnosti 79.a člena Zakona o volitvah v Državni zbor, ki določa, »da okrajna volilna komisija za območje okraja določi najmanj eno volišče, ki je dostopno invalidom, in da lahko na tem volišču volilna komisija omogoči glasovanje s posebej prilagojenimi glasovnicami in glasovalnimi stroji« (Ustavno sodišče RS 2014). Ugotovilo je, da zakon invalidom ne zagotavlja dejanske enakopravnosti na volišču in DZ RS naložilo, da zakon v roku dveh let spremeni (Ustavno sodišče RS 2014). DVK, ki je pričakovala takšno odločitev, je že predhodno predvidela povečanje števila volišč, dostopnih invalidom. Tako je bilo pri izvedbi volitev v EP takih volišč 1.350, kar predstavlja 43,3 % vseh rednih volišč, tj. za 7,7 odstotnih točk več volišč kot pri izvedbi predsedniških volitev leta 2012. V ta sklop statistike niso všteta volišča OMNIA, ker so vsa dostopna invalidom (DVK 2014c). Na majskih evropskih volitvah leta 2014 je DVK posredovala volilnim odborom vprašalnik o dostopnosti volišč za invalide in bo na podlagi rezultatov pripravila še več volišč, ki bodo ustrezala invalidom.

Sedanja ureditev določa, da volivcem, ki želijo glasovati na invalidom dostopnem volišču in ki so vpisani v volilni imenik za območje tega volišča, o tem ni potrebno obvestiti okrajne

volilne komisije, če pa želijo glasovati na tovrstnem volišču, kjer niso vpisani v volilni imenik, pa morajo svojo namero sporočiti okrajni volilni komisiji, ki pokriva območje, kjer so volivci vpisani v volilni imenik. Če je volivec vpisan v volilni imenik za območje invalidom dostopnega volišča, si ne more izbrati drugega takega volišča. Volivci invalidi lahko glasujejo na več načinov: na volišču (fizično) dostopnem invalidom, na volišču s posebno glasovalno napravo, s pomočjo druge osebe ali z uporabo pripomočka za slepe in slabovidne osebe. Prav tako lahko glasujejo pred zgradbo, v kateri je volišče, tako da dva člana volilnega odbora glasovnico in ovojnico, v katero se vloži izpolnjeno glasovnico, dostavita volivcu, v volilnem imeniku se pod opombo zapiše, da je volivec glasoval na tak način, glasovnico pa se spusti v volilno skrinjico (DVK 2014č). Ko bo DZ RS spremenil zakon, ki ureja izvedbo volitev, in bo DVK invalidom zagotovila dostop do vseh volišč (ne le fizično dostopnost, temveč tudi možnost glasovanja s posebej prilagojenimi glasovnicami in glasovalnimi stroji), bodo volivci invalidi svojo volilno pravico lahko uresničevali na enak način kot ostali volivci.

3.3.3 Čas izvedbe volitev

V Sloveniji volitve v EP razpiše predsednik republike, za dan glasovanja pa se določi nedelja ali drug dela prost dan v obdobju, ki ga določi pristojni organ EU (Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament, 3.(1) čl.). Na dan razpisanih volitev traja glasovanje brez prekinitev od 7. do 19. ure (Zakon o volitvah v državni zbor 68.(1) čl.).

Kot je razvidno iz Tabele 3.9, korelacije med (daljšim) časom odprtosti volišč na eni strani in (višjo) volilno udeležbo na drugi strani ni možno vzpostaviti. Slovaška, ki je na zadnjih volitvah v EP imela najnižjo volilno udeležbo, sodi med države članice EU z najdaljšo odprtostjo volišč (15 ur). Enako velja za Češko republiko, Poljsko in Madžarsko, medtem ko ima devet držav članic EU volišča odprta manj kot 12 ur, pa se vseeno volitev udeleži najmanj tretjina vseh volilnih upravičencev. V Belgiji in Luksemburgu, državah z najdaljšo tradicijo obveznega glasovanja, so volišča odprta le pet oziroma šest ur, volilna udeležba v obeh državah pa je najvišja med članicami EU, skoraj 90–odstotna (Evropski parlament 2014č). Glede na zbrane podatke se lahko zaključi, da v Sloveniji podaljšanje odprtosti volišč ne bi vplivalo na zvišanje volilne udeležbe.

Tabela 3.9: Ure odprtosti volišč na volitvah v EP v vseh državah članica EU

Država članica EU	Dan in čas glasovanja na voliščih	Skupno št. ur odprtosti volišč	Volilna udeležba na volitvah v EP 2014
Italija	nedelja 7.00–23.00	16 ur	57,22 %
Irska	petek 7.00–22.00	15 ur	52,44 %
Malta	sobota 7.00–22.00	15 ur	74,80 %
Slovaška	sobota 7.00–22.00	15 ur	13,05 %
Združeno kraljestvo	četrtek 7.00–22.00	15 ur	35,40 %
Češka republika	petek 14.00–22.00 sobota 8.00–14.00	skupaj 14 ur	18,20 %
Poljska	nedelja 7.00–21.00	14 ur	23,83 %
Romunija	nedelja 7.00–21.00	14 ur	32,44 %
Nizozemska	četrtek 7.30–21.00	13,5 ur	37,32 %
Latvija	sobota 7.00–20.00	13 ur	30,24 %
Litva	nedelja 7.00–20.00	13 ur	47,35 %
Madžarska	nedelja 6.00–19.00	13 ur	28,97 %
Švedska	nedelja 8.00–21.00	13 ur	51,07 %
Bolgarija	nedelja 7.00–19.00	12 ur	35,84 %
Francija	metropolitanska Francija: nedelja 8.00–18.00 (ali do 20.00) departmaji in čezmorska ozemlja: sobota 8.00–18.00 (ali do 20.00)	10–12 ur	42,43 %
Grčija	nedelja 7.00–19.00	12 ur	59,97 %
Hrvaška	nedelja 7.00–19.00	12 ur	25,24 %
Slovenija	nedelja 7.00–19.00	12 ur	24,55 %
Danska	nedelja 9.00–20.00	11 ur	56,30 %
Estonija	nedelja 9.00–20.00	11 ur	36,52 %
Finska	nedelja 9.00–20.00	11 ur	41,00 %
Portugalska	nedelja 8.00–19.00	11 ur	33,67 %
Španija	nedelja 9.00–20.00	11 ur	43,81 %
Ciper	nedelja 07.00–12.00 in 13.00–18.00	10 ur	43,97 %
Nemčija	nedelja 8.00–18.00	10 ur	48,10 %
Belgija	nedelja 8.00–13.00 (glasovanje na volišču) 8.00–15.00 (elektronsko glasovanje)	5–7 ur	89,64 %
Luksemburg	nedelja 8.00–14.00	6 ur	85,55 %
Avstrija	nedelja, odvisno od lokalnih avtoritet (najkasneje do 17.00)	N/A	45,39 %

Vir: Evropski parlament (2014č).

Volivci, ki so na dan glasovanja odsotni, lahko oddajo svoj glas na predčasnem glasovanju (Zakon o volitvah v državni zbor 69.(1) čl.). Predčasno glasovanje na slovenskih volitvah, izvedenih na nacionalni ravni, običajno poteka tri dni, med torkom in četrtkom med 9. in 17. uro, značilna pa je izjemno nizka volilna udeležba. Za volitve v EP se kaže trend naraščanja deleža volivcev, ki se udeležijo predčasnega glasovanja, vendar gre le za dober odstotek vseh volivcev (glej Tabelo 3.10).

Tabela 3.10: Število in delež volivcev na predčasnem glasovanju volitev v DZ RS in v EP

Volitve v DZ RS	december 2011	julij 2014	
Število volivcev v volilnem imeniku	1.709.692	1.713.067	
Število volivcev na predčasnem glasovanju	30.677	66.754	
Delež volivcev na predčasnem glasovanju	1,79 %	3,90 %	
Volitve v EP	junij 2004	junij 2009	maj 2014
Število volivcev v volilnem imeniku	1.628.907	1.699.744	1.710.853
Število volivcev na predčasnem glasovanju	9.668	14.984	18.483
Delež volivcev na predčasnem glasovanju	0,59 %	0,88 %	1,08 %

Vir: DVK (2014d, 2014e).

Rekord v volilni udeležbi na predčasnem glasovanju je bil dosežen na letošnjih julijskih predčasnih državnozbornih volitvah, ki se jih je udeležilo dvakrat več volivcev kot na predčasnih volitvah leta 2011, in sicer kar 3,9 % volilnih upravičencev (DVK 2014e). DVK je ugodila prošnji Urada predsednika države RS, da so volišča na predčasnem glasovanju zaradi izvedbe predčasnih državnozbornih volitev v poletnem času odprta dlje časa, in sicer med 7. in 19. uro (Ilić 2014). Kot se je izkazalo, je odločitev o podaljšanju časa odprtosti volišč na predčasnem glasovanju pozitivno vplivala na volilno udeležbo na predčasnih državnozbornih volitvah. Volivci so zaradi šolskih poletnih počitnic bolj kot običajno izkoristili možnost predčasnega glasovanja med tednom, tako da jim načrtovan dopust na dan predčasnih volitev ni onemogočil udeležbe oziroma jim glasovanje na volitvah ni preprečilo odhoda na izlet ali preživljanja prostega vikenda v počitniških objektih.

Slovenske volitve v EP se še nikoli niso izvedle sočasno z drugimi volitvami. Predvideva se, da bi hkratna izvedba z nacionalnimi volitvami pozitivno vplivala na volilno udeležbo evropskih volitev, kar se je že izkazalo na drugih preteklih volitvah in referendumih. Leta 2002 so imele lokalne volitve najvišjo volilno udeležbo do sedaj (72,10 %), ker so se izvedle hkrati s predsedniškimi volitvami, prav tako je bila bolj kot običajno višja volilna udeležba na

referendumu o zavarovalnicah leta 2007 (57,98 %), ki je bil izveden sočasno s predsedniškimi volitvami. Izkazalo se je tudi, da imajo referendumski višjo volilno udeležbo, če se jih na isti dan izvede več. Tako sta bila januarja 2003 istočasno izvedena referenduma o železnicah in telekomunikacijah, ki sta dosegla 31 % volilno udeležbo, marca istega leta sta bila hkrati izvedena referenduma o EU in NATO, na katerih je glasovalo 60 % volivcev, kar je najboljši rezultat od vseh izvedenih referendumov, junija 2011 pa so bili sočasno izvedeni kar trije referendumi (o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih, Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in Zakonu o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno), ki se jih je udeležilo 40 % volivcev¹⁸ (DVK 2014a). Torej, kadar lahko volilni upravičenci odločajo o več stvareh naenkrat, je večja verjetnost, da se bodo glasovanja udeležili.

3.3.4 Institut obveznih volitev

Med državami članicami EU ima najvišjo volilno udeležbo Belgija (glej Tabelo 3.1 in 3.11), kjer je bilo obvezno glasovanje uvedeno že v 19. stoletju (leta 1893, še pred uvedbo splošne volilne pravice). Vsak volivec lahko obrazloži svojo neudeležbo, vendar v primeru, da njegovo opravičilo ni sprejeto, prejme nižjo denarno kazen, če se še drugič ne udeleži volitev, se denarna kazen zviša. V primeru, da volivec ne glasuje na štirih ali več volitvah v roku 15 let, bo izbrisan iz volilnega imenika za naslednjih 10 let. Če je iz volilnega registra izbrisan volivec, ki je zaposlen v javni upravi, mu bo preprečena možnost napredovanja (Gratschew 2004, 28). Belgija že nekaj let volivcev ni sankcionirala, volilna udeležba pa še vedno ostaja izjemno visoka, kar kaže na nekoliko drugačno volilno kulturo belgijskih volivcev v primerjavi z ostalimi državljani EU. Država z drugo najvišjo volilno udeležbo je Luksemburg, kjer so volitve obvezne od leta 1919 (Gratschew 2004, 29). Kljub visokim kaznim za neudeležbo (od 100 do 250 EUR za prvo neudeležbo in od 500 do 1.000 EUR za neudeležbo na drugih volitvah) (Evropski parlament 2014č), je bil na evropskih volitvah leta 2004 zaznan padec volilne udeležbe za več kot pet odstotnih točk na 85,55 %. V Grčiji je volilna udeležba obvezna od leta 1952 (Gratschew 2004, 28), vendar se je od prvih do sedmih volitev v EP beležil njen padec (za skoraj 30 odstotnih točk). Najnižjo raven z 52,61 % volilno udeležbo je

¹⁸ Pokazalo se je, da je volilna udeležba na referendumu odvisna od tematike, o kateri se glasuje, saj so še trije posamično izvedeni referendumski dosegli solidno volilno udeležbo: referendum o Zakonu o ratifikaciji arbitražnega sporazuma med vlado Republike Slovenije in vlado Republike Hrvaške leta 2010 (42,66 %), naknadni zakonodajni referendum o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo leta 2001 (35,66 %) in naknadni zakonodajni referendum o tehničnem zakonu o izbrisanih leta 2004 (31,54 %) (DVK 2014a).

dosegla leta 2009, ko se je država soočala z najhujšo gospodarsko krizo. Zadnjih evropskih volitev 2014 se je udeležilo skoraj 60 % volilnih upravičencev, čeprav Grčija nima kazni za neudeležbo na obveznih volitvah (Evropski parlament 2014č). Tudi na Cipru, kjer je glasovanje obvezno od leta 1959 (Gratschew 2004, 28), a ni sankcionirano (Evropski parlament 2014č), se soočajo s skoraj 30–odstotnim padcem volilne udeležbe, ki so ga zabeležili v samo 10 letih, odkar je država vključena v EU. Gre za tipičen primer, ko se navdušenje po prvih neposrednih volitvah v EP poleže, volilna udeležba na vsakih naslednjih volitvah pa se zniža. V Tabeli 3.11 je vključena tudi Italija, ki je imela na prvih štirih neposrednih volitvah v EP zakonsko določeno obvezno glasovanje. Odkar ga je leta 1993 ukinila, se sooča z nižanjem volilne udeležbe.

Tabela 3.11: Volilna udeležba v državah članicah EU z obveznim glasovanjem

Država	Volitve v EP								
	1979	1981	1984	1989	1994	1999	2004	2009	2014
Belgija	91,36 %	/	92,09 %	90,73 %	90,66 %	91,05 %	90,81 %	90,39 %	89,64 %
Luksemburg	88,91 %	/	88,79 %	87,39 %	88,55 %	87,27 %	91,35 %	90,76 %	85,55 %
Grčija	/	81,48 %	80,59 %	80,03 %	73,18 %	70,25 %	63,22 %	52,61 %	59,97 %
Ciper	/	/	/	/	/	/	72,50 %	59,40 %	43,97 %
Italija	85,65 %	/	82,47 %	81,07 %	73,60 %	69,76 %	71,72 %	65,05 %	57,22 %

Vir: Evropski parlament (2015).

V Sloveniji več kot do javnih razprav o obveznem glasovanju ni prišlo, saj sta si stroka in politika enotni v argumentu, da je volilna pravica zgolj državljanska pravica in ne sme biti obravnavana kot dolžnost (Lovec 2004). Četudi bi se obvezne volitve zakonsko uvedle, se volilna udeležba ne bi zvišala, če ne bi bile predvidene sankcije. A tudi v primeru, da bi bila neudeležba kaznovana, obstaja dvom o zvišanju volilne udeležbe: na primer slovenska prometna politika kljub temu da spada med restriktivnejše javne politike v Evropi, še vedno ne dosega zastavljenih ciljev. Ob vprašanju uvedbe obvezne volilne udeležbe sta zanimiva še dva vidika. Farrell (v Krašovec 2007, 33) je ugotovil, da je delež neveljavnih glasovnic višji v državah z obveznimi volitvami. Gratschewa (2004, 30) pa izpostavlja dobro vprašanje, kako je lahko legitimnost demokratično izvoljenih predstavnikov večja, če o njih odločajo volilni upravičenci, ki so se prisiljeni udeležiti volitev, zanimanja za politiko, volitve in kandidate pa ne izkazujejo in zato dajo svoj glas naključnemu kandidatu, zlasti tistim na vrhu glasovnice.

3.3.5 Volilne kampanje in množični mediji

Pri drugorazrednih volitvah je vloga volilne kampanje (naj)pomembnejša, saj morajo volitve tekmovati z drugimi političnimi tematikami (Šaradín v Cabada 2010, 44). Kot pravi Deželan (2005, 164), je volilna kampanja eden najpomembnejših dejavnikov, ki vpliva na volilno udeležbo, zlasti pri volitvah v EP, o katerih so volivci manj seznanjeni in so jim zato manj blizu, ker naj na prvi pogled končni rezultati teh volitev ne bi vplivali na vsakdanje življenje. Z namenom, da se državljanom EU sporoči in obrazloži nova pravila igre pri teh volitvah, je EP že septembra 2013 pričel z informacijsko kampanjo in jo končal s potrditvijo nove EK. S sloganom »Ukrepaj. Sodeluj. Vplivaj.« se je želelo sporočiti, da je zdaj drugače, saj ima EP več moči in vpliva na vsakodnevne odločitve, ki posegajo v življenja vseh državljanov EU (Evropski parlament 2014d).

Tretje slovenske volitve v EP so imele glede na nacionalni volilni cikel podobno izhodišče kot prve evropske volitve, izvedene v Sloveniji. Kot že omenjeno, naj bi bile politične stranke zaradi bližajočih se volitev pripravljene več vložiti v volilno kampanjo, s tem pa bi pritegnile več volivcev in povečale volilno udeležbo. Kot se je izkazalo, je bila leta 2004 v Sloveniji kakovost podajanja (javno)političnih vsebin v okviru volilne kampanje za EP zelo šibka, tako z vidika političnih strank in njihovih strankarskih programov kot z vidika medijev (časopisi in televizijska soočenja) (Kustec Lipicer 2005, 14) in volilna udeležba na prvih volitvah v EP je bila najnižja v zgodovini slovenskih volitev. Ta kampanja je bila po mnenju Pinteriča in Ferfile (2005, 107) predpriprava za jesenske parlamentarne volitve.

Večina Slovencev spremlja politične novice v množičnih medijih vsaj enkrat dnevno (kar 40,5 % anketiranih) ali vsaj nekajkrat na teden (24 % vprašanih) (Toš in Broder 2013, 10), zato je za politične stranke pomembno, da svoje volilne kampanje uspešno predstavijo potencialnim volivcem, pa ne le prek predmodernega orodja predvolilne kampanje (neposredni stik z volivci, časopisi), temveč tudi prek modernega (televizija) in postmodernega (internet).

V tradicionalnih medijih, tiskanih časopisih z dolgoletno tradicijo, kot sta Delo in Dnevnik, so v času kratkoročne volilne kampanje (od 25. 4. do 23. 5. 2014) volitvam v EP posvetili manj prostora, kot bi bilo pričakovati. Časopis Delo je v prvih treh tednih kampanje napisal trikrat več člankov o slovenski politični krizi in predčasnih volitvah kot pa o volitvah v EP. Tem je

posvetil več pozornosti v zadnjem tednu kampanje, še posebej zadnji dan, ko je objavil kar sedem člankov. Časopis Dnevnik je v prvem tednu kampanje izpostavljala le krizno notranjepolitično dogajanje in samo znotraj enega članka, ki se je nanašal na dogajanje v stranki PS, omenil volitve v EP (da spremembe kandidatov na listi za volitve v EP niso več možne). V drugem tednu kampanje je izdal posebno Tematsko prilogo in jo na šestih straneh posvetil EU, a samo en članek je omenjal volitve v EP. Tudi v zadnjih dveh tednih kampanje se ni bolj osredotočil na temo nadnacionalnih volitev. Kot ugotovljeno, sta oba dnevna časopisa v času volilne kampanje evropskih volitev več poročala o slovenski politični krizi kot o bližajočih se volitvah. Bolj intenzivno sta nekaj tednov kasneje pisala o volilni kampanji predčasnih državnozborskih volitev. V času te kratkoročne volilne kampanje (od 13. 6. do 11. 7. 2014) je bilo v Delu skoraj trikrat več, v Dnevniku pa skoraj petkrat več člankov, ki so se nanašali na volitve, kljub temu da je bilo tedaj aktualno dogajanje v zvezi s predsednikom ene od parlamentarnih političnih strank.

Tabela 3.12: Število časopisnih člankov o volitvah (25. 4.–23. 5. in 13. 6.–11. 7. 2014)

Teden	Volilna kampanja volitev v EP 2014				Teden	Volilna kampanja volitev v DZ RS 2014	
	Št. člankov o politični krizi v SI		Št. člankov o volitvah v EP			Št. člankov o predčasnih volitvah v DZ RS	
	Delo	Dnevnik	Delo	Dnevnik		Delo	Dnevnik
25. 4.–2. 5.	10	12	1	1	13. 6.–20. 6.	16	10
3. 5.–9. 5.	11	12	3	1	21. 6.–27. 6.	8	9
10. 5.–16. 5.	12	6	4	4	28. 6.–4. 7.	19	10
17. 5.–23. 5.	3	5	17	5	5. 7.–11. 7.	27	20
Skupaj člankov:	36	35	25	11	Skupaj člankov:	70	49

Vir: lastna analiza dnevnega časopisa Delo (2014) in Dnevnik (2014).

Razlika v pomembnosti parlamentarnih in evropskih volitev se kaže tudi v televizijskih soočenjih. Na POP TV so med kratkoročno volilno kampanjo evropskih volitev izvedli samo dve soočenji v okviru oddaje 24ur, in sicer cca. 15-minutna soočenja v rubriki TV Klub, v katerih je svoja stališča zagovarjalo skupno sedem nosilcev kandidatnih list na volitvah v EP (PS, SDS, SD, N.Si + SLS, DeSUS, SNS in Konkretno). Tudi v zadnjem sobotnem TV Klubu so še v času trajanja volilne kampanje soočili štiri prvouvrščene kandidate iz list z dobrimi napovedmi (Igor Šoltes, Igor Lukšič, Milan Zver in Lojze Peterle), vendar so bile glavna tema predčasne volitve. V obeh soočenjih na temo volitev v EP so bila novinarska vprašanja vezana na evropske zadeve in politična kriza je bila le na kratko omenjena, kandidati pa so podajali odgovore, ki so nenehno preusmerjali temo pogovora na nacionalne tematike. Na TV SLO 1

so pripravili tri soočenja v posebnih, cca. uro in pol trajajočih volilnih oddajah, v katerih je bil pogovor ves čas osredotočen na evropske tematike, odgovori kandidatov pa so se navezovali na nacionalno raven. Na prvo in zadnje soočenje so bile vabljene vse parlamentarne stranke, na drugo soočenje pa vse neparlamentarne stranke, društva in liste, ki so kandidirale na volitvah v EP. V času volilne kampanje predčasnih državnozborskih volitev je POP TV pripravil štiri soočenja v posebnih, cca. uro in po dolgih oddajah s kandidati političnih strank, ki so v javnomnenjskih raziskavah dosegale najboljše rezultate, pripravili pa so eno krajše soočenje v oddaji 24 ur v okviru rubrike TV Klub s kandidati strank, ki jim po napovedih ni kazalo najbolje (DL, Verjamem, SNS in Koalicija ZL – slednjim so kasneje javnomnenjske raziskave kazale možnosti za vstop v DZ RS, zato je njihov kandidat nastopil tudi na zadnjem daljšem soočenju). Prav toliko soočenj v daljših oddajah so imeli tudi na TV SLO 1, pripravili pa so še 11 krajših oddaj (cca. 11–14 minut), v katerih so se politične stranke predstavile posamično.

Tabela 3.13: Število volilnih televizijskih soočenj (25. 4.–23. 5. in 13. 6.–11. 7. 2014)

Teden	Volilna soočenja volitev v EP 2014		Teden	Volilna soočenja volitev v DZ RS 2014	
	TV SLO 1	POP TV (24ur)		TV SLO 1	POP TV
25. 4.–2. 5.	0	0	13. 6.–20. 6.	0	1
3. 5.–9. 5.	0	1	21. 6.–27. 6.	1 (+ 1)	1 + 1
10. 5.–16. 5.	1	1	28. 6.–4. 7.	1 (+ 5)	1
17. 5.–23. 5.	2	0	5. 7.–11. 7.	2 (+ 5)	1
Skupaj TV soočenj:	3	2	Skupaj TV soočenj:	4 (+ 11)	5

Vir: lastna analiza televizijskega programa TV SLO 1 (2014) in POP TV (2014).

Vsakodnevna uporaba interneta je v današnjih časih nekaj povsem običajnega za več kot 50 % Slovencev (Toš in Broder 2013, 36), zato ga s pridom izkoriščajo tiskani in televizijski mediji. Obe televizijski hiši, RTV SLO in POP TV, sta na svojih spletnih straneh tako za evropske kot kasneje tudi državnozborske volitve ustvarili posebno povezavo do strani, ki je na enem mestu prikazovala vse njihove prispevke o volitvah. Danes politične stranke vedno bolj uporabljajo postmoderna orodja volilnih kampanj. Daleč pred vsemi je stranka SDS, ki vsak dan na svoji spletni strani objavi več novic, na FB pa redno dodaja objave na časovnici. Pri pregledu novic na spletnih straneh izbranih strank¹⁹ jih je največ v povezavi z volitvami v EP objavila SDS, skupno kar 92, število pa se je skozi kratkoročno volilno kampanjo postopoma

¹⁹ V analizo so vključene politične stranke, ki so vidnejše rezultate (poslansko mesto v DZ RS in EP) dosegle na državnozborskih volitvah leta 2011 ter volitvah v EP in DZ RS leta 2014.

višalo. Veliko objav je imela tudi DL, zlasti v drugi polovici kratkoročne volilne kampanje. Med najmanj aktivnimi sta bili (tedaj še) društvo Verjamem! in Koalicija ZL, ki sta nedolgo pred volitvami v EP začeli s svojim delovanjem, medtem ko se je o nastanku strank SMC in ZaAB pričelo govoriti šele po začetku volilne kampanje evropskih volitev. Večina novic je vsebovala informacije o obiskih kandidatov po različnih krajih po Sloveniji, kjer so osebno nagovarjali in prepričevali volivce za njihov glas.

Tudi v volilni kampanji za državnozborske volitve je imela poleg stranke SLS največ objav SDS, vendar so v to število (46) vštete izključno novice, ki se nanašajo na volitve, ne pa na tedaj najbolj aktualno temo o odhodu njenega vodje v zapor, o čemer se je veliko govorilo skozi celotno kampanjo. Kljub temu sta obe stranki doživeli padec na predčasnih volitvah, medtem ko je novonastala stranka SMC pričela z aktivnejšim objavljanem aktualnih novic šele konec julija in na teh volitvah vseeno dosegla izjemno dober rezultat. V objavljenih novicah poleg sporočil, katere kraje so kandidati obiskali, so prevladovala predstavitev najbolj aktualnih delov iz programov strank.

Tabela 3.14: Število novic na spletnih straneh pol. strank (25. 4.–23. 5. in 13. 6.–11. 7. 2014)

Politična stranka	Volilna kampanja volitev v EP 2014					Volilna kampanja volitev v DZ RS 2014				
	Št. objavljenih novic na spletni strani					Št. objavljenih novic na spletni strani				
	25. 4. – 2. 5.	3. 5. – 9. 5.	10. 5. – 16. 5.	17. 5. – 23. 5.	Skupaj novic:	13. 6. – 20. 6.	21. 6. – 27. 6.	28. 6. – 4. 7.	5. 7. – 11. 7.	Skupaj novic:
SDS	17	19	21	35	92	7	4	16	19	46
DL	1	11	21	25	58	1	4	4	5	14
SLS	5	12	8	13	38	12	4	7	23	46
N.Si	4	12	11	8	35	7	7	15	11	40
PS	1	1	4	10	16	3	4	0	6	13
DeSUS	1	5	5	5	16	2	0	3	7	12
Verjamem!	1	2	3	2	8	2	0	0	3	5
SD	2	0	0	2	4	2	1	2	2	7
Koalicija ZL	1	0	0	1	2	3	0	0	1	4
ZaAB	/	/	/	/	/	1	2	11	9	23
SMC	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Vir: lastna analiza spletnih strani političnih strank: DeSUS, DL–Državljanska lista, N.Si, Pozitivna Slovenija, SD–Socialni demokrati, SDS–Slovenska demokratska stranka, SLS–Slovenska ljudska stranka, SMC–Stranka Mira Cerarja, Verjamem, Zavezništvo Alenke Bratušek, Združena levica.

FB se je izkazal za priljubljen način komuniciranja političnih strank s svojimi volivci. Stranke, ki so kandidirale na volitvah v EP, so naj sodobnejši medij uporabile za promoviranje svojih sloganov, sprotno obveščanje o srečevanju kandidatov s potencialnimi volivci po vseh koncih Slovenije, pa tudi za dodatno promocijo o pojavljanju kandidatov v drugih medijih (intervjuji za časopise in televizijska soočanja). Vse tri politične stranke, ki niso posvetile veliko pozornosti objavljanju novic na njihovi spletni strani (Verjamem!, SD, Koalicija ZL), spadajo v skupino strank z največ FB objavami v času volilne kampanje za evropske volitve. Pri volilni kampanji za predčasne državnozborske volitve se je vrstni red strank glede števila FB objav nekoliko spremenil.

Tabela 3.15: Število objav na FB časovnici pol. strank (25. 4.–23. 5. in 13. 6.–11. 7. 2014)

Politična stranka	Volilna kampanja volitev v EP 2014					Volilna kampanja volitev v DZ RS 2014				
	Št. objav na FB časovnici					Št. objav na FB časovnici				
	25. 4. – 2. 5.	3. 5. – 9. 5.	10. 5. – 16. 5.	17. 5. – 23. 5.	Skupaj objav:	13. 6. – 20. 6.	21. 6. – 27. 6.	28. 6. – 4. 7.	5. 7. – 11. 7.	Skupaj objav:
Verjamem!	/	/	20	35	55	0	0	4	12	16
Koalicija ZL	5	8	8	21	42	5	6	10	10	31
SD	16	11	4	6	37	8	5	11	7	31
DL	7	3	8	14	32	4	2	14	34	54
SLS	5	4	7	12	28	2	3	2	7	14
SDS	3	4	5	14	26	5	3	4	5	17
PS	1	1	9	13	24	8	6	7	29	50
N.Si	2	6	7	4	19	1	4	5	3	13
SMC	/	/	/	/	/	12	8	7	17	44
DeSUS	/	/	/	/	/	5	5	3	16	30
ZaAB	/	/	/	/	/	5	2	3	11	21

Vir: lastna analiza FB profilov (Facebook 2014): alenka.bratussek, DeSUS-Demokratska-stranka-upokojencev-Slovenije, drzavljsanska.lista, mirocerar.SMC, nova.slovenija, PozitivnaSlovenija, slovenska.demokratska.stranka, socialnidemokrati.si, strankaSLS, soltes.igor, zdruzenalevica.

Izkazalo se je, da stranki z največ FB objavami, DL in PS, nista uspeli prestopiti volilnega praga, potrebnega za vstop v DZ RS, medtem ko je pri strankah SD, Verjamem! in Koalicija ZL na evropskih volitvah ter SMC in ZaAB na državnozborskih volitvah večje število FB objav pripomoglo k volilnemu uspehu. Koaliciji ZL je kljub zmanjšanju števila FB objav v drugi volilni kampanji v letu 2014 uspelo dobiti poslanska mesta v DZ RS, tudi v primeru N.Si manj objav ni vplivalo na izboljššan državnozborski rezultat izpred treh let. Pri strankah

SD, SDS, Verjamem! in SLS pa se je z manjšim številom FB objav (o volitvah) zmanjšalo število poslanskih mest oziroma teh sploh niso dobile. Pri stranki DeSUS je zanimivo, da je dobila poslansko mesto v EP kljub temu, da po številu objav ni bila med aktivnejšimi na spletni strani v obeh volilnih kampanjah, niti ni imela FB objav v času kampanje volitev v EP, vendar je razumljivo, saj njena volilna baza temelji na starejših volivcih, pri katerih internet kot postmoderno orodje volilne kampanje ni tako razširjeno kot pri mlajših skupinah potencialnih volivcev. A vendar je tej stranki objavljjanje na FB v kampanji za državnozborske volitve koristilo, saj je povečala svojo poslansko skupino v DZ RS.

Glede na rezultate se le z izjemo pomladnih strank SDS, N.Si in SLS (gre za stranke z bolj lojalnimi volivci) na evropskih volitvah in stranke ZaAB na državnozborskih volitvah, pri katerih obstaja pozitivna korelacija med večjim številom novic na spletni strani in dobrim rezultatom na volitvah, objavljjanje novic na spletnih straneh političnih strank ni izkazalo kot pozitiven dejavnik vplivanja na rezultate volitev niti na volilno udeležbo. Medtem se je vložek v večje število FB objav izkazal kot pozitiven z izjemo pri strankah DL in PS na predčasnih državnozborskih volitvah.

Politične stranke so na slovenskih volitvah v EP leta 2004 in 2009 uporabile kombinacijo vseh orodij volilne kampanje: časopise in neposreden stik z volivci kot predmoderni element, televizijo kot poglaviten, moderni element in internet kot postmoderni element (Deželan in drugi 2010, 68). Tudi na tretjih evropskih volitvah so izkoristile možnost uporabe vseh komunikacijskih kanalov. Čeprav bi bilo pričakovati, da bodo glede na nacionalni volilni cikel politične stranke več vložile v volilno kampanjo evropskih volitev, je glede na gospodarsko situacijo v Sloveniji in predvsem glede na število volitev v letu 2014 povsem jasno, da tega niso storile. Se je pa tudi na teh volitvah potrdilo, da v okviru volilne kampanje prevladujejo nacionalne tematike, saj so odgovori kandidatov, kljub evropsko obarvanim vprašanjem, največkrat izhajali iz nacionalne ravni. Tudi večina sloganov se je nanašala bolj na nacionalno kot nadnacionalno raven. Samo trije slogani so se neposredno nanašali na EU: »Za novo Evropo.« (SD), »Pozitivna EUkonomija: realna, boljša, koristna.« (PS) in »Za Evropo ljudi–ne kapitala!« (Koalicija ZL). Ostali slogani so bili tako splošni, da jih potencialni volivci najbrž niso povezovali z EU: »Slovenija v srcu.« (SDS), »Za boljšo družbo. Za vse.« (DL), »Za ustvarjalno mladost, za varno starost.« (DeSUS), »Verjamemo v ljudi.« (NSi + SLS). Slogan društva Verjamem! se je nanašal izključno na samo stranko »Obkroži odlično 5. Lista

dr. Igorja Šoltesa Verjamem.«, a kot se je izkazalo, so bile uspešnejše stranke, ki so bolj kot na EU apelirale na Slovenijo oziroma lastno kandidatno listo.

3.3.6 Moč in obseg pristojnosti Evropskega parlamenta

Kot že omenjeno, so številni avtorji (npr. Grad 2004; Sinnott in Lyons 2003; Schmitt 2005; Farrell in Scully 2007; Hix in drugi 2007) ugotovili, da je razmerje med močjo in pristojnostmi EP ter volilno udeležbo obratno sorazmerno: z naraščanjem moči in večanjem obsega pristojnosti EP se volilna udeležba na evropskih volitvah niža. A je pri tem potrebno upoštevati dejstvo, da je skorajda na vsakih volitvah v EP število novih držav članic EU naraslo, za novejšje države članice pa je značilna nižja volilna udeležba tudi na nacionalnih volitvah (Franklin 2014, 6).

Leta 2012 je 76 % anketiranih Slovencev (in kar 84 % vseh anketiranih državljanov EU) dejalo, da bi bila volilna udeležba na naslednjih volitvah v EP višja, če bi bilo zagotovljenih več informacij o volitvah v EP in še dve odstotni točki več anketiranih Slovencev (in prav tako 84 % vseh anketiranih državljanov EU) je menilo, da bi bila volilna udeležba višja, če bi bilo zagotovljenih več informacij o vplivu EU na njihovo vsakdanje življenje. V tej anketi izstopa trditev, da bi bila na prihodnjih evropskih volitvah volilna udeležba višja, če bi evropske politične stranke predlagale kandidata za mesto predsednika EK. Kar 55 % anketiranih Slovencev in 62 % vseh anketiranih državljanov EU ji je potrdilo (Flash EB 364).

Kot je zapisal Franklin (2014, 9), lahko sedaj državljani EU s svojim glasom vplivajo na potek zadev EU, ki jih bo naslednjih pet let izvrševala nova EK, a hkrati ugotavlja, da tik pred volitvami v EP 2014 povezava volivci – izvrševanje oblasti na ravni EU še ni bila vzpostavljena. Ta je bila odvisna od nacionalnih političnih strank in njihove odločitve, ali bo kampanja izpostavljala posreden vpliv volivčevega glasu na izbiro kandidatov za predsednika EK. V tem pogledu bi bile po njegovem mnenju to prve prave volitve v EP. Po izvedenih volitvah je jasno, da se ne le v Sloveniji, temveč tudi v drugih državah EU, ni spremenilo prav veliko in EP kljub novim močem in pristojnostim v miselnosti državljanov EU ostaja manj pomembna institucija. To je nekoliko krivično, saj EP pri doseganju državljanov EU nujno potrebuje nacionalne politične stranke, ki pa očitno še niso pripravljene deliti svoje pomembnosti in pozornosti pri svojih volivcih, ki so hkrati volivci EU.

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

Številni strokovnjaki s področja politologije so se spraševali, ali bodo volitve v EP leta 2014 predstavljale poseben mejnik v zgodovini neposredno izvoljenega zakonodajnega organa EU, enega največjih na svetu, ki po novem vpliva na oblikovanje izvršne oblasti EU. Pred 10 leti je Schmitt (2005, 58) izpostavil vprašanje, kaj bi se zgodilo, če bi o izbiri šefa vlade EU odločal EP. Predvidel je, da bi se tekmujoča volilna zaveznitva med evropskimi političnimi skupinami reorganizirala, s čimer bi se vplivalo na drugačno vodenje kampanj za volitve v EP s strani nacionalnih političnih strank, poleg tega bi se povečal pomen volilnega odločanja. Na volitvah v EP, ko je glas državljana EU prvič bistveno bolj vplival na delovanje EU v naslednjih petih letih, se je izkazalo, da se volivci tega dejstva očitno še ne zavedajo dovolj. Tako se pričakovanja o višji volilni udeležbi na ravni EU niso uresničila, tudi v Sloveniji ne.

Med vsemi do sedaj izvedenimi volitvami v Sloveniji (neupoštevajoč referendum) so tretje evropske volitve dosegle najnižjo raven volilne udeležbe, odstotek neveljavnih glasov se je zvišal, vladne stranke so se soočale s slab(š)im volilnim rezultatom v primerjavi s prejšnjimi državnozbornimi volitvami, novonastala stranka in manjše (opozicijske) stranke pa so dobile večjo podporo s strani volivcev. Tako se je potrdila hipoteza, da slovenske volitve v EP, izvedene leta 2014, vsebujejo vse štiri glavne značilnosti drugorazrednih volitev.

Hipoteza, da imajo dejavniki institucionalne podpore in institucionalne mobilizacije negativen vpliv na volilno udeležbo na slovenskih volitvah v EP, se je delno potrdila. V okviru analize volitev se je izkazalo, da volilni sistem ne spodbuja volivcev k odločitvi o glasovanju. Kljub proporcionalnemu volilnemu sistemu, ki naj bi razvil večjo tekmovalnost med političnimi strankami, je zaradi ene volilne enote na območju celotne države, ki zmanjšuje možnosti neposrednega stika med kandidati in volivci, volilna udeležba izjemno nizka. Visok delež izgubljenih glasov, ki ga ta volilni sistem dopušča, pa še dodatno vpliva na večjo abstinenco volivcev, saj prepričanje, da volivčev glas (ne) šteje oziroma da je njegov glas (ne)odločilen, močno vpliva na volivčevo odločitev o (ne)odhodu na volišče. Z vidika volilne udeležbe na letošnjih slovenskih volitvah v EP se je kot negativen dejavnik institucionalne mobilizacije izkazal nacionalni volilni cikel. Primerjava vseh treh slovenskih volitev v EP je namreč pokazala premo sorazmeren odnos med višjo podporo vladnim strankam in višjo volilno udeležbo. Na volitvah leta 2004 in 2014 so dobile manjše in opozicijske stranke višjo podporo kot vladne stranke, volilna udeležba pa je bila nižja v primerjavi z letom 2009, ko so se

evropske volitve izvedle v obdobju medenih tednov, na katerih so vladne stranke prejele višjo podporo.

Preferenčni glas je najbolj pozitiven dejavnik vplivanja na volilno udeležbo, saj ga je na letošnjih evropskih volitvah koristila večina volivcev. Kot se je izkazalo, predstavlja vstopnico za polkrožni dvorani v Bruslju in Strasbourgu, kjer potekajo plenarna zasedanja 751 evropskih poslancev, saj je bilo na teh volitvah kar sedem od osmih slovenskih evroposlancev izvoljenih na podlagi preferenčnega glasovanja. Ta rezultat je med drugim posledica selekcije kandidatov, izvedene s strani političnih strank. S tem se je selekcija kandidatov kot dejavnik institucionalne mobilizacije izkazal kot pozitiven. Politične stranke bodo prav gotovo morale na naslednjih evropskih volitvah skrbno izbrati svoje kandidate na listi, zlasti pa upoštevati, da je potrebno na listo uvrstiti javnosti znane kandidate. Morda bodo morali kandidati bolj kot stranko, na listi katere kandidirajo, izpostaviti svojo osebnost, kar lahko povzroči večjo tekmovalnost med kandidati na isti strankarski listi, s tem pa večje zanimanje volivcev.

Hipotetično gledano bi bila uvedba obveznega glasovanja na letošnjih evropskih volitvah dejavnik, ki bi pozitivno vplival na volilno udeležbo. Za neudeležbo bi morala biti določena kazen, sicer se volilna udeležba ne bi zvišala. A nujno bi bilo treba na glasovnico dodati možnost »nič od naštetega« ali dovoliti volivcu, da glasovnice ne odda, s čimer bi pravica do neglasovanja ostala nedotaknjena.

Domneva se, da razpršenost številnih volišč po celotni Sloveniji (od evropskih volitev dalje več volišč za volivce invalide) in njihova odprtost na dan volitev od jutra do večera in še tri dni po osem ur med delovnim tednom, ne vplivata na stopnjo volilne udeležbe, a hkrati je možno, da bi zmanjšanje večjega števila volišč in skrajšanje odprtosti volišč negativno vplivalo na volilno udeležbo. Podaljšanje odprtosti volišč na predčasnem glasovanju za predčasne državnozbornske volitve se je za volilno udeležbo izkazalo kot pozitivno, a je potrebno upoštevati, da so bile volitve v DZ RS prvič izpeljane v juliju, medtem ko so se volitve v EP izvedle v maju, zato je mnenje, da bi se lahko volilna udeležba na evropskih volitvah zvišala s podaljšanim časom odprtosti volišč na predčasnem glasovanju, sprejeto z zadržkom. Potrdilo pa se je, da volitve v času šolskih poletnih počitnic nimajo – kot je bilo pričakovati – večjega negativnega vpliva na volilno udeležbo prvorazrednih parlamentarnih volitev, saj se jih je udeležila več kot polovica volilnih upravičencev, kar je še vedno dvakrat več kot na drugorazrednih volitvah v EP, izvedenih v običajnejšem mesecu za volitve.

Kljub visokim pričakovanjem na evropski ravni, da bo povečanje moči in obsega pristojnosti EP na evropskih volitvah leta 2014 povečalo volilno udeležbo državljanov EU, se ta dejavnik institucionalne mobilizacije ni izkazal kot pozitiven. Očitno informacijska kampanja EP ni dosegla slovenskih volivcev, da bi jih poučila o večjem pomenu glasu vsakega državljanu EU. Na letošnjih evropskih volitvah je bila uvedena novost, tj. obvestilo posameznemu volilnemu upravičencu s tekstom, ki je nagovarjal k udeležbi na evropskih volitvah, a ni dosegel svojega namena. Na naslednjih volitvah v EP bi bilo treba (bolj) intenzivno izvajati nevtralne medijske kampanje, s čimer se bo slovenske volivce bolje informiralo o institucionalni vlogi EP na nadnacionalni ravni, s poudarkom na (posrednem) vplivu volivčevega glasu na nadaljnjo politiko EU. Šele ko bodo volivci seznanjeni s spremenjenim položajem zakonodajnega organa in se bo EP dojemalo kot pomembno evropsko institucijo, bodo vidni pozitivni učinki dejavnika moči in obsega pristojnosti EP. Brez pomoči medijev in političnih strank, ki izvajajo volilne kampanje, pa to enostavno ni mogoče.

Slovenski mediji so evropskim volitvam v času kratkoročne volilne kampanje posvetili precej manj časa oziroma medijskega prostora kot nekoliko kasneje volilni kampanji predčasnih državnozbornih volitev, s čimer se dokazuje, da mediji dojemajo volitve v nadnacionalno politično areno kot drugorazredne, zato ni presenetljivo, zakaj toliko slovenskih volilnih upravičencev te volitve abstinira. Mediji (časopisi, predvsem pa televizijska soočenja) so z rednim objavljanjem javnomnenjskih rezultatov o podpori posamezni politični stranki na volitvah v EP (in tudi v DZ RS) bolj kot na volilno udeležbo vplivali na volilne rezultate političnih strank.

Tudi volilne kampanje političnih strank tako prek interneta kot neposrednega stika z volivci za volitve v EP se niso izkazale kot uspešne, saj je bila volilna udeležba še nižja kot na prvih slovenskih volitvah v EP leta 2004. Deželan in drugi (2010, 65) so ugotovili, da je večina političnih strank v okviru volilne kampanje za evropske volitve leta 2004 in 2009, organizirala t.i. turneje (osebne predstavitve po vsej Sloveniji) zaradi medijskega pokrivanja tovrstnih dogodkov in ne zaradi želje po vzpostavitvi neposrednih stikov s potencialnimi volivci. Glede na to, da je bilo že v maju jasno, da bodo kmalu sledile predčasne parlamentarne volitve, za slovenske volitve v EP leta 2014 velja, da so politične stranke z intenzivnim obiskovanjem različnih krajev po Sloveniji volilno kampanjo za evropske volitve izkoristile predvsem za pridobivanje volilnih glasov na predčasnih državnozbornih volitvah.

Ker so se mediji in politične stranke v času volilne kampanje za volitve v EP bolj kot z evropskimi tematikami ukvarjali z novo slovensko politično krizo in predčasnimi volitvami, se potrjuje hipoteza, da je bila volilna kampanja volitev v EP le predvolilna kampanja predčasnih volitev v DZ RS.

Slovensko notranjepolitično dogajanje, ki se je v maju 2014 odvijalo kot posledica razkola tedaj najmočnejše parlamentarne stranke, je močno vplivalo ne samo na volilno kampanjo za evropske volitve, temveč tudi na rezultate teh volitev. Opozicijske stranke se bile absolutne zmagovalke evropskih volitev in glede na politično situacijo so si nadejale zmagovalne rezultate na predčasnih parlamentarnih volitvah, čeprav se je največja opozicijska stranka v času volilne kampanje za državnozborske volitve soočala s posebno situacijo, povezano z njenim vodjo. Zadnja hipoteza, da so bile slovenske volitve v EP t.i. testne volitve, se je potrdila, vendar z določenim odstopanjem. Rezultati evropskih volitev so kazali tedanje razpoloženje volilnega telesa, ki ni podpiralo razprtij znotraj največje vladne stranke, hkrati pa so napovedali koalicijske spremembe na predčasnih volitvah v DZ RS. Te spremembe pa se niso zgodile po pričakovanjih, saj opozicijske stranke niso zmagale. Novoustanovljeni politični stranki na čelu s priznanim pravnim strokovnjakom so od začetka volilne kampanje za državnozborske volitve napovedovali zmago in napovedi so bile pravilne.

Razlog, da so se tretje slovenske volitve v EP izkazale kot nacionalni dogodek, izhaja iz oblikovanja volilne kampanje pod vodstvom nacionalnih političnih strank. Čeprav bi moral biti na teh volitvah evropski vidik bolj poudarjen zaradi pomembne novosti na ravni EU, ki se nanaša prav na neposredno izvoljeni organ, tega nacionalne politične stranke niso izpostavljale v svojih volilnih kampanjah. Dokler bodo nacionalne politične stranke v volilnih kampanjah zadrževale evropske tematike v ozadju, bodo volivci dojemali volitve v EP kot manj pomembne in volilna udeležba se kljub trudu drugih akterjev ne bo zvišala. Kot pravi Franklin (2014, 10), volivcem je potrebno dati pravi razlog za glasovanje.

Že rezultati prvih volitev v EP leta 2004 so pokazali drugorazredno naravo evropskih volitev v Sloveniji: nepričakovano nizka volilna udeležba, primerljiva z udeležbo na referendumih, (visok) delež neveljavnih glasovnic primerljiv z deležem na državnozborskih volitvah v 90. letih, uspeh opozicijskih strank (štiri od sedmih evropslanskih sedežev). Slovenske volitve v EP leta 2009 so v primerjavi z volitvami leta 2004 izkazale nižjo stopnjo drugorazrednosti: rahlo zvišanje volilne udeležbe (resda samo za 0,02 odstotni točki, a vendarle gre za zvišanje),

precej nižji delež neveljavnih glasovnic (za 1,76 odstotne točke glede na leto 2004), izboljšan rezultat koalicijskih strank (polovica evroposlanskih mest). Drugorazrednost je na zadnjih slovenskih volitvah v EP postala še bolj izrazita kot na prvih tovrstnih volitvah: do sedaj najnižja volilna udeležba v zgodovini volitev samostojne Slovenije, v primerjavi z volitvami leta 2009 višji delež neveljavnih glasovnic ponovno primerljiv z deležem na državnozborskih volitvah v 90. letih, ponoven uspeh opozicijskih strank (kar pet od osmih sedežev v EP).

Leta 2004 so slovenske volitve v EP potekale v konsolidiranem demokratičnem sistemu, leta 2014 pa v kaotičnem strankarskem sistemu z novoustanovljenimi političnimi strankami, ki z novimi političnimi obrazi, predvsem pa z že znanimi osebnostmi (pogosto gre za prestopnike iz drugih strank ali predstavnike, ki so pred vstopom v politiko delovali na drugih področjih), ponujajo alternativo obstoječim političnim strankam (kot npr. Zares že leta 2009, PS, DL, Koalicija ZL, Verjamem!, Konkretno, tudi DeSUS). Posledica slovenskega nestabilnega strankarskega sistema je volivčevo spreminjanje strankarske preference ali še bolj pogosto abstinenca na drugorazrednih volitvah, zato je delež gorečih pripadnikov, ki na vseh volitvah glasujejo za isto politično stranko, precej nižji, kot bi bil v urejenem strankarskem sistemu.

Prav strankarska (ne)stanovitnost volivcev deli članice EU na zahodno- in vzhodnoevropske države, kar naj bi v primeru 11 novih postkomunističnih držav članic povzročalo odstopanja od teorije drugorazrednosti evropskih volitev, a so se slovenske volitve v EP 2014 izkazale kot najbolj šolski primer teorije o drugorazrednih volitvah iz 80. let prejšnjega stoletja. Kljub temu bi se lahko vidik drugorazrednosti analiziral še z zornega kota političnih strank: političnim strankam se uspeh na evropskih volitvah, kandidatom iz njihovih list pa dobro plačana služba v zakonodajnem telesu EU prav gotovo ne zdi drugorazredna tematika. Poleg tega bi se lahko preverilo, kako so Litva, Romunija in Hrvaška na volitvah v EP 2014 v primerjavi z letom 2009 oziroma 2013 uspele dvigniti volilno udeležbo.

Nekoč je bila volilna pravica dodeljena le privilegiranim ljudem in potrebna so bila precejšnja prizadevanja in borbe, da imamo danes prav vsi pravico voliti. V nekaterih državah je z obveznim glasovanjem celo zakonsko predpisana kot dolžnost. Ne jemljimo volilne pravice kot samoumevne – spoštujmo in uveljavimo jo, kadar nam je dana priložnost. Vsak glas šteje, tudi na volitvah v Evropski parlament!

5 LITERATURA

1. Aarts, Kees in Bernhard Wessels. 2005. Electoral Turnout. V *The European Voter: A Comparative Study of Modern Democracies*, ur. Jacques Thomassen, 64–83. Oxford, New York: Oxford University Press ECPR.
2. *Akt o volitvah predstavnikov Skupščine s splošnimi neposrednimi volitvami*. Ur. l. EU, L 278, 8.10.1976, 5–11. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=OJ:L:1976:278:TOC> (5. avgust 2014).
3. *Amsterdamska pogodba*. Ur. l. EU, C 340, 10.11.1997, 1–144. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?ri=CELEX:11997D/TXT&qid=1409424407768&from=SL> (20. julij 2014).
4. Bašić Hrvatinić, Sandra. 2010. Recikliranje zdrave pameti. V *Politične vsebine in volilna kampanja: slovenska izkušnja z volitev v Evropski parlament 2009*, ur. Simona Kustec Lipicer, 99–119. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Bebler, Anton. 2007. *Uvod v evropske integracije*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
6. Blais, André. 2000. *To Vote or Not to Vote: the merits and limits of rational choice theory*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
7. --- 2010. Political Participation. V *Comparing Democracies 3: Elections and Voting in the 21st Century*, ur. Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi in Pippa Norris, 165–183. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.
8. Blais, André, Robert Young in Miriam Lapp. 2000. The Calculus of voting: An empirical test. *European Journal of Political Research* 37 (2): 181–201.
9. Brezovšek, Marjan in Miro Haček. 2005. Volilni sistemi in volitve v evropski parlament. V *Volitve v Evropski parlament: res drugorazredne volitve?*, ur. Alenka Krašovec, 87–105. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. Cabada, Ladislav. 2010. Volitve v Evropski parlament kot drugorazredne volitve: refleksija volitev v novih srednjeevropskih članicah Evropske unije. V *Volitve v Evropski parlament 2009*, ur. Alenka Krašovec, 41–64. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
11. CJM (Center za raziskovanje javnega mnenja). 2014. *Politbarometer 6/2014*. Dostopno prek: http://www.cjm.si/ul/2014/PB_6_14.pdf (8. september 2014).

12. Clark, Nick in Robert Rohrschneider. 2009. Second-Order Elections versus First-Order Thinking: How Voters Perceive the Representation Process in a Multi-Layered System of Governance. *Journal of European Integration* 31 (5): 645–664.
13. Corbett, Richard. 2014. 'European Elections are Second-Order Elections': Is Received Wisdom Changing? Dostopno prek: <http://onlinelibrary.wiley.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/10.1111/jcms.12187/pdf> (15. avgust 2014).
14. Corbett, Richard, Francis Jacobs in Michael Shackleton. 2007. *The European Parliament, 7th edition*. London: John Harper Publishing.
15. CVCE (Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe). 2013. *European Parliament: Number and distribution of seats*. Dostopno prek: <http://www.cvce.eu/collections/unit-content/-/unit/en/d5906df5-4f83-4603-85f7-0cab24b9fe1/ca7f13a3-ca17-4f05-875c-be9cfa994d6a> (8. avgust 2014).
16. De Vreese, Claes H. 2010. Campaign Communication and Media. V *Comparing Democracies 3: Elections and Voting in the 2^{1st} Century*, ur. Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi in Pippa Norris, 118–140. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.
17. De Vreese, Claes H., Susan A. Banducci, Holli A. Semetko in Hajo G. Boomgaarden. 2006. The News Coverage of the 2004 European Parliamentary Election Campaign in 25 Countries. *European Union Politics* 7 (4): 477–504.
18. Delić, Anuška. 2014. Vpliv vremena na volilno udeležbo. *Delo*, 30. junij. Dostopno prek: <http://www.delo.si/zgodbe/ozadja/vpliv-vremena-na-volilno-udelezbo.html> (8. september 2014).
19. Della Porta, Donatella. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Sophia.
20. *Delo*. 2014. Analiza vsebine dnevnega časopisa, 56 (96–118, 136–159). Ljubljana: Delo.
21. *DeSUS*. Dostopno prek: <http://desus.si/> (8. september 2014).
22. Deželan, Tomaž. 2005. Predvolilna kampanja, volilna udeležba in izid volitev. V *Politološki vidiki volilne kampanje: Analiza volilne kampanje za volitve v Evropski parlament 2004*, ur. Simona Kustec Lipicer, 147–166. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
23. Deželan, Tomaž, Alenka Krašovec in Matej Kovačič. 2010. Volilna kampanja po slovensko. V *Politične vsebine in volilna kampanja: slovenska izkušnja z volitev v Evropski parlament 2009*, ur. Simona Kustec Lipicer, 53–70. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

24. *Direktiva Sveta 93/109/ES z dne 6. decembra 1993 o podrobni ureditvi uresničevanja aktivne in pasivne volilne pravice na volitvah v Evropski parlament za državljane Unije, ki prebivajo v državi članici, niso pa njeni državljani.* Ur. l. EU, L 329, 30.12.1993, 7–11. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1409471059106&uri=CELEX:31993L0109> (6. avgust 2014).
25. *DL–Državlјanska lista.* Dostopno prek: <http://www.d-l.si/> (8. september 2014).
26. *Dnevnik.* 2014. Analiza vsebine dnevnega časopisa, 64 (96–118, 136–159). Ljubljana: Dnevnik.
27. DVK (Državna volilna komisija). 2014a. *Volitve.* Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/volitve/> (1. junij 2014).
28. --- 2014b. *Izsek iz glasovnice za volitve Evropski parlament.* Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/files/files/20140429130114.pdf> (12. september 2014).
29. --- 2014c. *Priprave na izvedbo volitev v Evropski parlament.* Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/medijsko-sredisce/priprave-na-izvedbo-volitev-v-evropski-parlament> (12. september 2014).
30. --- 2014č. *Kje in kako volim.* Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/kje-in-kako-volim> (12. september 2014).
31. --- 2014d. *Udeležba - predčasno glasovanje.* Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/medijsko-sredisce/udelezba-predcasno-glasovanje> (12. september 2014).
32. --- 2014e. *Udeležba na predcasnem glasovanju obvestilo za javnost.* Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/medijsko-sredisce/udelezba-na-predcasnem-glasovanju-obvestilo-za-javnost> (12. september 2014).
33. *EB 80–Standard Eurobarometer 80, Autumn 2013.* Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb80/eb80_en.htm (9. september 2014).
34. *EB 81–Standard Eurobarometer 81, Spring 2014.* Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb81/eb81_en.htm (9. september 2014).
35. *Enotni evropski akt.* Ur. l. EU, L 169, 29.6.1987, 1–28. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1410593647385&uri=CELEX:11986U/TXT> (20. julij 2014).
36. EUobserver. 2014. *Guide to the 2014 European Elections.* Dostopno prek: <http://euobserver.com/eu-elections/123080> (18. avgust 2014).
37. Europa.eu. 2014. *Prebivanje v tujini: Volitve v Evropski parlament.* Dostopno prek: http://europa.eu/youreurope/citizens/residence/elections-abroad/ep-elections/index_sl.htm (6. avgust 2014).

38. Evropa.gov.si. 2009. *Pravni red: pogodbe*. Dostopno prek: <http://www.evropa.gov.si/si/pravni-red/pogodbe/> (20. julij 2014).
39. Evropska komisija. 2009. *Vaš vodnik po Lizbonski pogodbi*. Dostopno prek: http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/publikacije/eu/Vas_vodnik_po_Lizbonski_pogodbi.pdf (20. julij 2014).
40. Evropski parlament. 2009. *Number of Members per Member State*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/0005bfbc6b/Number-of-Members-per-Member-State.html> (18. julij 2014).
41. --- 2013. *Volitve 2014: razporeditev poslanskih sedežev med osemindvajset članic*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20130610IPR11414+0+DOC+XML+V0//SL> (9. avgust 2014).
42. --- 2014a. *Treaties and the European Parliament*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/sl/00b82c7869/Treaties-and-the-European-Parliament.html> (20. julij 2014).
43. --- 2014b. *EP po Lizbonski pogodbi: večja vloga pri oblikovanju Evrope*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/sl/0042423726/%FDLe-Parlement-et-le-trait%FD-de-Lisbonne.html> (21. julij 2014).
44. --- 2014c. *Predstavitev Parlamenta in volitev 2014*. Dostopno prek: <http://www.elections2014.eu/sl/press-kit/content/20131112PKH24411/html/Predstavitev-Parlamenta-in-volitev-2014> (6. avgust 2014).
45. --- 2014č. *Države članice EU*. Dostopno prek: <http://www.elections2014.eu/sl/in-the-member-states> (10. september 2014).
46. --- 2014d. *Ukrepaj. Sodeluj. Vplivaj*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/news/sl/news-room/content/20130905STO18723/html/Ukrepaj.-Sodeluj.-Vplivaj>. (18. september 2014).
47. --- 2015. *Rezultati evropskih volitev 2014*. Dostopno prek: <http://www.rezultativolitve2014.eu/sl/election-results-2014.html> (31. maj 2015).
48. Evropski parlament SI (Informacijska pisarna v Sloveniji). 2014. *Poslanci*. Dostopno prek: <http://www.europarl.si/sl/poslanci.html> (6. avgust 2014).
49. Eurostat. 2015. *Real GDP growth rate*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00115&plugin=1> (31. maj 2015).
50. Farrell, David M. in Roger Scully. 2007. *Representing Europe's Citizens? Electoral Institutions and the Failure of Parliamentary Representation*. Oxford, New York: Oxford University Press.

51. *Facebook*. 2014. Dostopno prek: <https://sl-si.facebook.com/alenka.bratussek>; <https://www.facebook.com/pages/Desus-Demokrati%C4%8Dna-stranka-upokojencev-Slovenije/884154608265213>; <https://sl-si.facebook.com/drzavljanska.lista>; <https://sl-si.facebook.com/mirocerar.SMC>; <https://sl-si.facebook.com/nova.slovenija>; <https://sl-si.facebook.com/PozitivnaSlovenija>; <https://sl-si.facebook.com/slovenska.demokratska.stranka>; <https://sl-si.facebook.com/socialnidemokrati.si>; <https://sl-si.facebook.com/strankaSLS>; <https://sl-si.facebook.com/soltes.igor>; <https://sl-si.facebook.com/zdruzenalevica> (20. september 2014).
52. Ferrara, Federico in J. Timo Weishaupt. 2004. Get your Act Together: Party Performance in European Parliament Elections. *European Union Politics* 5 (3): 283–306.
53. Fink Hafner, Danica, Tomaž Deželan in Simona Topolinjak. 2005. Kandidatke na evropskih volitvah 2004 v Sloveniji: Strankocentričnost volilnega sistema in medijskega poročanja. V *Politološki vidiki volilne kampanje: Analiza volilne kampanje za volitve v Evropski parlament 2004*, ur. Simona Kustec Lipicer, 128–146. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
54. Fitzmaurice, John. 2003. Choices for The European Parliament. V *Choice and Representation in the European Union*, ur. Roger Morgan in Michael Steed, 11–22. London: The Federal Trust for Education and Research.
55. *Flash EB 364–Flash Eurobarometer 364: Electoral Rights*. 2013. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_364_en.pdf (9. september 2014).
56. Flickinger, Richard S. in Donley T. Studlar. 2007. One Europe, Many Electorates?: Models of Turnout in European Parliament Elections After 2004. *Comparative Political Studies* 40 (4): 383–404.
57. Follesdal, Andreas in Simon Hix. 2006. Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik. *Journal of Common Market Studies* 44 (3): 533–562.
58. Franklin, Mark N. 2001. How Structural Factors Cause Turnout Variations at European Parliament Elections. *European Union Politics* 2 (3): 309–328.
59. --- 2014. *Why vote at an election with no apparent purpose? Voter turnout at elections to the European Parliament*. Dostopno prek: http://www.sieps.se/sites/default/files/2014_4epa_version2_0.pdf (15. september 2014).
60. Grad, Franc. 2004. *Volitve in volilni sistem*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

61. Gratschew, Maria. 2004. *Compulsory Voting in Western Europe*. Dostopno prek: http://www.idea.int/publications/voter_turnout_weurope/upload/chapter%203.pdf (10. september 2014).
62. Haughton, Tim in Alenka Krašovec. 2014. Are European elections ever about Europe? *The Washington Post*, 23. maj. Dostopno prek: <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2014/05/23/european-parliamentary-elections-slovenia/> (8. september 2014).
63. Hausemer, Pierre. 2006. Participation and Political Competition in Committee Report Allocation: Under What Conditions Do MEPs Represent Their Constituents. *European Union Politics* 7 (4): 505–530.
64. Hix, Simon. 2004. Electoral institutions and legislative behavior: explaining voting defection in the European Parliament. *World Politics* 56 (2): 194–223.
65. --- 2005. *The Political System of the European Union, 2nd edition*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
66. --- 2013. *Why the 2014 European Elections Matter: Ten Key Votes in the 2009–2013 European Parliament*. Dostopno prek: <http://www.sieps.se/en/publikationer/why-the-2014-european-elections-matter-ten-key-votes-in-the-2009-2013-european-parliament-201315epa> (9. september 2014).
67. Hix, Simon in Michael Marsh. 2007. Punishment or Protest? Understanding European Parliament Elections. *The Journal of Politics* 69 (2): 495–510.
68. --- 2011. Second-order effects plus pan-European political swings: An analysis of European Parliament elections across time. *Electoral Studies* 30 (1) 4–15.
69. Hix, Simon, Abdul G. Noury in Gérard Roland. 2007. *Democratic politics in the European Parliament*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
70. Hobolt, Sara B. in Jae-Jae Spoon. 2012. Motivating the European voter: Parties, issues and campaigns in European Parliament elections. *European Journal of Political Research* 51 (6): 701–727.
71. Ilić, Dejan. 2014. *Volišča na parlamentarnih volitvah ne bodo odprta do 23. ure*. Dostopno prek: http://www.siol.net/novice/slovenija/2014/06/parlamentarne_volitve_ca_s_volisca.aspx (15. september 2014).
72. Inclusion Europe. 2011. *Priporočila politike za dostopnejše volitve v Evropi*. Dostopno prek: http://inclusion-europe.org/images/stories/documents/Project_ADAP/Policy_Recommendations_SL.pdf (5. september 2014).

73. Koepke, Jason R. in Nils Ringe. 2006. The Second-order Election Model in an Enlarged Europe. *European Union Politics* 7 (3): 321–346.
74. Kohler, Manfred. 2014. European Governance and the European Parliament: From Talkin Shop to Legislative Powerhouse. *Journal of Common Market Studies* 52 (3): 600–615.
75. KPK (Komisija za preprečevanje korupcije). 2013. *Zaključno poročilo o nadzoru nad premoženjskim stanjem predsednikov parlamentarnih strank*. Dostopno prek: https://www.kpk-rs.si/upload/datoteke/Ugotovitve_nadzora_nad_PS_predsednikov_parlamentarnih_strank.pdf (8. september 2014).
76. Krašovec, Alenka. 2005a. Financiranje volilnih kampanj: primerjava med volilno kampanjo za volitve v nacionalni parlament in v Evropski parlament. V *Politološki vidiki volilne kampanje: Analiza volilne kampanje za volitve v Evropski parlament 2004*, ur. Simona Kustec Lipicer, 20–69. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
77. --- 2005b. Eksperimentiranje s selekcijo kandidatov za volitve? Selekcija kandidatov za volitve v Evropski parlament in Državni zbor leta 2004. V *Volitve v Evropski parlament: res drugorazredne volitve?*, ur. Alenka Krašovec, 131–150. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
78. --- 2007. *Volilne študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
79. Kustec Lipicer, Simona. 2005. Usmeritve v preučevanju politoloških vidikov volilnih kampanj. V *Politološki vidiki volilne kampanje: Analiza volilne kampanje za volitve v Evropski parlament 2004*, ur. Simona Kustec Lipicer, 2–18. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
80. --- 2014. Slovenia: Internal political crisis and the success of the opposition. V *The European Parliament Elections of 2014*, ur. Lorenzo De Sio, Vincenzo Emanuele in Nicola Maggini, 249–254. Rim: CISE–Centro Italiano Studi Elettorali. Dostopno prek: <http://cise.luiss.it/cise/2014/07/29/the-european-parliament-elections-of-2014-the-e-book/> (8. september 2014).
81. Kustec Lipicer, Simona in Tomaž Boh. 2005. Analiza televizijskih soočenj za volitve v Evropski parlament. V *Politološki vidiki volilne kampanje: Analiza volilne kampanje za volitve v Evropski parlament 2004*, ur. Simona Kustec Lipicer, 72–95. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
82. Lijphart, Arend. 1997. Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma. *The American Political Science Review* 91 (1): 1–14.

83. *Listina Evropske unije o temeljnih pravicah*. Ur. l. EU, C 326, 26.10.2012, 391–407. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (6. avgust 2014).
84. *Lizbonska pogodba*. 2007. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SL> (20. julij 2014).
85. Lodge, Juliet. 2005. Euro-Elections 2004—A Defining Point in European Integration? V *The 2004 Elections to the European Parliament*, ur. Juliet Lodge, 3–7. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
86. Lovec, Suzana. 2004. Stroka in politika sta enotni: proti obvezni udeležbi na volitvah. *Dnevnik*, 27. julij. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/90020> (10. september 2014).
87. Lusoli, Wainer. 2005. The Internet and the European Parliament Elections: Theoretical Perspectives, Empirical Investigations and Proposals for Research. *Information Polity* 10 (3/4): 153–163.
88. Majone, Giandomenico. 2002. In The European Commission: The Limits of Centralization and the Perils of Parliamentarization. *Governance* 15 (3): 375–392.
89. Maksuti, Alem in Marjetka Rangus. 2010. Kvalitativna analiza vsebine televizijskih soočenj kandidatnih list med kampanjo za volitve v Evropski parlament leta 2009. V *Politične vsebine in volilna kampanja: slovenska izkušnja z volitev v Evropski parlament 2009*, ur. Simona Kustec Lipicer, 121–151. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
90. Marsh, Michael. 1998. Testing the Second-Order Model after Four European Elections. *British Journal of Political Science* 28 (4): 591–607.
91. Mattila, Mikko. 2003. Why bother? Determinants of turnout in the European elections. *Electoral Studies* 22 (3): 449–468.
92. Moravcsik, Andrew. 2002. In Defence of the 'Democratic Deficit': Reassessing Legitimacy in the European Union. *Journal of Common Market Studies* 40 (4): 603–624.
93. Naglič, Vesna. 2014. *Maastrichtska in Amsterdamska pogodba*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sl/FTU_1.1.3.pdf (20. julij 2014).
94. Noury, Abdul G. 2002. Ideology, Nationality and Euro-Parliamentarians. *European Union Politics* 3 (1): 33–58.
95. *N.Si*. Dostopno prek: <http://www.nsi.si/> (8. september 2014).

96. Nugent, Neill. 2010. *The Government and Politics of the European Union*, 7th edition. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
97. Orford, Scott, Colin Rallings, Michael Thrasher in Galina Borisjuk. 2008. Electoral salience and the costs of voting at national, sub-national and supra-national elections in the UK: a case study of Brent, UK. *Transactions of the Institute of British Geographers* 34 (2): 195–214.
98. Pinterič, Uroš in Bogomil Ferfila. 2005. Tradicionalni in sodobni mediji v predvolilni kampanji za evropske volitve 2004 v Sloveniji. V *Politološki vidiki volilne kampanje: Analiza volilne kampanje za volitve v Evropski parlament 2004*, ur. Simona Kustec Lipicer, 96–109. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
99. *Pogodba iz Nice*. Uradni list EU, C 80, 10.3.2001, 1–87. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1409425577115&uri=CELEX:12001C/TXT> (20. julij 2014).
100. *Pogodba o Evropski uniji*. 1992. Dostopno prek: http://www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Primarna_zakonodaja/PEU.pdf (20. julij 2014).
101. *Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti*. 1957. Dostopno prek: http://www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Primarna_zakonodaja/Rimski_pogodbiSL.pdf (20. julij 2014).
102. *Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo*. 1957. Dostopno prek: http://www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Primarna_zakonodaja/Rimski_pogodbiSL.pdf (20. julij 2014).
103. *Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo*. 1951. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/IT/TXT/?uri=CELEX:11951K/TXT> (20. julij 2014).
104. POP TV. 2014. *Predvolilno soočenje v oddaji 24 ur, TV Klub*. 3. maj–10. julij.
105. Potič, Zoran. 2014. Anketa Dela: Dopusta niso pripravljene prilagoditi volitvam. *Delo*, 19. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/politika/anketa-dela-dopusta-niso-pripravljene-prilagoditi-volitvam.html> (8. september 2014).
106. *Pozitivna Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.pozitivnaslovenija.si/> (8. september 2014).
107. *Prečiščena različica Pogodbe o delovanju Evropske unije*. Uradni list EU, C 326, 26.10.2012, 47–390. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=SL> (25. julij 2014).

108. *Prečiščena različica Pogodbe o Evropski uniji*. Ur. l. EU, C 326, 26.10.2012, 13–390. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=SL> (21. julij 2014).
109. Predsednik RS. 2014. *Predsednik republike podpisal Odlok o razpustitvi Državnega zbora Republike Slovenije in o razpisu predčasnih volitev v Državni zbor Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/objave/E0EC865C87DD87EAC1257CEA005659D1?OpenDocument> (8. september 2014).
110. *Pristopna pogodba Avstrije, Švedske in Finske*. Ur. l. EU, C 241, 29.8.1994, 9–404. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:11994N/TXT> (8. avgust 2014).
111. *Pristopna pogodba Češke republike, Estonije, Cipra, Latvije, Litve, Madžarske, Malte, Poljske, Slovenije in Slovaške*. Ur. l. EU, L 236, 23.9.2003, 17–930. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:12003T/TXT> (8. avgust 2014).
112. *Pristopna pogodba Danske, Irske in Združenega kraljestva*. Ur. l. EU, L 73, 27.3.1972, 5–204. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:11972B/TXT> (8. avgust 2014).
113. *Pristopna pogodba Grčije*. Ur. l. EU, L 291, 19.11.1979, 9–192. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:11979H/TXT> (8. avgust 2014).
114. *Pristopna pogodba Hrvaške*. Ur. l. EU, L 112, 24.4.2012, 10–110. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:12012J/TXT> (8. avgust 2014).
115. *Pristopna pogodba Republike Bolgarije in Romunije*. Ur. l. EU, L 157, 21.6.2005, 11–395. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:12005S/TXT> (8. avgust 2014).
116. *Pristopna pogodba Španije in Portugalske*. Ur. l. EU, L 302, 15.11.1985, 9–497. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:11985I/TXT> (8. avgust 2014).
117. Prpič, Marko. 2009. *Primerjalna analiza osrednjih televizijskih informativnih oddaj 24 ur in Dnevnik*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo - ICK.
118. Rangus, Marjetka. 2010. Mandat poslancev v Evropske parlamentu. V *Volitve v Evropski parlament 2009*, ur. Alenka Krašovec, 141–175. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

119. Reif, Karlheinz in Hermann Schmitt. 1980. Nine second-order national elections—A conceptual framework for the analysis of European election results. *European Journal of Political Research* 8 (1): 3–44.
120. Rittberger, Berthold. 2012. Institutionalizing Representative Democracy in the European Union: The Case of European Parliament. *Journal of Common Market Studies* 50 (S1): 18–37.
121. Rohrschneider, Robert in Nick Clark. 2008. Second-Order Elections versus First-Order Thinking: How Voters Perceive the Representation Process in a Multi-Layered System of Governance. V *The Multilevel Electoral System of the EU*, ur. Cees van der Eijk in Hermann Schmitt, 137–162. Connex Report Series, Vol. 4. Dostopno prek: http://www.mzes.uni-mannheim.de/projekte/typo3/site/fileadmin/BookSeries/Volume_Four/CONNEX%20Series%20Book%204.pdf (15. junija 2014).
122. Sabbioni, Dario. 2014. *Voter abstention in European parliamentary elections: trends and reasons*. Dostopno prek: <https://www.aspeninstitute.it/aspenia-online/article/voter-abstention-european-parliamentary-elections-trends-and-reasons> (8. september 2014).
123. *Sanjska služba*. Dostopno prek: <http://www.sanjska.si/> (12. september 2014).
124. Schmitt, Hermann. 2005. Volitve v Evropski parlament junija 2004: še vedno drugorazredne volitve? V *Volitve v Evropski parlament: res drugorazredne volitve?*, ur. Alenka Krašovec, 37–67. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
125. Schmitt, Hermann in Cees van der Eijk. 2001. *Strategic Non-Voting in European Parliament Elections*. Dostopno prek: <http://www.mzes.uni-mannheim.de/projekte/manifestos/schmitt/nonvoting99.pdf> (25. avgust 2014).
126. Scully, Roger. 2005. *Becoming Europeans? Attitudes, Behaviour, and Socialization in the European Parliament*. Oxford, New York: Oxford University Press.
127. --- 2010. The European Parliament. V *European Union Politics, 3rd edition*, ur. Michelle Cini in Nieves Pérez-Solórzano Borragán, 162–175. Oxford, New York: Oxford University Press.
128. Scully, Roger, Simon Hix in David M. Farrell. 2012. National or European Parliamentarians? Evidence from a New Survey of the Members of the European Parliament. *Journal of Common Market Studies* 50 (4): 670–683.
129. *SD–Socialni demokrati*. Dostopno prek: <http://www.socialnidemokrati.si/> (8. september 2014).
130. *SDS–Slovenska demokratska stranka*. Dostopno prek: <http://www.sds.si/> (8. september 2014).

131. Sinnott, Richard in Patrick Lyons. 2003. *The determinants of turnout/abstention in European Parliament elections—a summary of research findings and a framework for policy development*. Dostopno prek: <http://www.ucd.ie/dempart/workingpapers/determinants.pdf> (28. avgust 2014).
132. *Sklep Evropskega sveta z dne 28. junija 2013 o sestavi Evropskega parlamenta (2013/312/EU)*. Uradni list EU, L 181, 29.6.2013, 57–58. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1409519278129&uri=CELEX:32013D0312> (5. avgust 2014).
133. *Sklep Sveta 76/787/ESPJ, EGS, Euratom*. Uradni list EU, L 278, 8.10.1976, 1–5. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1976:278:FULL&from=SL> (5. avgust 2014).
134. *Sklep Sveta 93/81/Euratom, ECSC, EEC o spremembah Akta o volitvah predstavnikov Evropskega parlamenta s splošnimi neposrednimi volitvami, priloženega Sklepu Sveta 76/787/ESPJ, EGS, Euratom*. Ur. l. EU, L 33, 9.2.1993, 15–15. Dostopno prek: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.1993.033.01.0015.01.ENG (8. avgust 2014).
135. *Sklep Sveta 2002/772/ES, Euratom z dne 25. junija in 23. septembra 2002 o spremembah Akta o volitvah predstavnikov Evropskega parlamenta s splošnimi neposrednimi volitvami, priloženega Sklepu Sveta 76/787/ESPJ, EGS, Euratom*. Ur. l. EU, L 283, 21.10.2002, 137–140. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?qid=1409457079448&uri=CELEX:32002D0772> (5. avgust 2014).
136. *SLS–Slovenska ljudska stranka*. Dostopno prek: <http://www.sls.si/> (8. september 2014).
137. *SMC–Stranka Mira Cerarja*. Dostopno prek: <http://www.mirocerar.si/> (8. september 2014).
138. Somer-Topcu, Zeynep in Michelle E. Zar. 2014. European Parliamentary Elections and National Party Policy Change. *Comparative Political Studies* 47 (6): 878–902.
139. Sovdat, Jadranka. 2013. *Volilni spor*. Ljubljana: GV Založba.
140. Steed, Michael. 2003. Choice, Representation and European Elections. V *Choice and Representation in the European Union*, ur. Roger Morgan in Michael Steed, 115–145. London: The Federal Trust for Education and Research.
141. SURS (Statistični urad RS). 2010. *Volitve*. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Splosno/Splosno.asp#06> (9. september 2014).

142. Thomassen, Jacques. 2005. Modernization or Politics? V *The European Voter: A Comparative Study of Modern Democracies*, ur. Jacques Thomassen, 254–266. Oxford, New York: Oxford University Press ECPR.
143. Topolinjak, Simona. 2010. Značilnosti kandidatnih list in izvoljenih na volitvah v Evropski parlament: primerjava 2004–2009. V *Volitve v Evropski parlament 2009*, ur. Alenka Krašovec, 177–198. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
144. Toš, Niko in Živa Broder, ur. 2013. *Mednarodna raziskava: Razumevanje vloge državljana (Citizenship II, ISSP 2014)*. Dostopno prek: <http://www.cjm.si/?q=edokumenti> (8. september 2014).
145. TV SLO 1. program. 2014. *EU volitve 2014, Volitve 2014, Predstavitev liste*. 15. maj–11. julij.
146. Ustavno sodišče RS. 2014. *Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-156/11, Up-861/11 z dne 10. 4. 2014*. Dostopno prek: <http://www.us-rs.si/aktualno/novice/odlocba-ustavnega-sodisca-st-u-i-15611-up-86111-z-dne-10-4-2014/> (14. september 2014).
147. Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman in Henry E. Brady. 2002. *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, London: Harvard University Press.
148. *Verjamem*. Dostopno prek: <http://www.verjamem.si/> (8. september 2014).
149. Vlada RS. 2013. *Pretekle vlade*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/o_vladi/pretekle_vlade/#c7 (8. septembra 2014).
150. Vreg, France. 2004. *Politični marketing in demokracija: politične kampanje, komunikacijska strategija, politični tržni prostor, izvajanje političnih kampanj, volilna propaganda, globalizacija, elektronska demokracija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
151. *Zakon o evidenci volilne pravice (ZEVP-2)*. Ur. l. RS 98/2013. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=115140#!/Zakon-o-evidenci-volilne-pravice-%28ZEVP-2%29> (12. september 2014).
152. *Zakon o volilni in referendumski kampanji (ZVRK)*. Ur. l. RS 41/2007 in 9/14. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4749> (9. junij 2014).
153. *Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v evropski parlament (ZVPEP)*. Ur. l. RS 96/2002. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3401> (9. junij 2014).
154. *Zakon o volitvah v državni zbor (ZVDZ-UPB1)*. Ur. l. RS 109/2006. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO185> (6. avgust 2014).

155. *Zavezništvo Alenke Bratušek*. Dostopno prek: <http://www.alenkabratusek.si/> (8. september 2014).
156. *Združena levica*. Dostopno prek: <http://www.zdruzena-levica.si/> (8. september 2014).

PRILOGA: Detajlen opis postopne rasti Evropskega parlamenta

Od prvotnih posredno izvoljenih 78 članov Enotne skupščine ESPJ se je leta 1958 ob ustanovitvi EGS in ESAE število članov Evropske parlamentarne skupščine zaradi razširitve pristojnosti delovanja povečalo na 142 delegatov držav članic ESPJ. Ob prvi širitvi EU (tedaj imenovana Evropska skupnost) leta 1973 sta Danska in Irska dobili vsaka po 10 sedežev v EP, Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske pa 36 sedežev. Tako je število članov EP naraslo na 198 delegatov. Med pripravo Akta o volitvah predstavnikov Skupščine s splošnimi neposrednimi volitvami, sprejetega leta 1976, so potekale burne razprave o uravnoveženi zastopanosti (manjših) držav članic EU, ki bi omogočala nemoteno delovanje EP. Sprejeta je bila odločitev, da se spremeni razdelitev števila sedežev vseh držav članic in poveča skupno število članov EP na 410 neposredno izvoljenih poslancev (CVCE 2013).

Tabela: Rast Evropskega parlamenta po številu poslancev in držav članic EU

Leto	Število poslancev	Število držav članic	Pravna podlaga za rast EP: zakonodaja EU	Status poslancev	Naziv institucije
1952	78	6 ²⁰	Pogodba o ustanovitvi ESPJ (21. čl.)	delegati	Enotna skupščina ESPJ
1958	142	6 ²¹	Pogodba o ustanovitvi EGS (138. čl.), Pogodba o ustanovitvi ESAE (108. čl.)		Evropska parlamentarna skupščina
1973	198	9 ²²	Pristopna pogodba Danske, Irske in Združenega kraljestva (10. čl. Akta o pogojih pristopa in prilagoditvah pogodb o pristopu Danske, Irske in Združenega kraljestva)		neposredno izvoljeni
1979	410	9 ²³	Akt o volitvah predstavnikov Skupščine s splošnimi neposrednimi volitvami (2. čl.)		
1981	434	10 ²⁴	Pristopna pogodba Grčije (10. čl. Akta o pogojih pristopa Helenske republike in prilagoditvah pogodb)		
1986	518	12 ²⁵	Pristopna pogodba Španije in Portugalske (10. čl. Akta o pogojih pristopa Kraljestva Španije in Republike Portugalske in prilagoditvah pogodb)		

²⁰ Ustanovne države članice Evropske skupnosti za premog in jeklo: Francija, (Zahodna) Nemčija, Italija, Luksemburg, Belgija in Nizozemska.

²¹ Večje število poslancev zaradi razširjene skupščine, ki je pokrivala tri evropske skupnosti.

²² Nove države članice Evropske gospodarske skupnosti: Danska, Irska in Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske.

²³ Poslanci EP prvič voljeni na neposrednih volitvah.

²⁴ Nova država članica Evropske gospodarske skupnosti: Grčija.

²⁵ Novi državni članici Evropske gospodarske skupnosti: Portugalska in Španija.

Nadaljevanje Tabele: Rast Evropskega parlamenta

Leto	Število poslancev	Število držav članic	Pravna podlaga za rast EP: zakonodaja EU	Status poslancev	Naziv institucije
1994	567	12 ²⁶	Sklep Sveta (93/81/Euratom, ECSC, EEC) o spremembah Akta o volitvah predstavnikov Evropskega parlamenta s splošnimi neposrednimi volitvami (1. čl.)	neposredno izvoljeni	Evropski parlament
1995	626	15 ²⁷	Pristopna pogodba Avstrije, Švedske in Finske (11. čl. Akta o pogojih pristopa Republike Avstrije, Republike Finske in Kraljestva Švedske)		
2004	732	25 ²⁸	Pogodba iz Nice (2. čl. Protokola o širitvi EU); Pristopna pogodba Češke republike, Estonije, Cipra, Latvije, Litve, Madžarske, Malte, Poljske, Slovenije in Slovaške (11. čl.)		
2007	785	27 ²⁹	Pristopna pogodba Republike Bolgarije in Romunije (21. čl. Protokola o pogojih in podrobnostih sprejema Republike Bolgarije in Romunije v Evropsko Unijo)		
2009	736	27 ³⁰	Pristopna pogodba Republike Bolgarije in Romunije (9. čl. Akta o pogojih pristopa Republike Bolgarije in Romunije in prilagoditvah pogodb, na katerih temelji EU)		
2013	766	28 ³¹	Prečiščena različica pogodbe o Evropski uniji (Protokol (št. 36) o prehodni ureditvi, 2. čl.); Pristopna pogodba Hrvaške (19. čl. Akta o pogojih pristopa Republike Hrvaške in prilagoditvah Pogodbe o Evropski uniji, Pogodbe o delovanju Evropske unije in Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo)		
2014	751	28 ³²	Lizbonska pogodba (14. čl. Prečiščene različice Pogodbe o Evropski uniji); Sklep Evropskega sveta o sestavi Evropskega parlamenta (2013/312/EU)		

Vir: Scully (2010, 164); Evropski parlament (2009); CVCE (2013); pravni viri EU, navedeni v stolpcu "Pravna podlaga za rast EP: zakonodaja EU".

²⁶ Združitev Nemčije in spremenjena porazdelitev sedežev v EP.

²⁷ Nove države članice Evropske unije: Avstrija, Finska in Švedska.

²⁸ Nove države članice Evropske unije: Ciper, Češka, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija.

²⁹ Novi državni članici Evropske unije: Bolgarija (18 članov EP) in Romunija (35 članov EP).

³⁰ Pred volitvami v EP 2009 je bila tako kot vedno pregledana porazdelitev sedežev, število poslancev EP je bilo zmanjšano v večini državah članicah EU v skladu z določbami Niške pogodbe.

³¹ Nova država članica Evropske unije: Hrvaška (12 članov EP).

³² Lizbonska pogodba določa, da je lahko izvoljenih maksimalno 751 poslancev EP.

Z vstopom Grčije v EU leta 1981 se je število članov EP povečalo za 24 poslancev, zato je bilo na volitvah v EP leta 1984 neposredno izvoljenih 434 članov EP. Ob vstopu v EU leta 1986 je Španija dobila 60 sedežev v EP, Portugalska pa 24 sedežev, tako je bilo na volitvah leta 1989 izvoljenih 518 poslancev EP. Ob padcu berlinskega zidu sta se Zahodna in Vzhodna Nemčija leta 1990 ponovno združili in posledično se je povečalo število nemških prebivalcev, kar je povzročilo (še večje) razlike v zastopanosti posamezne države članice EU v EP. Prizadevanja, da bi se vprašanje uravnotežene zastopanosti rešilo z Maastrichtsko pogodbo, podpisano leta 1992, niso bila uspešna (CVCE 2013). Iz tega razloga je Svet EU februarja 1993 sprejel Sklep o spremembah Akta o volitvah predstavnikov Evropskega parlamenta s splošnimi neposrednimi volitvami (Sklep Sveta 93/81/Euratom, ECSC, EEC, 1. čl.), v katerem je določil, da se bo na volitvah v EP leta 1994 izvolilo 567 poslancev (večina držav članic je pridobila dodatne sedeže v EP, največ Nemčija, in sicer kar 18 od 49 novih sedežev v EP). Ob vstopu v EU leta 1995 je bilo Avstriji dodeljenih 21, Finski 16, Švedski pa 22 sedežev v EP. Tedaj je število članov EP naraslo na 626 poslancev, s čimer je EP postal ena največjih parlamentarnih skupščin med demokratičnimi sistemi na svetu (CVCE 2013).

Amsterdamska pogodba, podpisana leta 1997, je zaradi načrtovane nadaljnje širitve EU določila največje možno število članov v EP – 700 poslancev – ob nespremenjeni tedanji razdelitvi 626 sedežev v EP med 15 državami članicami EU. Tega pravila ni bilo možno upoštevati, saj je prevladovalo stališče, da mora biti uravnotežena zastopanost vseh državljanov EU ohranjena. Tako je Pogodba iz Nice, podpisana leta 2001, oblikovala novo rešitev: število predstavnikov državljanov EU ne sme preseči 732 članov v EP, nova razdelitev sedežev pa začne veljati z naslednjim mandatnim obdobjem EP (2004–2009). V starih državah članicah EU se je tako na volitvah leta 2004 volilo 535 članov EP (število sedežev EP se je iz 626 zmanjšalo na 535 tako, da sta le Nemčija in Luksemburg obdržali isto število sedežev), v novih državah članicah EU pa 197 poslancev EP. Z novo širitvijo EU na 27 držav članic leta 2007 se je število članov EP povečalo za 18 bolgarskih poslancev in 35 romunskih poslancev EP, na skupno 785 članov EP. Na volitvah v EP leta 2009 je bilo izvoljenih 736 poslancev. Čeprav je bilo mišljeno, da se jih izvoli skladno s številom, določenim s Pogodbo iz Nice, sta Češka republika in Madžarska dobili vsaka po dva dodatna sedeža v EP. Madžarska je namreč že v času pogajanj o članstvu v EU zahtevala enako število sedežev v EP, kot jih imata Grčija in Belgija, saj so si po velikosti prebivalstva primerljive, posledično se je Češki republiki dodelilo več sedežev v EP (CVCE 2013).

Osnutek Pogodbe o Ustavi Evropske unije je v primerjavi z Amsterdamsko pogodbo predvidel povečanje števila članov EP na maksimalno 750 in brez možnosti pogajanj o

povišanju te omejitve. Odločanje o porazdelitvi poslanskih mest EP je bilo preneseno na Evropski svet, pri tem naj bi veljalo načelo upadajoče proporcionalnosti³³ z najnižjim pragom šest članov in najvišjim pragom 96 članov EP na državo članico EU. Evropski svet je junija 2007 pozval EP, da sprejme njegov predlog o porazdelitvi poslanskih mest. Oktobra 2007 je EP sprejel resolucijo o svoji sestavi. Zaradi kritike italijanske vlade, ki v primerjavi s Francijo in Združenim kraljestvom ni dobila dodatnega poslanskega mesta v EP, je bila na medvladni konferenci jeseni 2007 sprejeta sprememba osnutka Pogodbe o Ustavi Evropske unije, ki je bila kasneje vključena v Lizbonsko pogodbo (CVCE 2013): število predstavnikov državljanov EU v EP ne sme preseči 750, poleg predsednika (Prečiščena različica Pogodbe o delovanju Evropske unije, 14. čl.). Ločeno omenjanje predsednika EP pomeni, da je skupno število poslanskih mest 751, s čimer se je pridobilo dodatni sedež, ki je bil dodeljen Italiji, ne da bi se kršilo člen o zgornji meji, določeni za število članov v EP (CVCE 2013).

Negativen rezultat na irskem referendumu leta 2008 je preprečil, da bi Lizbonska pogodba vstopila v veljavo pred volitvami v EP junija 2009, zato se je takrat volilo že prej omenjenih 736 članov EP. Lizbonska pogodba, po kateri naj bi imel EP 750 + enega predstavnika državljanov EU, je vstopila v veljavo konec leta 2009, dve leti kasneje pa je vstopil v veljavo še spremenjen Protokol (št. 36) o prehodni ureditvi, ki je določil porazdelitev dodatnih 18 sedežev v EP sredi mandatnega obdobja, zato je leta 2011 v EP delovalo kar 754 poslancev (CVCE 2013). V skupino držav članic z dodatnimi sedeži je bila uvrščena tudi Slovenija, ki je pridobila dodatno poslansko mesto in ima sedaj osem poslancev v EP (Prečiščena različica Pogodbe o delovanju Evropske unije – Protokol (št. 36) o prehodni ureditvi, 2. čl.). Kljub temu da je bila Lizbonska pogodba, ki je določala največ 96 članov EP na državo članico, že v veljavi, je Nemčija leta 2011 ohranila 99 sedežev EP, ker je veljalo pravilo, da se sredi mandatnega obdobja število poslanskih mest držav članic ne sme zmanjšati (CVCE 2013).

Ob zadnji širitvi EU leta 2013 se je število članov EP povečalo na 766, saj so na Hrvaškem skladno s pristopno pogodbo izvolili 12 evropskih poslancev (CVCE 2013). Za volitve v EP 2014 je Evropski svet v skladu s 14. členom Pogodbe o delovanju Evropske unije sprejel sklep, v katerem je porazdelil 750 poslanskih mest po državah članicah, eno mesto pa je bilo rezervirano za predsednika EP (Sklep Evropskega sveta z dne 28. junija 2013 o sestavi Evropskega parlamenta, 3. čl.).

³³ Načelo upadajoče proporcionalnosti (ang. *principal of degressive proportionality*) pomeni, da poslanci iz večjih držav članic zastopajo več državljanov EU kot tisti iz manjših. Načelo mora odražati spremenjeno število držav članic v EU in demografske spremembe v posamezni državi članici (Evropski parlament 2013).